

Χ. Α. ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ Ν. Ε. ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ ΤΗΣ ΒΑΡΒΑΚΕΙΟΥ ΠΡΟΤΥΠΟΥ ΣΧΟΛΗΣ

ΛΥΣΙΟΥ ΛΟΓΟΙ

ΕΚΛΟΓΑΙ

ΔΙΑ ΤΗΝ Γ' ΤΑΞΙΝ

τοῦ ἑξαταξίου γυμνασίου καὶ τῶν ἀντιστοίχων
σχολῶν τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως

ΕΚΔΟΣΙΣ ΠΡΩΤΗ

Ἀριθ. ἀδείας κυκλοφορίας	58376
Τιμὴ ἀνευ βιβλιοσήμου . . . . Δρ.	21-10-32 13.30
Ἄξια βιβλιοσήμου . . . . »	5.30
Πρόσθετος φόρος Ἀναγκ. Δανείου »	1.60
Συνολικὴ τιμὴ Δρ.	20.20

Αρ. ερω. 45079

ΧΡΗΣΤΟΥ Α. ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ - ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ε. ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ ΤΗΣ ΒΑΡΒΑΚΕΙΟΥ ΠΡΟΤΥΠΟΥ ΣΧΟΛΗΣ

Σχολοφόρος γίγας
Κατερίνα. Άγλυα. Βασιάν

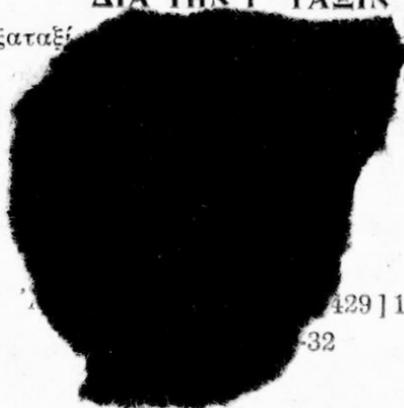
*Πίρα - Βέδα - Νίζβα - Μαιρη - Μάρα -
Ζαρέτ - Στόων - Στάρω - Ζούγαϊ - Ζη*

ΛΥΣΙΟΥ ΛΟΓΟΙ

ΕΚΛΟΓΑΙ

ΔΙΑ ΤΗΝ Γ' ΤΑΞΙΝ

του έξαταξί... εντιστοίχων...
σεως.

129 | 15251

32

ΕΚΔΟΣΙΣ ΠΡΩΤΗ

ΕΚΔΟΤΗΣ : Ι. Ν. ΣΙΔΕΡΗΣ
ΑΘΗΝΑΙ
1932

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΑΤΑΚΤΗΤΗΝ - ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΑΤΑΚΤΗΤΗΝ

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΑΤΑΚΤΗΤΗΝ

ΕΚΛΟΓΑΙ

Πάν γνήσιον αντίτυπον φέρει την υπογραφήν των συγγρα-
φέων ή του ετέρου εκ των συγγραφέων

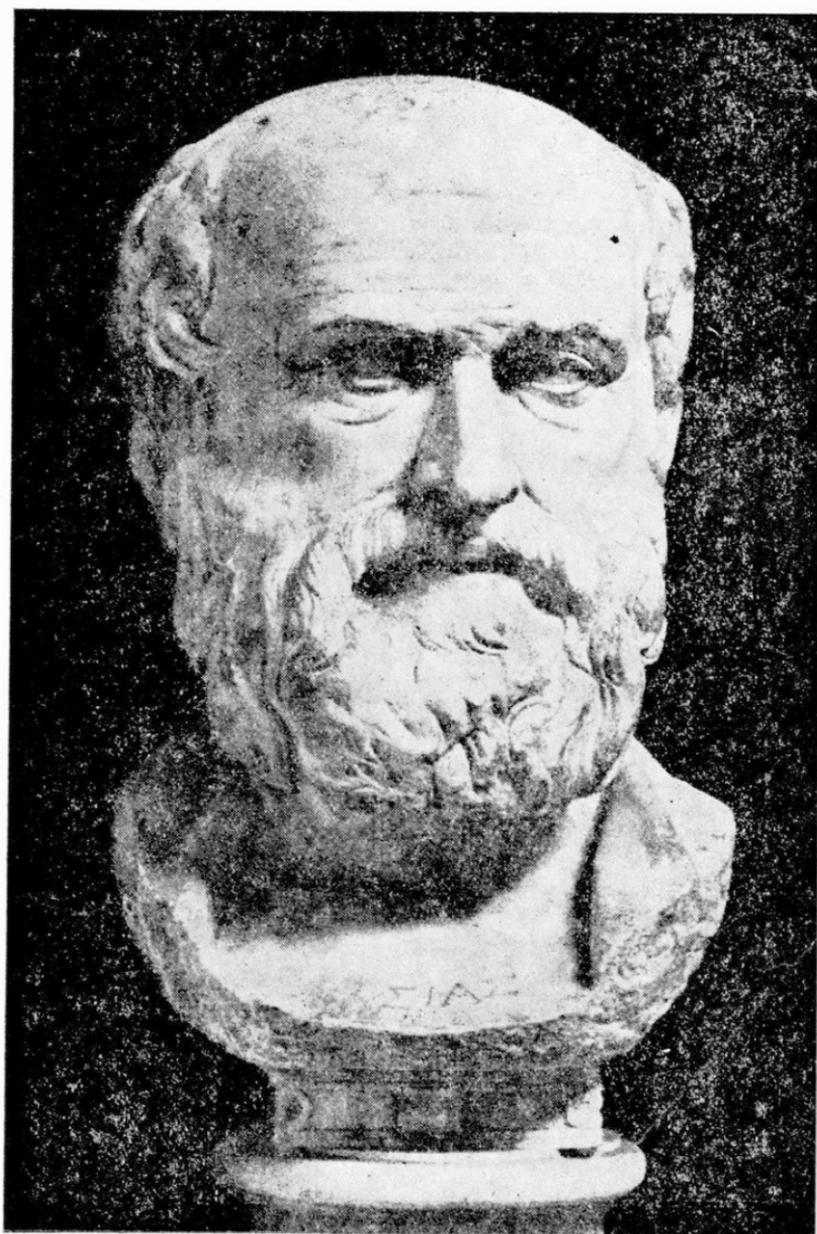

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΑΤΑΚΤΗΤΗΝ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΑΤΑΚΤΗΤΗΝ

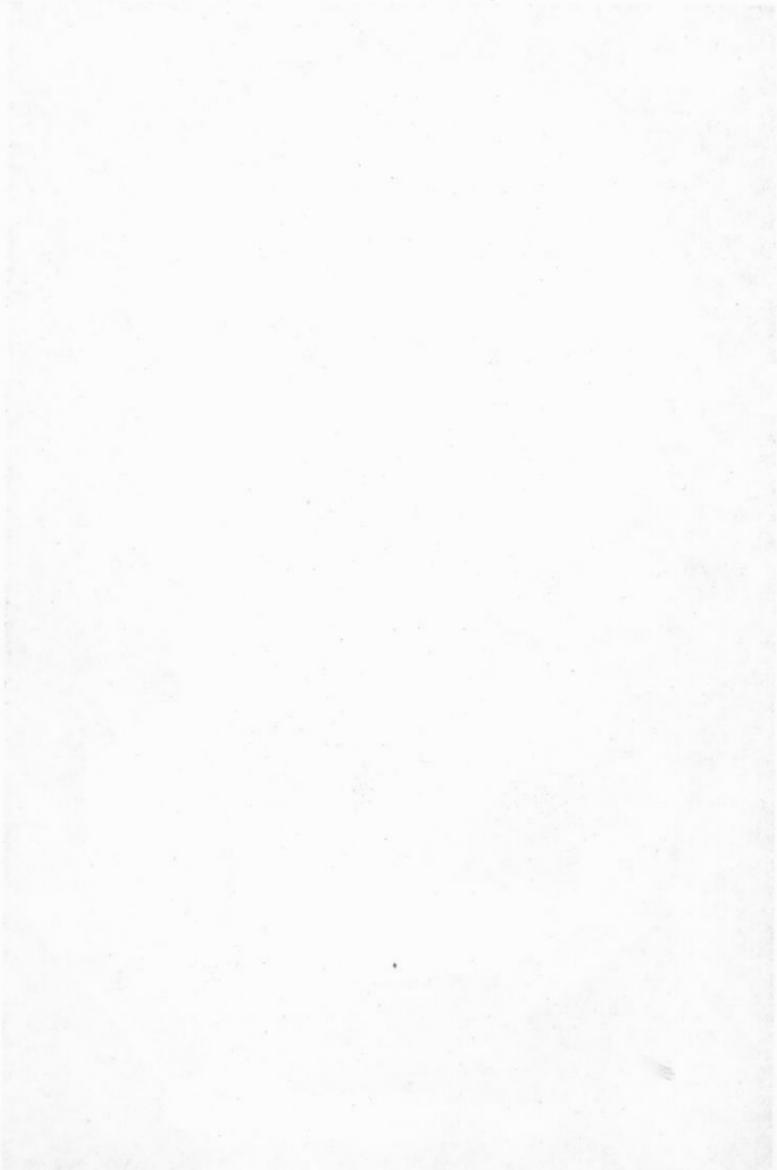
ΤΥΠΟΙΣ Γ. Ι. ΜΠΑΡΔΑΝΗ - ΚΟΡΝΑΡΟΥ 6 (ΣΤΟΑ)

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΛΥΣΙΑΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

3A 3YA

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΕΙΜΕΝΟΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΕΙΜΕΝΑ

I.
ΥΠΕΡ ΜΑΝΤΙΘΕΟΥ

✓ Εἰ μὴ συνήδειν, ὃ βουλή, τοῖς κατηγοροῖς βου- 1
λομένοις ἐκ παντὸς τρόπου κακῶς ἐμὲ ποιεῖν, πολλὴν
ἂν αὐτοῖς χάριν εἶχον ταύτης τῆς κατηγορίας· ἡγοῦμαι
γὰρ τοῖς ἀδίκως διαβεβλημένοις τούτους εἶναι μεγίστων
ἀγαθῶν αἰτίους, οἵτινες ἂν αὐτοὺς ἀναγκάζωσιν εἰς ἔ- 2
λεγχον τῶν αὐτοῖς βεβιωμένων καταστῆναι. ἐγὼ γὰρ
οὕτω σφόδρα ἐμαυτῷ πιστεύω, ὥστ' ἐλπίζω καὶ εἴ τις
πρὸς με τυγχάνει ἀηδῶς διακείμενος, ἐπειδὴν ἐμοῦ λέ-
γοντος ἀκούσῃ περὶ τῶν πεπραγμένων, μεταμελήσειν
αὐτῷ καὶ πολὺ βελτίω με εἰς τὸν λοιπὸν χρόνον ἡγήσεσθαι.

ⓧ Ἄξιῷ δέ, ὃ βουλή, ἐὰν μὲν τοῦτο μόνον ὑμῖν ἀπο- 3
δείξω, ὡς εὖνους εἰμὶ τοῖς καθεστηκόσι πράγμασι καὶ
ὡς ἠνάγκασμαι τῶν αὐτῶν κινδύνων μετέχειν ὑμῖν, μη-
δὲν πώ μοι πλεον εἶναι· ἐὰν δὲ φαίνομαι καὶ περὶ τὰ
ἄλλα μετρίως βεβιωκῶς καὶ πολὺ παρὰ τὴν δόξαν καὶ
παρὰ τοὺς λόγους τοὺς τῶν ἐχθρῶν, δέομαι ὑμῶν ἐμὲ
μὲν δοκιμάζειν, τούτους δὲ ἡγεῖσθαι χεῖρους εἶναι.

- 4 Πρῶτον δὲ ἀποδείξω ὡς οὐχ ἵπλευον ἐπὶ τῶν τριάκοντα, οὐδὲ μετέσχον τῆς τότε πολιτείας. ἡμᾶς γὰρ ὁ πατὴρ πρὸ τῆς ἐν Ἑλλησπόντῳ συμφορᾶς ὡς Σάτυρον τὸν ἐν τῷ Πόντῳ διαιτησομένους ἐξέπεμψε, καὶ οὔτε τῶν τειχῶν καθαιρουμένων ἐπεδημοῦμεν οὔτε μεθισταμένης τῆς πολιτείας, ἀλλ' ἤλθομεν πρὶν τοὺς ἀπὸ Φυλῆς εἰς
- 5 τὸν Πειραιᾶ κατελθεῖν πρότερον πένθ' ἡμέραις. καίτοι οὔτε ἡμᾶς εἰκὸς ἦν εἰς τοιοῦτον καιρὸν ἀφιγμένους ἐπιθυμεῖν μετέχειν τῶν ἀλλοτρίων κινδύνων, οὔτ' ἐκεῖνοι φαίνονται τοιαύτην γνώμην ἔχοντες, ὥστε καὶ τοῖς ἀποδημοῦσι καὶ τοῖς μηδὲν ἐξαμαρτάνουσι μεταδιδόναι τῆς πολιτείας, ἀλλὰ μᾶλλον ἠτίμαζον καὶ τοὺς συγκαταλύσαντας τὸν δῆμον.
- 6 Ἐπειτα δὲ ἐκ μὲν τοῦ σανιδίου τοὺς ἵπλεύσαντας πκοπεῖν εὐηθές ἐστίν· ἐν τούτῳ γὰρ πολλοὶ μὲν τῶν ὀμολογούντων ἵπλεύειν οὐκ ἔνεισιν, ἔνιοι δὲ τῶν ἀποδημούντων ἐγγεγραμμένοι εἰσίν. ἐκεῖνος δ' ἐστὶν ἔλεγχος μέγιστος· ἐπειδὴ γὰρ κατήλθετε, ἐψηφίσασθε τοὺς φυλάρχους ἀπενεγκεῖν τοὺς ἵπλεύσαντας, ἵνα τὰς καταστάσεις ἀναπράξητε παρ' αὐτῶν. ἐμὲ τοίνυν οὐδεὶς ἂν ἀποδείξειεν οὔτ' ἀπενεχθέντα ὑπὸ τῶν φυλάρχων οὔτε παραδοθέντα τοῖς συνδίκοις οὔτε κατάστασιν παραλαβόντα. καίτοι πᾶσι ῥᾶδιον τοῦτο γνῶναι, ὅτι ἀναγκαῖον ἦν τοῖς φυλάρχοις, εἰ μὴ ἀποδείξειαν τοὺς ἔχοντας τὰς καταστάσεις, αὐτοῖς ζημιουῖσθαι. ὥστε πολλὸν ἂν δικαιοτέρον ἐκείνοις τοῖς γράμμασιν ἢ τούτοις πιστεύοιτε· ἐκ μὲν γὰρ τούτων ῥᾶδιον ἦν ἐξαλειφθῆναι τῷ βουλομένῳ, ἐν ἐκείνοις δὲ τοὺς ἵπλεύσαντας ἀναγκαῖον ἦν ὑπὸ τῶν φυλάρχων ἀπενεχθῆναι.
- 8 Ἐτι δέ, ὦ βουλή, εἶπερ ἵπλευσα, οὐκ ἂν ἦν ἕξαρονος

ὡς δεινόν τι πεποιηκώς, ἀλλ' ἠξίου, ἀποδείξας ὡς οὐ-
δεὶς ὑπ' ἐμοῦ τῶν πολιτῶν κακῶς πέπονθε, δοκιμάζεσθαι.
ὀρθῶ δὲ καὶ ὑμᾶς ταύτῃ τῇ γνώμῃ χρωμένους, καὶ πολ-
λοὺς μὲν τῶν τότε ἱππευσάντων βουλευοντας, πολλοὺς
δ' αὐτῶν στρατηγοὺς καὶ ἱπάρχους χειροτονημένους.
ὥστε μηδὲν δι' ἄλλο με ἠγεῖσθε ταύτην ποιεῖσθαι τὴν
ἀπολογία ἢ ὅτι περιφανῶς ἐτόλμησάν μου καταψεύ-
σασθαι. ἀνάβηθι δέ μοι καὶ μαρτύρησον.

MARTYRIA

Περὶ μὲν τοίνυν αὐτῆς τῆς αἰτίας οὐκ οἶδα ὅ τι δεῖ 9
πλείω λέγειν· δοκεῖ δέ μοι, ὦ βουλή, ἐν μὲν τοῖς ἄλ-
λοις ἀγῶσι περὶ αὐτῶν μόνων τῶν κατηγορημένων προ-
σῆκειν ἀπολογεῖσθαι, ἐν δὲ ταῖς δοκιμασίαις δίκαιον εἶ-
ναι παντὸς τοῦ βίου λόγον διδόναι. δέομαι οὖν ὑμῶν
μετ' εὐνοίας ἀκροάσασθαι μου. ποιήσομαι δὲ τὴν ἀπολο-
γίαν ὡς ἂν δύνομαι διὰ βραχυτάτων.

Ἐγὼ γὰρ πρῶτον μὲν οὐσίας μοι οὐ πολλῆς κατα- 10
λειφθείσης διὰ τὰς συμφορὰς καὶ τὰς τοῦ πατρὸς καὶ τὰς
τῆς πόλεως, δύο μὲν ἀδελφὰς ἐξέδωκα ἐπιδουὺς τριάκον-
τα μνᾶς ἑκατέρω, πρὸς τὸν ἀδελφὸν δ' οὕτως ἐνειμάμην,
ὥστ' ἐκείνον πλέον ὁμολογεῖν ἔχειν ἐμοῦ τῶν πατρώ-
ων, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἅπαντας οὕτως βεβίωκα, ὥστε
μηδελώποτέ μοι μηδὲ πρὸς ἓνα μηδὲν ἔγκλημα γενέσθαι.

Καὶ τὰ μὲν ἴδια οὕτως διώκηκα· περὶ δὲ τῶν κοι- 11
νῶν μοι μέγιστον ἠγοῦμαι τεκμήριον εἶναι τῆς ἐμῆς ἐ-
πεικειᾶς, ὅτι τῶν νεωτέρων ὅσοι περὶ κύβους ἢ πότους

ἢ τὰς τοιαύτας ἀκολασίας τυγχάνουσι τὰς διατριβὰς ποιούμενοι, πάντας αὐτοὺς ὄψεσθέ μοι διαφόρους ὄντας, καὶ πλεῖστα τούτους περὶ ἐμοῦ λογοποιοῦντας καὶ ψευδομένους, καίτοι δῆλον ὅτι, εἰ τῶν αὐτῶν ἐπεθυμοῦμεν, 12 οὐκ ἂν τοιαύτην γνώμην εἶχον περὶ ἐμοῦ. ἔτι δέ, ὧ βουλή, οὐδεὶς ἂν ἀποδειξῆι περὶ ἐμοῦ δύναιτο οὔτε δίκη αἰσχρὰν οὔτε γραφὴν οὔτε εἰσαγγελίαν γεγενημένην καίτοι ἑτέρους ὁρᾶτε πολλάκις εἰς τοιούτους ἀγῶνας καθεστηκότας.

13 Πρὸς τοίνυν τὰς στρατείας καὶ τοὺς κινδύνους τοὺς πρὸς τοὺς πολεμίους σκέψασθε, οἷον ἐμαυτὸν παρέχω τῇ πόλει. πρῶτον μὲν γάρ, ὅτε τὴν συμμαχίαν ἐποίησασθε πρὸς Βοιωτοὺς καὶ εἰς Ἀλίαρον ἔδει βοηθεῖν, ὑπὸ Ὀρθοβούλου κατειλεγμένος ἱππεύειν, ἐπειδὴ πάντας ἐώρων τοῖς μὲν ἱππεύουσιν ἀσφάλειαν εἶναι νομίζοντας, τοῖς δ' ὀπλίταις κίνδυνον ἡγουμένους, ἑτέρων ἀναβάντων ἐπὶ τοὺς ἵππους ἀδοκιμάστων παρὰ τὸν νόμον ἐγὼ προσελθὼν ἔφην τῷ Ὀρθοβούλῳ ἐξαλειψαί με ἐκ τοῦ καταλόγου, ἡγούμενος αἰσχρὸν εἶναι τοῦ πλήθους μέλλοντος κινδυνεύειν ἄδειαν ἐμαυτῷ παρασκευάσαντα στρατεύεσθαι. καὶ μοι ἀνάβηθι, Ὀρθόβουλε.

MARTYRIA

14 Συλλεγέντων τοίνυν τῶν δημοτῶν πρὸ τῆς ἐξόδου, εἰδὼς αὐτῶν ἐνίους πολίτας μὲν χρηστὸς ὄντας καὶ προθύμους, ἐφοδίων δὲ ἀποροῦντας, εἶπον ὅτι χρὴ τοὺς ἔχοντας παρέχειν τὰ ἐπιτήδεια τοῖς ἀπόρως διακειμένοις. καὶ οὐ μόνον τοῦτο συνεβούλευον τοῖς ἄλλοις, ἀλλὰ

καὶ αὐτὸς ἔδωκα δυοῖν ἀνδροῖν τριάκοντα δραχμὰς ἑκατέρω, οὐχ ὡς πολλὰ κεκτημένος, ἀλλ' ἵνα παράδειγμα τοῦτο τοῖς ἄλλοις γένηται· καὶ μοι ἀνάβητε.

MARTYRES

Μετὰ ταῦτα τοίνυν, ᾧ βουλή, εἰς Κόρινθον ἐξόδου 15
γενομένης καὶ πάντων προειδόντων ὅτι δεήσει κινδυνεύειν, ἑτέρων ἀναδυομένων ἐγὼ διεπραξάμην, ὥστε τῆς πρώτης τεταγμένος μάχεσθαι τοῖς πολεμίοις· καὶ μάλιστα τῆς ἡμετέρας φυλῆς δυστυχησάσης καὶ πλείστων ἀποθανόντων ὕστερος ἀνεχώρησα τοῦ σεμνοῦ Στειριῶς τοῦ πᾶσιν ἀνθρώποις δειλίαν ὠνειδικότος.

Καὶ οὐ πολλαῖς ἡμέραις ὕστερον μετὰ ταῦτα ἐν Κο 16
ρίνθῳ χωρίων ἰσχυρῶν κατειλημμένων, ὥστε τοὺς πολεμίους μὴ δύνασθαι παριέναι, Ἀγησιλάου δ' εἰς τὴν Βοιωτίαν ἐμβαλόντος ψηφισαμένων τῶν ἀρχόντων ἀποχωρίσαι τάξεις, αἵτινες βοηθήσουσι, φοβουμένων ἀπάντων (εἰκότως, ᾧ βουλή· δεινὸν γὰρ ἦν ἀγαπητῶς ὀλίγω πρότερον σεσωσμένους ἐφ' ἕτερον κίνδυνον ἰέναι) προσελθὼν ἐγὼ τὸν ταξίαρχον ἐκέλευον ἀκληρωτὶ τὴν ἡμετέραν τάξιν πέμπειν.

Ὡστ' εἴ τινες ὑμῶν ὀργίζονται τοῖς τὰ μὲν τῆς πό 17
λεως ἀξιούσι πράττειν, ἐκ δὲ τῶν κινδύνων ἀποδιδράσκουσιν, οὐκ ἂν δικαίως περὶ ἐμοῦ τὴν γνώμην ταύτην ἔχοιεν· οὐ γὰρ μόνον τὰ προσταττόμενα ἐποιοῦν προθύμως, ἀλλὰ καὶ κινδυνεύειν ἐτόλμων. καὶ ταῦτα ἐποιοῦν οὐχ ὡς οὐ δεινὸν ἠγούμενος εἶναι Λακεδαιμονίοις μάχεσθαι, ἀλλ' ἵνα, εἴ ποτε ἀδίκως εἰς κίνδυνον καθισταί-

μην, διὰ ταῦτα βελτίων ὑφ' ὑμῶν νομιζόμενος ἀπάντων τῶν δικαίων τυγχάνοιμι. καί μοι ἀνάβητε τούτων μάρτυρες.

ΜΑΡΤΥΡΕΣ

- 18 ✓ Τῶν τοίνυν ἄλλων στρατειῶν καὶ φρουρῶν οὐδεμιᾶς ἀπελείφθην πόποτε, ἀλλὰ πάντα τὸν χρόνον διατετέλεκα μετὰ τῶν πρώτων μὲν τὰς ἐξόδους ποιούμενος, μετὰ τῶν τελευταίων δὲ ἀναχωρῶν. καίτοι χρῆ τοὺς φιλοτίμως καὶ κοσμίως πολιτευομένους ἐκ τῶν τοιούτων σκοπεῖν, ἀλλ' οὐκ εἶ τις κομᾶ, διὰ τοῦτο μισεῖν· τὰ μὲν γὰρ τοιαῦτα ἐπιτηδεύματα οὔτε τοὺς ιδιώτας οὔτε τὸ κοινὸν τῆς πόλεως βλάπτει, ἐκ δὲ τῶν κινδυνεύειν ἐθελόντων πρὸς τοὺς πολεμίους ἅπαντες ὑμεῖς
- 19 ὠφελείσθε. ✓ ὥστε οὐκ ἄξιον ἀπ' ὄψεως, ᾧ βουλή, οὔτε φιλεῖν οὔτε μισεῖν οὐδένα, ἀλλ' ἐκ τῶν ἔργων σκοπεῖν· πολλοὶ μὲν γὰρ μικρὸν διαλεγόμενοι καὶ κοσμίως ἀμπεχόμενοι μεγάλων κακῶν αἴτιοι γέγονασιν, ἕτεροι δὲ τῶν τοιούτων ἀμελοῦντες πολλὰ κάγαθὰ ὑμᾶς εἰσιν εἰργασμένοι.
- 20 ✓ Ἦδη δὲ τινων ἡσθόμην, ᾧ βουλή, καὶ διὰ ταῦτα ἀχθομένων μοι, ὅτι νεώτερος ὢν ἐπεχείρησα λέγειν ἐν τῷ δήμῳ. ἐγὼ δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἠναγκάσθην ὑπὲρ τῶν ἑαυτοῦ πραγμάτων δημηγορῆσαι, ἔπειτα μέντοι καὶ ἑαυτῷ δοκῶ φιλοτιμότερον διατεθῆναι τοῦ δέοντος,

ἄμα μὲν τῶν προγόνων ἐνθυμούμενος, ὅτι οὐδὲν πέλαυν-
ται τὰ τῆς πόλεως πράττοντες, ἄμα δὲ ὑμᾶς ὀρθῶν (τὰ 21
γὰρ ἀληθῆ χρῆ λέγειν) τοὺς τοιοῦτους μόνους ἀξιούς τι-
νὸς νομίζοντας εἶναι ὥστε ὀρθῶν ὑμᾶς ταύτην τὴν γνώ-
μην ἔχοντας τίς οὐκ ἂν ἐπαρθείη πράττειν καὶ λέγειν
ὑπὲρ τῆς πόλεως; ἔτι δὲ τί ἂν τοῖς τοιοῦτοις ἄχθοισθε;
οὐ γὰρ ἕτεροι περὶ αὐτῶν κοιταί εἰσιν, ἀλλ' ὑμεῖς.

II.

ΚΑΤΑ ΕΡΓΟΚΛΕΟΥΣ ΕΠΙΛΟΓΟΣ

- 1 Τὰ μὲν κατηγορημένα οὕτως ἐστὶ πολλὰ καὶ δεινά, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὥστε οὐκ ἂν μοι δοκεῖ δύνασθαι Ἐργοκλῆς ὑπὲρ ἐνὸς ἐκάστου τῶν πεπραγμένων αὐτῷ πολλάκις ἀποθανὼν δοῦναι δίκην ἀξίαν τῷ ὑμετέρῳ πλήθει. καὶ γὰρ πόλεις προδεδωκὼς φαίνεται, καὶ προξένους καὶ πολίτας ὑμετέρους ἡδικηκῶς, καὶ ἐκ πένητος ἐκ τῶν ὑμετέρων πλούσιος γεγεννημένος.
- 2 Καίτοι πῶς αὐτοῖς χρὴ συγγνώμην ἔχειν, ὅταν ὄρατε τὰς μὲν ναῦς, ὧν ἤρχον οὗτοι, δι' ἀπορίαν χρημάτων καταλυομένας καὶ ἐκ πολλῶν ὀλίγας γιγνομένας, τούτους δὲ πένητας καὶ ἀπόρους ἐκπλεύσαντας οὕτως ταχέως πλείστην τῶν πολιτῶν οὐσίαν κεκτημένους; ὑμέτερον τοίνυν ἔργον ἐστίν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἐπὶ τοῖς τοι-
- 3 οὔτοις ὀργίζεσθαι· καὶ γὰρ δὴ δεινὸν ἂν εἴη, εἰ νῦν μὲν οὕτως αὐτοὶ πιεζόμενοι ταῖς εἰσφοραῖς συγγνώμην τοῖς κλέπτουσι καὶ τοῖς δωροδοκοῦσιν ἔχετε, ἐν δὲ τῷ τέως

χρόνον, καὶ τῶν οἴκων τῶν ὑμετέρων [μεγάλων] ὄντων καὶ τῶν δημοσίων προσόδων μεγάλων οὐσῶν, θανάτῳ ἐκολάζετε τοὺς τῶν ὑμετέρων ἐπιθυμοῦντας.

Οἶμαι δ' ἔγωγε πάντας ἂν ὑμᾶς ὁμολογήσαι, εἰ ὑμῖν 4
Θρασύβουλος ἐπηγγέλλετο τριήρεις ὀλίγας ἔχων εἰσπλεύ-
σασθαι καὶ ταύτας παλαιὰς ἀντὶ καινῶν παραδώσειν,
καὶ τοὺς μὲν κινδύνους ὑμετέρους ἔσσεσθαι, τὰς δ' ὠφελεί-
ας τῶν αὐτοῦ φίλων, καὶ ὑμᾶς μὲν διὰ τὰς εἰσφορὰς
πενεστέρους ἀποδείξειν, Ἐργοκλέα δὲ καὶ τοὺς κόλακας
τοὺς αὐτοῦ πλουσιωτάτους τῶν πολιτῶν ποιήσειν, οὐ-
δένα ἂν ὑμῶν ἐπιτρέψαι τὰς ναῦς ἐκείνον ἔχοντα ἐκ-
πλεῦσαι.

Ἄλλ' ὡς τάχιστα ὑμεῖς ἐψηφίσασθε τὰ χρήματα ἀ- 5
πογράψαι τὰ ἐκ τῶν πόλεων εἰλημμένα καὶ τοὺς ἄρχον-
τας τοὺς μετ' ἐκείνου καταπλεῖν εὐθύνας δώσοντας, Ἐρ-
γοκλῆς ἔλεγεν ὡς ἤδη συκοφαντεῖτε καὶ τῶν ἀρχαίων
νόμων ἐπιθυμεῖτε, καὶ Θρασυβούλῳ συνεβούλευε Βυζάν-
τιον καταλαβεῖν καὶ τὰς ναῦς ἔχειν καὶ τὴν Σεύθου θυ-
γατέρα ἄγεσθαι «ἵνα αὐτῶν ἐκκόψῃς», ἔφη, «τὰς συκοφαν- 6
τίας· ποιήσεις γὰρ αὐτοὺς οὐκ ἐπιβουλεύοντας σοὶ καθή-
σθαι καὶ τοῖς σοῖς φίλοις, ἀλλὰ περὶ αὐτῶν δεδιέναι». οὕτως, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἐπειδὴ τάχιστα ἐνέπληντο
καὶ τῶν ὑμετέρων ἀπέλαυσαν, ἄλλοτρίους τῆς πόλεως αὐ-
τοὺς ἠγήσαντο. ἅμα γὰρ πλουτοῦσι καὶ ὑμᾶς μισοῦσι, 7
καὶ οὐκέτι ὡς ἀρξόμενοι παρασκευάζονται, ἀλλ' ὡς ὑμῶν
ἄρξοντες, καὶ δεδιότες ὑπὲρ ὧν ὑφῆρηνται ἔτοιμοί εἰσι καὶ
χωρῖα καταλαμβάνειν καὶ ὀλιγαρχίαν καθιστάναι καὶ

πάντα πράττειν, ὅπως ὑμεῖς ἐν τοῖς δεινοτάτοις κινδύνοις καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἔσεσθε· οὕτως γὰρ ἠγοῦνται οὐκέτι τοῖς σφετέροις αὐτῶν ἀμαρτήμασι τὸν νοῦν ὑμᾶς προσέξιεν, ἀλλ' ὑπὲρ ὑμῶν αὐτῶν καὶ τῆς πόλεως ὀρρωδοῦντας ἠσυχίαν πρὸς τούτους ἔξιεν.

8 Θρασύβουλος μὲν οὖν, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, (οὐδὲν γὰρ δεῖ περὶ αὐτοῦ πλείω λέγειν) καλῶς ἐποίησεν οὕτως τελευτήσας τὸν βίον· οὐ γὰρ ἔδει αὐτὸν οὔτε ζῆν τοιοῦτοις ἔργοις ἐπιβουλεύοντα, οὔθ' ὑφ' ὑμῶν ἀποθανεῖν ἤδη τι δοκοῦντα ὑμᾶς ἀγαθὸν πεποιημέναι, ἀλλὰ τοιοῦτῳ τρόπῳ τῆς πόλεως ἀπαλλαγῆναι.

9 Ὅρῳ δ' αὐτοὺς διὰ τὴν πρόφην ἐκκλησίαν οὐκέτι φειδομένους τῶν χρημάτων, ἀλλ' ὄνουμενους τὰς αὐτῶν ψυχὰς καὶ παρὰ τῶν λεγόντων καὶ παρὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ παρὰ τῶν πρυτάνεων, καὶ λέγοντας πολλοὺς Ἀθηναίων ἀργυρίῳ διαφθεῖραι. ὑπὲρ ὧν ὑμῖν ἄξιόν ἐστιν ἀπολογήσασθαι παρὰ τούτου νῦν δίκην λαβοῦσι, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐπιδείξει ὅτι οὐκ ἔστι τοσαῦτα χρήματα, ὧν ὑμεῖς ἠττήσεσθε ὥστε μὴ τιμωρεῖσθαι τοὺς ἀδικοῦντας.

10 Ἐνθυμεῖσθε γάρ, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὅτι οὐκ ἔργοκλῆς μόνος κρίνεται, ἀλλὰ καὶ ἡ πόλις ὅλη. νυνὶ γὰρ τοῖς ἄρχουσι τοῖς ὑμετέροις ἐπιδείξετε πότερον χρὴ δικαίους εἶναι, ἢ ὡς πλείστα τῶν ὑμετέρων ὑφελομένους τῷ αὐτῷ τρόπῳ τὴν σωτηρίαν παρασκευάζεσθαι, ὃπερ οὗτοι νυνὶ πειρῶνται. καίτοι εὖ εἰδέναι χρὴ, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὅτι, ὅστις ἐν τοσαύτῃ ἀπορίᾳ τῶν ὑμετέρων πραγμάτων ἢ πό-

λεις προδίδωσιν ἢ χρήματα κλέπτειν ἢ δωροδοκεῖν ἀξιοῖ, οὗτος καὶ τὰ τείχη καὶ τὰς ναῦς τοῖς πολεμίοις παραδίδωσι καὶ ὀλιγαρχίαν ἐκ δημοκρατίας καθίστησιν· ὥστ' οὐκ ἄξιον ὑμῖν τῆς τούτων παρασκευῆς ἡττᾶσθαι, ἀλλὰ παράδειγμα πᾶσιν ἀνθρώποις ποιῆσαι, καὶ μήτε κέρδος μήτ' ἔλεον μήτ' ἄλλο μηδὲν περὶ πλείονος ποιήσασθαι τῆς τούτων τιμωρίας.

Οἶμαι δ' Ἐργοκλέα, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, περὶ μὲν 12 Ἀλικαρνασσοῦ καὶ περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ περὶ τῶν αὐτῶ πεπραγμένων οὐκ ἐπιχειρήσειν ἀπολογεῖσθαι, ἐρεῖν δὲ ὡς ἀπὸ Φυλῆς κατήλθε καὶ ὡς δημοτικός ἐστὶ καὶ ὡς τῶν κινδύνων τῶν ἡμετέρων μετέσχευ. ἐγὼ δ', ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, οὐ τοιαύτην γνώμην ἔχω περὶ τῶν τοιούτων· ἀλλ' ὅσοι μὲν ἐλευθερίας καὶ τοῦ δικαίου 13 ἐπιθυμοῦντες καὶ τοὺς νόμους ἰσχύειν βουλόμενοι καὶ τοὺς ἀδικοῦντας μισοῦντες τῶν ὑμετέρων κινδύνων μετέσχευ, οὐ πονηροὺς οἶμαι πολίτας, οὐδὲ ἀδίκως τούτοις φημὶ ἂν εἶναι ὑπόλογον τὴν ἐκείνων φυγὴν· ὅσοι δὲ κατελθόντες ἐν δημοκρατίᾳ τὸ μὲν ὑμέτερον πλῆθος ἀδικοῦσι, τοὺς δὲ ἰδίους οἴκους ἐκ τῶν ὑμετέρων μεγάλους ποιοῦσι, πολὺ μᾶλλον αὐτοῖς προσήκει ὀργίζεσθαι ἢ τοῖς τριάκοντα. οἱ μὲν γὰρ ἐπὶ τούτ' ἐχειρο- 14 τονήθησαν, ἵνα κακῶς, εἴ πη δύναιντο, ὑμᾶς ποιήσειαν· τούτοις δ' ὑμᾶς αὐτοὺς ἐπετρέψατε, ὡς μεγάλην καὶ ἐλευθέραν τὴν πόλιν ποιήσωσιν· ὧν ὑμῖν οὐδὲν ἀποβέβηκεν, ἀλλά, τὸ ἐπὶ τούτοις εἶναι, ἐν τοῖς δεινοτάτοις κινδύνοις καθεστήκατε, ὥστε πολὺ ἂν δικαιότερον ὑμᾶς αὐτοὺς ἢ τούτους ἐλεοῖτε, καὶ τοὺς ὑμετέρους παῖδας καὶ γυναῖκας, ὅτι ὑπὸ τοιούτων ἀνδρῶν λυμαίνεσθε.

Ὅταν γὰρ ἡγησόμεθα σωτηρίας ἀντειληφθαι, δεινό- 15 τερα ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων πάσχομεν ἢ ὑπὸ τῶν

πολεμίων. καίτοι πάντες ἐπίστασθε ὅτι οὐδεμία ἐλπίς σωτηρίας ὑμῖν δυστυχήσασιν. ὥστε ἄξιον ὑμᾶς παρακελεύσασθαι ὑμῖν αὐτοῖς παρὰ τούτων νυνὶ τὴν μεγίστην δίκην λαβεῖν καὶ τοῖς ἄλλοις Ἑλλήσιν ἐπιδείξετε ὡς τοὺς ἀδικοῦντας τιμωρεῖσθε καὶ τοὺς ὑμετέρους ἄρχοντας βελτίους ποιήσετε.

16 Ἐγὼ μὲν οὖν ταῦθ' ὑμῖν παρακέλευμαι· ὑμᾶς δὲ χρὴ εἰδέναι ὅτι, ἐὰν μὲν ἐμοὶ πεισθῆτε, εὖ περὶ αὐτῶν βουλευσέσθε, εἰ δὲ μή, χεῖροσι τοῖς ἄλλοις πολίταις χρήσεσθε. ἔτι δέ, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἐὰν αὐτῶν ἀποψηφίσησθε, οὐδεμίαν ὑμῖν εἰσονται χάριν, ἀλλὰ τοῖς ἐωνημένοις τοῖς χρήμασιν οἷς ὑφῆρηνται ὥστε τὴν μὲν ἔχθραν ὑμῖν αὐτοῖς καταλείψετε, τῆς δὲ σωτηρίας ἐκείνοις εἰσονται χάριν.

17 Καὶ μὲν δὴ, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ Ἀλικαρνασσεῖς καὶ οἱ ὑπὸ τούτων ἠδικημένοι, ἐὰν μὲν παρὰ τούτων τὴν μεγίστην δίκην λάβητε, νομιούσιν ὑπὸ τούτων μὲν ἀπολωλέναι, ὑμᾶς δὲ αὐτοῖς βεβηθηγένοι· ἐὰν δὲ τούτους σώσητε, ἠγήσονται καὶ ὑμᾶς ὁμογνώμονας γεγονέναι τοῖς αὐτοῖς ἀπολωλεκόσιν. ὥστ' ἄξιον τούτων ἀπάντων ἐνθυμηθέντας ἅμα τοῖς τε φίλοις τοῖς ὑμετέροισι ἀποδοῦναι χάριν καὶ παρὰ τῶν ἀδικοῦντων νῦν δίκην λαβεῖν.

III

ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΑΔΥΝΑΤΟΥ

Οὐ πολλοῦ δέο χάριν ἔχειν, ὃ βουλή, τῷ κατηγόρῳ. 1
 ὅτι μοι παρεσκευάσε τὸν ἀγῶνα τουτονί. Πρώτερον γὰρ
 οὐκ ἔχων πρόφασιν, ἐφ' ἧς τοῦ βίου λόγον δοίην, νυνὶ
 διὰ τοῦτον εἴληφα. Καὶ πειράσομαι τῷ λόγῳ τοῦτον μὲν
 ἐπιδειξαι ψευδόμενον, ἑμαυτὸν δὲ βεβιωκότα μέχρι
 τῆσδε τῆς ἡμέρας ἐπαίνου μᾶλλον ἄξιον ἢ φθόνου. Διὰ
 γὰρ οὐδὲν ἄλλο μοι δοκεῖ παρασκευάσαι τόνδε μοι τὸν
 κίνδυνον οὗτος ἢ διὰ φθόνου.

Καίτοι ὅστις τούτοις φθονεῖ, οὓς οἱ ἄλλοι ἐλεοῦσι, 2
 τίνας ἂν ὑμῖν ὁ τοιοῦτος ἀποσχέσθαι δοκεῖ πονηρίας ;
 οὐ γὰρ ἔνεκα χρημάτων μου κατηγροεῖ, οὐδ' ὡς ἐχθρὸν
 ἑαυτοῦ με τιμωρεῖται· διὰ γὰρ τὴν πονηρίαν αὐτοῦ οὔτε
 φίλῳ οὔτε ἐχθρῷ πόποι' ἐχρησάμην αὐτῷ. ἤδη τοίνυν, 3
 ὃ βουλή, δηλὸς ἐστὶ φθονῶν, ὅτι τοιαύτη κερχημένος
 συμφορᾷ τούτου βελτίων εἰμι πολίτης. καὶ γὰρ οἶμαι
 δεῖν, ὃ βουλή, τὰ τοῦ σώματος δυστυχήματα τοῖς τῆς
 ψυχῆς ἐπιτηδεύμασιν ἰᾶσθαι. εἰ γὰρ ἐξ ἴσου τῇ συμφορᾷ
 καὶ τὴν διάνοιαν ἔξω καὶ τὸν ἄλλον βίον διάξω, τί τού-
 του διοίσω ;

Περὶ μὲν οὖν τούτων τσαυτὰ μοι εἰρήσθω ὑπὲρ 4

ὄν δέ μοι προαήξει λέγειν, ὡς ἂν οἶόν τε διὰ βραχυτά-
των ἐρῶ. φησὶ γὰρ ὁ κατήγορος οὐ δικαίως με λαμβά-
νειν τὸ παρὰ τῆς πόλεως ἀογύριον· καὶ γὰρ τῷ σώματι
δύνασθαι καὶ οὐκ εἶναι τῶν ἀδυνάτων καὶ τέχνην ἐπί-
στασθαι τοιαύτην, ὥστε καὶ ἄνευ τοῦ διδομένου τού-
του ζῆν. καὶ τεκμηρίοις χρῆται τῆς μὲν τοῦ σώματος
ῥώμης, ὅτι ἐπὶ τοὺς ἵππους ἀναβαίνω, τῆς δ' ἐν τῇ τέχνῃ
εὐπορίας, ὅτι δύναμαι συνεῖναι δυναμένοις ἀνθρώποις
ἀναλίσκειν.

6 Τὴν μὲν οὖν ἐκ τῆς τέχνης εὐπορίαν καὶ τὸν ἄλλον
τὸν ἐμὸν βίον, οἷος τυγχάνει, πάντας ὑμᾶς οἶομαι γιγνώ-
σκειν· ὅμως γὰρ διὰ βραχέων ἐρῶ. ἔμοι γὰρ ὁ μὲν
πατὴρ κατέλιπεν οὐδέν, τὴν δὲ μητέρα τελευτήσασαν
πέπαυμαι τρέφων τρίτον ἔτος τουτί, παῖδες δέ μοι οὐπο-
εῖσίν, οἳ με θεραπεύσουσι. Τέχνην δὲ κέκτημαι βραχέα
δυναμένην ὀφελεῖν, ἣν αὐτὸς μὲν ἤδη χαλεπῶς ἐργάζομαι.
τὸν διαδεξόμενον δὲ αὐτὴν οὐπο δύναμαι κτήσασθαι.
Πρόσδοξός δέ μοι οὐκ ἔστιν ἄλλη πλὴν ταύτης, ἣν ἔαν
ἀφέλῃσθέ με, κινδυνεύουσαί· ἂν ὑπὸ τῇ δυσχερεστάτῃ
γενέσθαι τύχη.

7 Μὴ τοίνυν, ἐπειδὴ γε ἔστιν, ὧ βουλή, σῶσαί με
δικαίως, ἀπολέσητε ἀδίκως· μηδὲ ἅ νεωτέρῳ καὶ μάλ-
λον ἐρρωμένῳ ὄντι ἔδοτε, πρεσβύτερον καὶ ἀσθενέστε-
ρον γιγνόμενον ἀφείλησθε· μηδὲ πρότερον καὶ περὶ τοὺς
οὐδὲν ἔχοντας κακὸν· ἐλεημονέστατοι δοκοῦντες εἶναι
νῦν διὰ τοῦτον τοὺς καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἐλεεινοὺς ὄντας
ἀγρίως ἀποδέξασθε· μηδ' ἐμὲ τολμήσαντες ἀδικῆσαι καὶ
τοὺς ἄλλους τοὺς ὁμοίους ἐμοὶ διακειμένους ἀθυμῆσαι
ποιήσητε· καὶ γὰρ ἂν ἄτοπον εἶη, ὧ βουλή, εἰ, ὅτε μὲν
ἀπλῆ μοι ἦν ἡ συμφορά, τότε μὲν φαιναμένην λαμβάνων
τὸ ἀογύριον τοῦτο, νῦν δ', ἐπειδὴ καὶ γῆρας καὶ νόσοι

εὐχόμενος ὡς οὐκ ἔστι φαινόμενον

καὶ τὰ τούτοις ἐπόμενα κακὰ προσγίγγεται μοι, ^{καὶ} ~~τοῖς~~
ἀφαιρεθείην. ✓

9
Λοκεῖ δέ μοι τῆς πενίας τῆς ἐμῆς τὸ μέγεθος ὁ
κατήγορος ἂν ἐπίδειξαι σαφέστατα μόνος ἀνθρώπων. Εἰ
γὰρ ἐγὼ κατασταθεὶς χορηγὸς τραγωδοῖς προκαλεσά-
μην αὐτὸν εἰς ἀντίδοσιν, δεκάκις ἂν ἔλοιτο χορηγήσαι
μᾶλλον ἢ ἀντιδοῦναι ἅπασι. ~~καίτοι~~ πῶς οὐ δεινὸν ἐστὶ νῦν
μὲν κατηγορεῖν, ὡς διὰ πολλὴν εὐπορίαν ἐξ ἴσου δύνα-
μαι συνεῖναι τοῖς πλουσιωτάτοις, εἰ δὲ ὢν ἐγὼ λέγω
τύχοι τί γενόμενον, ὁμολογεῖν τοιοῦτον εἶναι με καὶ εἶτι
πονηρότερον :

10
Περὶ δὲ τῆς ἐμῆς ἵπικῆς, ἧς οὗτος ἐτόλμησε μνη-
σθῆναι πρὸς ὑμᾶς, οὔτε τὴν τύχην δείσας οὔτε ὑμᾶς
αἰσχυνθεὶς, οὐ πολλὺς ὁ λόγος· ἐγὼ γὰρ ἠγοῦμαι, ὦ βουλή,
πάντας τοὺς ἔχοντάς τι δυστύχημα τοῦτο ζητεῖν καὶ
τοῦτο φιλοσοφεῖν, ὅπως ὡς ἀλυπότατα μεταχειριοῦνται
τὸ συμβεβηκὸς πάθος, ὢν εἰς ἐγὼ, καὶ περιπεπτωκὸς
τοιαύτη συμφορᾷ ταύτην ἐμαυτῷ ὁραστὴν ἐξηῆρον
εἰς τὰς ὁδοὺς τὰς μακροτέρας τῶν ἀναγκαίων. ✓

11
Ο δὲ μέγιστον, ὦ βουλή, τεκμήριον, ὅτι διὰ τὴν
συμφορὰν, ἀλλ' οὐ διὰ τὴν ὕβριν, ὡς οὗτός φησιν, ἐπὶ
τοὺς ἵππους ἀναβαίνω, ὁράδιόν ἐστι μαθεῖν, εἰ γὰρ
ἐκεκτῆμην οὐσίαν, ἐπ' ἀστράβης ἂν ὄχοῦμην, ἀλλ' οὐκ
ἐπὶ τοὺς ἀλλοτρίους ἵππους ἀνέβαινον νυνὶ δέ, ἐπειδὴ
τοιοῦτον οὐ δύναμαι κτήσασθαι, τοῖς ἀλλοτρίοις ἵπποις
ἀναγκάζομαι χορηγεῖσθαι πολλάκις. ~~καίτοι~~ πῶς οὐκ ἄτοπὸν
ἐστίν, ὦ βουλή, τοῦτον αὐτόν, εἰ μὲν ἐπ' ἀστράβης
12
ὄχοῦμενον εἴωρα με, σιωπᾶν, (τί γὰρ ἂν καὶ εἴλεγεν), ὅτι
δ' ἐπὶ τοὺς ἠτημένους ἵππους ἀναβαίνω, πειρῆσθαι
πεῖθειν ὑμᾶς, ὡς δυνατός εἰμι; καὶ ὅτι μὲν δυοῖν
βακτηρίαιν χορῶμαι, τῶν ἄλλων μιᾷ χορημένων, μὴ κατη-

γορεῖν, ὡς καὶ τοῦτο τῶν δυναμένων ἐστίν, ὅτι δ' ἐπὶ τοὺς ἵππους ἀναβαίνω, τεκμηρίω χρῆσθαι πρὸς ὑμᾶς, ὡς εἰμὶ τῶν δυναμένων; οἷς ἐγὼ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἀμφοτέροις χρῶμαι.

- 13 Τοσοῦτον δὲ διενήνοχεν ἀναισχυντία τῶν ἀπάντων ἀνθρώπων, ὥστε ὑμᾶς πειρᾶται πείθειν, τοσοῦτους ὄντας εἰς ὧν, ὡς οὐκ εἰμὶ τῶν ἀδυνάτων ἐγώ. καίτοι εἰ τοῦτο πείσει τινὰς ὑμῶν, ὃ βουλή, τί με κωλύει κληροῦσθαι τῶν ἐννέα ἀρχόντων καὶ ὑμᾶς ἐμοῦ μὲν ἀφελέσθαι τὸν ὀβολὸν ὡς ὑγιαίνοντος, τούτῳ δὲ ψηφίσασθαι πάντας ὡς ἀναπήρω; οὐ γὰρ δήπου τὸν αὐτὸν ὑμεῖς μὲν ὡς δυνάμενον ἀφαιρήσεσθε τὸ διδόμενον, οἱ δὲ θεσμοθέται ὡς ἀδύνατον ὄντα κληροῦσθαι κωλύουσιν.
- 14 ἀλλὰ γὰρ οὔτε ὑμεῖς τούτῳ τὴν αὐτὴν ἔχετε γνώμην οὔθ' οὔτος ὑμῖν εὖ ποιῶν. ὁ μὲν γὰρ ὡσπερ ἐπικλήρου τῆς συμφορᾶς οὔσης ἀμφισβητήσων ἦκει καὶ πειρᾶται πείθειν ὑμᾶς, ὡς οὐκ εἰμὶ τοιοῦτος, οἷον ὑμεῖς ὄρατε πάντες· ὑμεῖς δὲ (ὁ τῶν εὖ φρονούντων ἔργον ἐστὶ) μᾶλλον πιστεύετε τοῖς ὑμετέροις αὐτῶν ὀφθαλμοῖς ἢ τοῖς τούτου λόγοις.
- 15 Λέγει δέ, ὡς ὑβριστῆς εἰμι καὶ βίαιος καὶ λίαν ἀσελγῶς διαχειμένος, ὡσπερ, εἰ φοβερῶς ὀνομάσειε, μέλλον ἀληθῆ λέγειν, ἀλλ' οὐκ, ἐὰν πάνυ προάνω, ταῦτα ποιήσων, ἐγὼ δ' ὑμᾶς, ὃ βουλή, σαφῶς οἶμαι δεῖν διαγιγνώσκειν, οἷς τ' ἐγγωρεῖ τῶν ἀνθρώπων ὑβρισταῖς εἶναι καὶ
- 16 οἷς οὐ προσήκει, οὐ γὰρ τοὺς πενομένους καὶ λίαν ἀπόροσ διαχειμένους ὑβριῶν εἰκόσ, ἀλλὰ τοὺς πολλῶ πλείω τῶν ἀναγκαίων κεκτημένους· οὐδὲ τοὺς ἀδυνάτους τοῖς σώμασιν ὄντας, ἀλλὰ τοὺς μάλιστα πιστεύοντας ταῖς αὐτῶν ῥώμασι· οὐδὲ τοὺς ἤδη προβεβηκότας τῇ ἡλικίᾳ, ἀλλὰ τοὺς ἔτι νέους καὶ νέαις ταῖς διανοαῖς χρωμένους.

Οἱ μὲν γὰρ πλούσιοι τοῖς χρήμασιν ἐξωνοῦνται τοὺς 17
 κινδύνους, οἱ δὲ πένητες ὑπὸ τῆς παρουσίας ἀπορίας
 σφροονεῖν ἀναγκάζονται καὶ οἱ μὲν νέοι συγγνώμης
 ἀξιοῦνται τυγχάνειν παρὰ τῶν πρεσβυτέρων, τοῖς δὲ
 πρεσβυτέροις ἐξαμαρτάνουσιν ὁμοίως ἐπιτιμῶσιν ἀμφο- 18
 τεροι· καὶ τοῖς μὲν ἰσχυροῖς ἐγγωρεῖ μηδὲν αὐτοῖς
 πάσχουσιν, οὓς ἂν βουλήθῳσιν, ὑβρίζειν, τοῖς δὲ ἀσθε-
 νέσιν οὐκ ἔστιν οὔτε ὑβριζομένοις ἀμύνεσθαι τοὺς ὑπάρ-
 ξαντας οὔτε ὑβρίζειν βουλομένοις προεγγίνεσθαι τῶν
 ἀδικουμένων. ὥστε μοι δοκεῖ ὁ κατήγορος εἰπεῖν περὶ
 τῆς ἐμῆς ὑβρεως οὐ σπουδάζων, ἀλλὰ παίζων, οὐδ' ὑμᾶς
 πείσαι βουλόμενος, ὡς εἰμι τοιοῦτος, ἀλλ' ἐμὲ κωμω-
 δεῖν βουλόμενος, ὥσπερ τι καλὸν ποιῶν.

Ἔτι δὲ καὶ συλλέγεσθαι φησιν ἀνθρώπους ὡς ἐμὲ 19
 πονηροὺς καὶ πολλοὺς, οἱ τὰ μὲν ἑαυτῶν ἀνηλώκασι,
 τοῖς δὲ τὰ σφέτερα σφῆζειν βουλομένοις ἐπιβουλεύουσιν.
 ὑμεῖς δὲ ἐνθυμήθητε πάντες, ὅτι ταῦτα λέγων οὐδὲν
 ἐμοῦ κατηγορεῖ μᾶλλον ἢ τῶν ἄλλων, ὅσοι τέχνας ἔχου-
 σιν, οὐδὲ τῶν ὡς ἐμὲ εἰσιόντων μᾶλλον ἢ τῶν ὡς τοὺς
 ἄλλους δημιουργοὺς. ἕκαστος γὰρ ὑμῶν εἶθισται προσ- 20
 φοιτᾶν ὁ μὲν πρὸς μυροπωλεῖον, ὁ δὲ πρὸς κουρεῖον,
 ὁ δὲ πρὸς σκυτοτομεῖον, ὁ δ' ὅποι ἂν τύχη, καὶ πλεῖστοι
 μὲν ὡς τοὺς ἐγγυτάτω τῆς ἀγορᾶς κατεσκευασμένους,
 ἐλάχιστοι δὲ ὡς τοὺς πλεῖστον ἀπέχοντας αὐτῆς· ὅστι,
 εἴ τις ὑμῶν πονηρίαν καταγνώσεται τῶν ὡς ἐμὲ εἰσιόν-
 των, δῆλον ὅτι καὶ τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις διατριβόντων·
 εἰ δὲ κάκεινων, ἀπάντων Ἀθηναίων· ἅπαντες γὰρ εἶθι-
 σθε προσφοιτᾶν καὶ διατρίβειν ἀμουγέλου.

Ἀλλὰ γὰρ οὐκ οἶδα, ὅ τι δεῖ λίαν με ἀκριβῶς ἀπο- 21
 λογοῦμένον πρὸς ἓνα ἕκαστον ὑμῖν τῶν εἰρημένων ἐνο-
 χλεῖν πλείω χρόνον. εἰ γὰρ ὑπὲρ τῶν μεγίστων εἰρημα.

- τί δεῖ περὶ τῶν ὁμοίως τούτῳ φανύων σπουδάζειν ;
ἐγὼ δ' ὑμῶν, ὦ βουλή, δέομαι πάντων τὴν αὐτὴν ἔχειν
περὶ ἐμοῦ διάνοιαν, ἥνπερ καὶ πρότερον μὴ, οὐ μόνον
22 μεταλαβεῖν ἔδωκεν ἡ τύχη μοι τῶν ἐν τῇ πατρίδι, τού-
του διὰ τουτονὶ ἀποστερήσητέ με· μηδ', ἂ πάλοι κοινῇ
πάντες ἔδοτέ μοι, νῦν οὗτος, εἰς ὧν, πείσῃ πάλιν ὑμᾶς
ἀφελέσθαι. ἐπειδὴ γάρ, ὦ βουλή, τῶν μεγίστων ὁ δαί-
μων ἀπεστέρησεν ἡμᾶς, ἡ πόλις ἡμῶν ἐσηφίστατο τούτο
τὸ ἀργύριον, ἡγουμένη κοινὰς εἶναι τὰς τύχας τοῖς
ἅπασιν καὶ τῶν κακῶν καὶ τῶν ἀγαθῶν, πῶς οὐκ οὐκ
23 ἂν δειλαιότατος εἶην, εἰ τῶν μὲν καλλίστων καὶ μεγί-
στων διὰ τὴν συμφορὰν ἀπεστερημένος εἶην ἢ δ' ἡ
πόλις ἔδωκε προνοηθεῖσα τῶν οὕτως διακειμένων, διὰ
τὸν κατήγορον ἀφαιροεθεῖην ; μηδαμῶς, ὦ βουλή, ταύτη
θῆσθε τὴν ψῆφον.
- 24 Διὰ τί γὰρ ἂν καὶ τύχοιμι τοιούτων ὑμῶν ; πότερον
ὅτι δι' ἐμέ τις εἰς ἀγῶνα πάποτε καταστάς ἀπόλεσε τὴν
οὐσίαν ; ἀλλ' οὐδ' ἂν εἰς ἀποδείξειεν ; ἀλλ' ὅτι πολυ-
πράγμων εἰμι καὶ θρασὺς καὶ φιλαπεχθῆμων ; ἀλλ' οὐδ'
ἂν αὐτὸς φήσειεν, εἰ μὴ βούλοιο καὶ τοῦτο ψεύδεσθαι
τοῖς ἄλλοις ὁμοίως, ἀλλ' ὅτι λίαν ὑβριστῆς καὶ βίαιος ;
ἀλλ' οὐ τοιαύταις ἀφορμαῖς τοῦ βίου πρὸς τὰ τοιαῦτα
25 τυγχάνω χρώμενος, ἀλλ' ὅτι ἐπὶ τῶν τριάκοντα γενό-
μενος ἐν δυνάμει κακῶς ἐποίησα πολλοὺς τῶν πολι-
τῶν ; ἀλλὰ μετὰ τοῦ ὑμετέρου πλήθους ἔφυγον εἰς Χαλ-
κίδα τὴν ἐπ' Εὐβοίῃ καὶ ἐξόν μοι μετ' ἐκείνων ἀδεῶς
πολιτεύεσθαι, μεθ' ὑμῶν εἰλόμην κινδυνεύειν ἀπελθῶν.
- 26 Μὴ τοίνυν, ὦ βουλή, μηδὲν ἡμαρτηκῶς ὁμοίων
ὑμῶν τύχοιμι τοῖς πολλὰ ἠδικηκόσιν, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν
ψῆφον θέσθε περὶ ἐμοῦ ταῖς ἄλλαις βουλαῖς, ἀναμνη-
σθέντες, ὅτι οὔτε χρήματα διαχειρίσας τῆς πόλεως

δίδωμι λόγον αὐτῶν, οὔτε ἀρχὴν ἄρχας οὐδεμίαν εὐθύ-
νας ὑπέχω νῦν αὐτῆς, ἀλλὰ περὶ ὀβολοῦ μόνον ποιού-
μαι τοὺς λόγους. καὶ οὕτως ἡμεῖς μὲν τὰ δίκαια γνώ- 27
σεσθε πάντες, ἐγὼ δὲ τούτων ὑμῖν τυχὸν ἔξω τὴν
6 χάριν, οὗτος δὲ τοῦ λοιποῦ μαθήσεται μὴ τοῖς ἀσθενε-
στέροις ἐπιβουλεύειν, ἀλλὰ τῶν ὁμοίων αὐτῷ περιγι-
γνεσθαι.

IV

ΚΑΤΑ ΣΙΤΟΠΩΛΩΝ

- 1 Πολλοί μοι προσεληλύθασιν, ὧ ἄνδρες δικασταί, θαυμάζοντες, ὅτι ἐγὼ τῶν σιτοπωλῶν ἐν τῇ βουλῇ κατηγοροῦν, καὶ λέγοντες, ὅτι ὑμεῖς, εἰ ὡς μάλιστα αὐτοὺς ἀδικεῖν ἠγείσθε, οὐδὲν ἤττον καὶ τοὺς περὶ τούτων λόγους ποιουμένους συκοφαντεῖν νομίζετε. ὅθεν οὖν ἠνάγκασμαι κατηγορεῖν αὐτῶν, περὶ τούτων πρῶτον εἰπεῖν βούλομαι.
- 2 Ἐπειδὴ γὰρ οἱ πρυτάνεις ἀπέδοσαν εἰς τὴν βουλήν περὶ αὐτῶν, οὕτως ὠργίσθησαν αὐτοῖς, ὅστ' ἔλεγον τινες τῶν ῥητόρων, ὡς ἀκρίτους αὐτοὺς, χρῆ τοῖς ἔνδεκα παραδοῦναι θανάτῳ ζημιῶσαι. ἠγούμενος δὲ ἐγὼ δεινὸν εἶναι τοιαῦτα ἐθίζεσθαι ποιεῖν τὴν βουλήν, ἀναστὰς εἶπον, ὅτι μοι δοκοῖη κρίνειν τοὺς σιτοπώλας κατὰ τὸν νόμον, νομίζων, εἰ μὲν εἰσι ἄξια θανάτου εἰργασμένοι, ὑμᾶς οὐδὲν ἤττον ἡμῶν γνώσεσθαι τὰ δίκαια, εἰ δὲ μηδὲν ἀδικοῦσιν, οὐ δεῖν αὐτοὺς ἀκρίτους ἀπολωλέναι.
- 3 Πεισθείσης δὲ τῆς βουλῆς ταῦτα, διαβάλλειν ἐπεχείρουν με λέγοντες, ὡς ἐγὼ σωτηρίας ἕνεκα τῆς τῶν σιτοπωλῶν τοὺς λόγους τούτους ἐποιούμην. πρὸς

μὲν οὖν τὴν βουλήν, ὅτι ἦν αὐτῆς ἡ κρίσις, ἔρογο ἀπελογησάμην· τῶν γὰρ ἄλλων ἡσυχίαν ἀγόντων ἀναστὰς αὐτῶν κατηγοροῦν καὶ πᾶσι φανερόν ἐποίησα, ὅτι οὐχ ὑπὲρ τούτων ἔλεγον, ἀλλὰ τοῖς νόμοις τοῖς κεμένοις ἐβοήθουν. ἠρξάμην μὲν οὖν τούτων ἕνεκα, δεδιὼς δὴ τὰς αἰτίας· αἰσχρὸν δ' ἡγοῦμαι πρότερον παύσασθαι, πρὶν ἂν ὑμεῖς περὶ αὐτῶν, ὅ τι ἂν βούλησθε, ψηφίσησθε. 4

Καὶ πρῶτον μὲν ἀνάβηθι καὶ εἰπέ· μέτοιχος εἶ ; 5
«Ναί». Μετοιχεῖς δὲ πότερον ὡς πεισόμενος τοῖς νόμοις τοῖς τῆς πόλεως ἢ ὡς ποιήσων, ὅ τι ἂν βούλη; «Ὡς πεισόμενος». Ἄλλο τι οὖν ἢ ἀξιοῖς ἀποθανεῖν, εἴ τι πεποιήσας παρὰ τοὺς νόμους, ἐφ' οἷς θάνατος ἢ ζημία; «Ἐγωγε». Ἀπόκριναι δὴ μοι, εἰ ὁμολογεῖς πλείω σῖτον συμπρίασθαι πεντήκοντα φορμῶν, ὧν ὁ νόμος ἐξεῖναι κελεύει. «Ἐγὼ τῶν ἀρχόντων κελευόντων συνεπριάμην».

Ἐὰν μὲν τοίνυν ἀποδείξῃ, ὃ ἄνδρες δικασταί, 6 ὡς ἔστι νόμος, ὃς κελεύει τοὺς σιτοπώλας συνωνεῖσθαι τὸν σῖτον, ἐὰν οἱ ἄρχοντες κελεύωσιν, ἀποψηφίσασθε· εἰ δὲ μή, δίκαιον ὑμᾶς καταψηφίσασθαι. ἡμεῖς γὰρ ὑμῖν παρεσχόμεθα τὸν νόμον, ὃς ἀπαγορεύει μηδένα τῶν ἐν τῇ πόλει πλείω σῖτον πεντήκοντα φορμῶν συνωνεῖσθαι.

Χοῖν μὲν τοίνυν, ὃ ἄνδρες δικασταί, ἱκανὴν 7 εἶναι ταύτην τὴν κατηγορίαν, ἐπειδὴ οὗτος μὲν ὁμολογεῖ συμπρίασθαι, ὁ δὲ νόμος ἀπαγορεύων φαίνεται, ὑμεῖς δὲ κατὰ τοὺς νόμους ὁμομόκατε ψηφιεῖσθαι· ὅμως δ' ἵνα πεισθῆτε, ὅτι καὶ κατὰ τῶν ἀρχόντων ψεύδονται, ἀνάγκη διὰ μακροτέρων εἰπεῖν περὶ αὐτῶν.

- 8 Ἐπειδὴ γὰρ οὗτοι τὴν αἰτίαν εἰς ἐκείνους ἀνέφερον, παρακαλέσαντες τοὺς ἄρχοντας ἠρωτῶμεν. καὶ οἱ μὲν τέτταρες οὐδὲν ἔφασαν εἰδέναι τοῦ πράγματος, Ἄνυτος δ' ἔλεγεν, ὡς τοῦ προτέρου χειμῶνος, ἐπειδὴ τίμιος ἦν ὁ σῖτος, τούτων ὑπερβαλλόντων ἀλλήλους καὶ πρὸς σφᾶς αὐτοὺς μαχομένων, συμβουλεύσειεν αὐτοῖς παύσασθαι φίλονικοῦσιν, ἠγούμενος συμφέρεειν ὑμῖν τοῖς παρὰ τούτων ὄνουμένοις ὡς ἀξιότατον τούτους πρίασθαι· δεῖν γὰρ αὐτοὺς ὀβολῶν μόνον πωλεῖν τιμιώτερον, ὡς τοίνυν οὐ συμπριαμένους καταθέσθαι ἐκέλευεν αὐτούς, ἀλλὰ μὴ ἀλλήλοις ἀντωνεῖσθαι συνεβούλευεν, αὐτὸν ὑμῖν Ἄνυτον μάρτυρα παρέξομαι· καὶ ὡς οὗτος μὲν ἐπὶ τῆς προτέρας βουλῆς τούτους εἶπε τοὺς λόγους, οὗτοι δὲ τίητες συνωνούμενοι φαίνονται.
- 9

MARTYRIA

- 10 Ὅτι μὲν τοίνυν οὐχ ὑπὸ τῶν ἀρχόντων κελευσθέντες συνεπρίαντο τὸν σῖτον, ἀκηκόατε ἠγοῦμαι δέ, ἐάν ὡς μάλιστα περὶ τούτων ἀληθῆ λέγωσιν, οὐχ ὑπὲρ αὐτῶν αὐτοὺς ἀπολογήσεσθαι, ἀλλὰ τούτων κατηγορήσειν· περὶ γὰρ ὧν εἰσι νόμοι διαρρηθῆν γεγραμμένοι, πῶς οὐ χρὴ δίδοναι δίκην καὶ τοὺς μὴ πειδομένους καὶ τοὺς κελεύοντας τούτοις τάναντία πράττειν;
- 11 Ἀλλὰ γάρ, ὦ ἄνδρες δικασταί, οἶομαι αὐτοὺς ἐπὶ μὲν τοῦτον τὸν λόγον οὐκ ἐλεύσεσθαι ἴσως δ' ἐροῦσιν, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ βουλῇ, ὡς ἐπ' εὐνοίᾳ τῆς πόλεως συνε-

ωνοῦντο τὸν σῖτον, ἵν' ὡς ἀξιότατον ἡμῖν πωλοῖεν. μέγιστον δ' ὑμῖν ἐρῶ καὶ περιφανέστατον τεκμήριον, ὅτι ψεύδονται· ἐχοῖν γὰρ αὐτούς, εἴπερ ὑμῶν ἕνεκα 12 ἔπραττον ταῦτα, φαίνεσθαι τῆς αὐτῆς τιμῆς πολλὰς ἡμέρας πωλοῦντας, ἕως ὃ συνεωνημένος αὐτούς ἐπέλιπε· νῦν δ' ἐνίοτε τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἐπώλουν δραχμῇ τιμιώτερον, ὥσπερ κατὰ μέδιμνον συνωνούμενοι. καὶ τούτων ὑμῖν μάρτυρας παρῆχομαι.

MARTYRES

Δεινὸν δέ μοι δοκεῖ εἶναι, εἰ, ὅταν μὲν εἰσφορὰν 13 εἰσενεγκεῖν δέη, ἦν πάντες εἴσεσθαι μέλλουσιν, οὐκ ἐθέλουσιν, ἀλλὰ πενίαν προφασίζονται, ἐφ' οἷς δὲ θάνατός ἐστιν ἢ ζημία καὶ λαθεῖν αὐτοῖς συνέφερε, ταῦτα ἐπ' εὐνοίᾳ φασὶ τῇ ὑμετέρα παρανομηῆσαι. καίτοι πάντες ἐπίστασθε, ὅτι τούτοις ἥμισυ προσήκει τοιούτους ποιεῖσθαι λόγους· τάναντία γὰρ αὐτοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις συμφέρει τότε γὰρ πλεῖστα κερδαίνουσιν, ὅταν κακοῦ τινος ἀπαγγελθέντος τῇ πόλει τίμιον τὸν σῖτον πωλῶσιν.

Οὕτω δ' ἄσμενοι τὰς συμφορὰς τὰς ὑμετέρας ὁρῶ- 14 σιν, ὥστε τὰς μὲν πρότεροι τῶν ἄλλων πυνθάνονται, τὰς δ' αὐτοὶ λογοποιοῦσιν, ἢ τὰς ναῦς διεφθάρθαι τὰς ἐν τῷ Πόντῳ ἢ ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἐκπλεύσας συνειληφθαι ἢ τὰ ἐμπόρια κεκλήσθαι ἢ τὰς σπονδὰς μέλλειν ἀπορρηθῆσθαι· καὶ εἰς τοῦτ' ἔχθρας ἐληλύθασιν, ὥστ' 15 ἐν τοῖς καιροῖς ἐπιβουλεύουσιν ὑμῖν, ὥσπερ οἱ πολέμιοι· ὅταν γὰρ μάλιστα σίτου τυγχάνητε δεόμενοι, ἀναρπάζουσιν οὗτοι καὶ οὐκ ἐθέλουσι πωλεῖν, ἵνα μὴ περὶ τῆς

τιμῆς διαφερόμεθα, ἀλλ' ἀγαπῶμεν, ἐὰν ὁποσοῦτινο-
σοῦν προιάμενοι παρ' αὐτῶν ἀπέλθωμεν· ὥστ' ἐνίοτε,
εἰρήνης οὔσης, ὑπὸ τούτων πολιορκούμεθα.

16 Οὕτω δὲ πάσαι περὶ τῆς τούτων πανουργίας καὶ κα-
κονοίας ἡ πόλις ἔγνωκεν, ὥστ' ἐπὶ μὲν τοῖς ἄλλοις ὠνί-
οις ἅπασιν τοὺς ἀγορανόμους φύλακας κατεστήσατε, ἐπὶ
δὲ ταύτῃ μόνῃ τῇ τέχνῃ χωρὶς σιτοφύλακας ἀποκλη-
ροῦτε· καὶ πολλάκις ἤδη παρ' ἐκείνων πολιτῶν ὄντων
δίκην τὴν μεγίστην ἐλάβετε, ὅτι οὐχ οἰοί τ' ἦσαν τῆς
τούτων πονηρίας ἐπικρατῆσαι. καίτοι τί χροὶ αὐτοὺς
τοὺς ἀδικοῦντας ὑφ' ὑμῶν πάσχειν, ὁπότε καὶ τοὺς οὐ
δυναμένους φυλάττειν ἀποκτείνετε ;

17 Ἐνθυμεῖσθαι δὲ χροὶ, ὅτι ἀδύνατον ὑμῖν ἐστὶν ἀπο-
ψηφίσασθαι. εἰ γὰρ ἀπογνώσεσθε ὁμολογούντων αὐτῶν
ἐπὶ τοὺς ἐμπόρους συνίστασθαι, δόξεθ' ὑμεῖς ἐπιβου-
λεύειν τοῖς εἰσπλέουσιν. εἰ μὲν γὰρ ἄλλην τινὰ ἀπο-
λογίαν ἐποιοῦντο, οὐδεὶς ἂν εἶχε τοῖς ἀποψηφισαμένοις
ἐπιτιμᾶν· ἐφ' ὑμῖν γὰρ ὁποτέρους βούλεσθε πιστεύειν·
νῦν δὲ πῶς οὐ δεινὰ ἂν δόξαίτε ποιεῖν, εἰ τοὺς ὁμο-

18 λογοῦντας παρανομεῖν ἀζημίους ἀφήσετε ; ἀναμνή-
σθητε δέ, ὧ ἄνδρες δικασταί, ὅτι πολλῶν ἤδη ἐχόν-
των ταύτην τὴν αἰτίαν, ἀμφισβητούντων καὶ μάρτυ-
ρας παρεχομένων, θάνατον κατέγνωτε, πιστοτέρους
ἠγησάμενοι τοὺς τῶν κατηγορῶν λόγους. καίτοι πῶς
ἂν οὐ θαυμαστὸν εἶη, εἰ, περὶ τῶν αὐτῶν ἁμαρτημά-
των δικάζοντες, μᾶλλον ἐπιθυμεῖτε παρὰ τῶν ἀρνού-
μένων δίκην λαμβάνειν ;

19 Καὶ μὲν δὴ, ὧ ἄνδρες δικασταί, πᾶσιν ἠγοῦμαι
φανερὸν εἶναι, ὅτι οἱ περὶ τῶν τοιούτων ἀγῶνες κοινό-
τατοι τυγχάνουσιν ὄντες τοῖς ἐν τῇ πόλει, ὥστε πεύ-
σονται, ἦντινα γνώμην περὶ αὐτῶν ἔχετε, ἠγοῦμενοι.

ἐὰν μὲν θάνατον τούτων καταγνῶτε, κοσμιωτέρους
ἔσεσθαι τοὺς λοιπούς, ἐὰν δ' ἀζημίους ἀφῆτε, πολλὴν
ἄδειαν αὐτοῖς ἐψηφισμένοι ἔσεσθε ποιεῖν, ὅ τι ἂν βού-
λωνται. χρὴ δέ, ὧ ἄνδρες δικασταί, μὴ μόνον τῶν 20
παρεληλυθότων ἔνεκα αὐτοὺς κολάζειν, ἀλλὰ καὶ παρα-
δείγματος ἔνεκα τῶν μελλόντων ἔσεσθαι οὕτω γὰρ
ἔσονται μόγις ἀνεκτοί. ἐνθυμεῖσθε δέ, ὅτι ἐκ ταύτης
τῆς τέχνης πλείστοι περὶ τοῦ σώματός εἰσιν ἠγωνισμέ-
νοι καὶ οὕτω μεγάλα ἐξ αὐτῆς ὠφελούνται, ὥστε μᾶλ-
λον αἰροῦνται καθ' ἐκάστην ἡμέραν περὶ τῆς ψυχῆς
κινδυνεύειν ἢ παύεσθαι παρ' ὑμῶν ἀδίκως κερδαί-
νοντες.

Καὶ μὲν δὴ οὐδ' ἐὰν ἀντιβολῶσιν ὑμᾶς καὶ ἰκε- 21
τεύωσι, δικαίως ἂν αὐτοὺς ἐλεήσατε, ἀλλὰ πολὺ μᾶλ-
λον τῶν τε πολιτῶν, οἳ διὰ τὴν τούτων πονηρίαν ἀπέ-
θνησκον, καὶ τοὺς ἐμπόρους, ἐφ' οὓς οὗτοι συνέστησαν
οἷς ὑμεῖς χαριεῖσθε καὶ προθυμοτέρους ποιήσετε δίκην
παρὰ τούτων λαμβάνοντες. εἰ δὲ μὴ, τίν' αὐτοὺς οἴεσθε
γνώμην ἔξειν, ἐπειδὴν πύθωνται, ὅτι τῶν κατήλων, οἳ
τοῖς εἰσπλέουσιν ὁμολόγησαν ἐπιβουλεύειν, ἀπεψηφί-
σασθε;

Οὐκ οἶδα, ὅ τι δεῖ πλείω λέγειν· περὶ μὲν γὰρ τῶν 22
ἄλλων τῶν ἀδικούντων, ὅτου δικάζονται, δεῖ παρὰ τῶν
κατηγορῶν πυθέσθαι, τὴν δὲ τούτων πονηρίαν ἅπαν-
τες ἐπίστασθε. ἐὰν οὖν τούτων καταψηφίσῃθε, τά τε
δίκαια ποιήσετε καὶ ἀξιώτερον τὸν σῖτον ὠνήσεσθε εἰ
δὲ μὴ, τιμιώτερον.

ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΙΚΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΗΚΟΥ ΑΠΟΛΟΓΙΑ

- 1 Πρώτερον μὲν, ὃ βουλή, ἐνόμιζον ἐξεῖναι τῷ βουλομένῳ, ἡσυχίαν ἄγοντι, μήτε δίκας ἔχειν μήτε πράγματα· νυνὶ δὲ οὕτως ἀπροσδοκίτοις αἰτίαις καὶ πονηροῖς συκοφάνταις περιπέττωκα, ὥστ', εἴ πως οἶόν τε, δοκεῖ μοι δεῖν καὶ τοὺς μὴ γεγονότας ἤδη δεδιέναι περὶ τῶν μελλόντων ἔσεσθαι· διὰ γὰρ τοὺς τοιούτους οἱ κίνδυνοι κοινοὶ γίνονται καὶ τοῖς μηδὲν ἀδικοῦσι καὶ τοῖς πολλὰ ἡμαρτηκόσιν.
- 2 Οὕτω δ' ἄπορος ὁ ἀγὼν μοι καθέστηκεν, ὥστε ἀπεγράφην τὸ μὲν πρῶτον ἐλάαν ἐκ τῆς γῆς ἀφανίζεῖν, καὶ πρὸς τοὺς ἐωνημένους τοὺς καρποὺς τῶν μορίων πυνθανόμενοι προσῆσαν· ἐπειδὴ δ' ἐκ τούτου τοῦ τρόπου ἀδικοῦντά με οὐδὲν εὖρεῖν ἐδυνήθησαν, νυνὶ με σηκὸν ἀπογράφουσιν ἀφανίζεῖν, ἡγούμενοι ἐμοὶ μὲν ταύτην τὴν αἰτίαν ἀπορωτάτην εἶναι ἀπελέγξαι, αὐτοῖς δὲ ἐξεῖναι μᾶλλον ὅ τι ἂν βούλωνται λέγειν.
- 3 καὶ δεῖ με, περὶ ὧν οὗτος ἐπιβεβουλευκῶς ἦκει, ἅμ' ὑμῖν τοῖς διαγνωσομένοις περὶ τοῦ πράγματος ἀκού-

σαντα καὶ περὶ τῆς πατρίδος καὶ περὶ τῆς οὐσίας
ἀγωνίσασθαι. ὅμως δὲ πειράσσομαι ἔξ ἀρχῆς ὑμᾶς
διδάξαι.

Ἦν μὲν γὰρ τοῦτο Πεισάνδρου τὸ χωρίον, δι- 4
μευθέντων τῶν ὄντων δ' ἐκείνου Ἀπολλόδωρος ὁ Με-
γαρεὺς δωρεῖαν παρὰ τοῦ δήμου λαβὼν τὸν μὲν ἄλ-
λον χρόνον ἐγεώργει, ὀλίγῳ δὲ πρὸ τῶν τριάκοντα
Ἀντικλῆς παρ' αὐτοῦ προιάμενος ἐξεμίσθωσεν· ἐγὼ δὲ
παρ' Ἀντικλέους εἰρήνης οὔσης ἐβουόμην.

Ἦγοῦμαι τοίνυν, ὦ βουλή, ἐμὸν ἔργον ἀποδειῖξαι 5
ὡς, ἐπεὶ δὴ τὸ χωρίον ἐκτησάμην, οὐτ' ἐλάαι οὔτε ση-
κὸς ἐνήν ἐν αὐτῷ. νομίζω γάρ, τοῦ μὲν προτέρου
χρόνου οὐδ' εἰ πάνυ πολλὰ ἐνήσαν μοῖραι, οὐκ ἂν
δικαίως ζημιούσθαι· εἰ γὰρ μὴ δι' ἡμᾶς εἰσιν ἠφα-
νισμένα, οὐδὲν προσήκει περὶ τῶν ἀλλοτρίων ἀμαρ-
τημάτων ὡς ἀδικοῦντας κινδυνεύειν. πάντες γὰρ 6
ἐπίστασθε ὅτι ὁ πόλεμος καὶ ἄλλων πολλῶν αἴτιος
κακῶν γεγένηται, καὶ τῶν χωρίων τὰ μὲν πόρρω ὑπὸ
Λακεδαιμονίων ἐτέμνετο, τὰ δ' ἐγγὺς ὑπὸ τῶν φίλων
διηρπάζετο· ὥστε πῶς ἂν δικαίως ὑπὲρ τῶν τῇ πόλει
πάσαι γεγενημένων συμφορῶν ἐγὼ νυνὶ δίκην δίδοιην;
ἄλλως τε καὶ τοῦτο τὸ χωρίον ἐν τῷ πολέμῳ διμευ-
θέν ἄπρατον ὄν πλεῖν ἢ τρία ἔτη; οὐ θαυμαστὸν 7
δ' εἰ τότε τὰς μοῖρας ἐξέκοπτον, ἐν ᾧ οὐδὲ τὰ ἡμέ-
τερόν αὐτῶν φυλάττειν ἐδυνάμεθα. ἐπίστασθε δέ, ὦ βου-
λή, ὅσῳ μάλιστα τῶν τοιούτων ἐπιμελείσθε, πολλὰ
ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ δασέα ὄντα ἰδίαις καὶ μοῖραις
ἐλάαις ὡς νῦν τὰ πολλὰ ἐκκέκοπται καὶ ἡ γῆ ψιλὴ γε-
γένηται· καὶ τῶν αὐτῶν καὶ ἐν τῇ εἰρήνῃ καὶ ἐν τῷ
πολέμῳ κεκτημένων, οὐκ ἀξιοῦτε παρ' αὐτῶν, ἐτέρων 8
ἐκκοπῶντων, δίκην λαμβάνειν, καίτοι εἰ τοὺς διὰ παν-

τὸς τοῦ χρόνου γεωργοῦντας τῆς αἰτίας ἀφίετε, ἢ που
χορὴ τοὺς γ' ἐν τῇ εἰρήνῃ ποιαμένους ἀφ' ὑμῶν ἀζη-
μίους γενέσθαι.

- 9 Ἀλλὰ γάρ, ὦ βουλή, περὶ μὲν τῶν πρότερον γεγε-
νημένων πολλὰ ἔχον εἰπεῖν ἱκανὰ νομίζω τὰ εἰρημένα·
ἐπειδὴ δ' ἐγὼ παρέλαβον τὸ χωρίον, πρὶν ἡμέρας πέντε
10 γενέσθαι, ἀπεμίσθωσα Καλλιστράτῳ, ἐπὶ Πυθοδόρου
ἄρχοντος· ὃς δύο ἔτη ἐγεώργησεν οὔτε ἰδίαν ἐλάαν οὔτε
μορίαν οὔτε σηζὸν παραλαβών. τρίτῳ δὲ ἔτει Δημή-
τριος οὔτοσι εἰργάσατο ἐνιαυτόν, ταῦτα τρία ἔτη, τῷ
δὲ τετάρτῳ Ἀλκίᾳ Ἀντισθένουσ ἀπελευθέρῳ ἐμίσθωσα,
ὃς τέθνηκεν, ὁμοίως καὶ Πρωτέας ἐμίσθωσατο, καὶ μοι
δεῦρ' ἴτε μάρτυρες.

MARTYRES

- 11 Ἐπειδὴ τοίνυν ὁ χρόνος οὗτος ἐξίηκει, αὐτὸς γε-
ωργῶ, φησὶ δὲ ὁ κατήγορος ἐπὶ Σουινιάδου ἄρχοντος
σηζὸν ὑπ' ἐμοῦ ἐκκεζόφθαι, ὑμῖν δὲ μεμαρτυρήκα-
σιν οἱ πρότερον ἐργαζόμενοι καὶ πολλὰ ἔτη παρ' ἐμοῦ
μεμισθωμένοι μὴ εἶναι σηζὸν ἐν τῷ χωρίῳ, καίτοι
πῶς ἂν τις φανερώτερον ἢ οὕτως ἐξελέγξειε ψευδόμε-
νον τὸν κατήγορον; οὐ γὰρ οἶόν τε, ἂ πρότερον
μὴ ἦν, ταῦτα τὸν ὕστερον ἐργαζόμενον ἀφανίζειν.
- 12 Ἐγὼ τοίνυν, ὦ βουλή, ἐν μὲν τῷ τέως χρόνῳ, ὅσοι
με φάσχοιεν δεινὸν εἶναι καὶ ἀκριβῆ καὶ οὐδὲν ἂν
εἰκῆ καὶ ἀλογίστως ποιῆσαι, ἠγανάκτουσ ἂν, ἠγού-

μενος μάλλον λέγεσθαι ἢ ὡς μοι προσῆκε· νῦν δὲ πάν-
τας ἂν ὑμᾶς βουλοίμην περὶ ἐμοῦ ταύτην τὴν γνώ-
μην ἔχειν, ἵν' ἂν ἠγῆσθέ με σκοπεῖν, εἴπερ τοιού-
τοις ἔργοις ἐπεχειροῦν, καὶ ὅ τι κέρδος ἐγίγνετο τῷ
ἀφανίσαντι καὶ ἦτις ζημία τῷ ποιήσαντι, καὶ τί ἂν
λαθὼν διεπραξάμην καὶ τί ἂν φανερός γενόμενος ὑφ'
ὑμῶν ἔπασχον. πάντες γὰρ ἄνθρωποι τὰ τοιαῦτα 13
οὐχ ὕβρεως, ἀλλὰ κέρδους ἕνεκα ποιοῦσι, καὶ ὑμᾶς
εἰκὸς οὕτω σκοπεῖν, καὶ τοὺς ἀντιδίκους ἐκ τούτων
τὰς κατηγορίας ποιεῖσθαι, ἀποφαίνοντας ἦτις ὠφέ-
λεια τοῖς ἀδικήσασιν ἐγίγνετο.

Οὗτος μέντοι οὐκ ἂν ἔχοι ἀποδείξαι οὐθ' ὡς ὑπὸ 14
πενίας ἠναγκάσθην τοιούτοις ἔργοις ἐπιχειρεῖν, οὐθ'
ὡς τὸ χωρίον μοι διαφθείρεται τοῦ σηκοῦ ὄντος, οὐθ'
ὡς ἀμπέλους ἐμποδῶν ἦν, οὐθ' ὡς οἰκίας ἐγγύς, οὐθ'
ὡς ἐγὼ ἄπειρος τῶν παρ' ὑμῖν κινδύνων. ἐγὼ δὲ εἴ
τι τούτων ἔπραττον, πολλὰς ἂν καὶ μεγάλας ἐμαντῷ
ζημίας γενομένας ἀποφήναμι· ὅς πρῶτον μὲν μεθ' 15
ἡμέραν ἐξέκοπτον τὸν σηκόν, ὥσπερ οὐ πάντας λα-
θεῖν δέον, ἀλλὰ πάντας Ἀθηναίους εἰδέναι, καὶ εἰ
μὲν αἰσχρὸν ἦν μόνον τὸ πρᾶγμα, ἴσως ἂν τις τῶν πα-
ριόντων ἠμέλησε· νῦν δ' οὐ περὶ αἰσχύνης ἀλλὰ τῆς
μεγίστης ζημίας ἐκινδύνευον.

Πῶς δ' οὐκ ἂν ἦν ἀθλιώτατος ἀνθρώπων ἀπάν- 16
των, εἰ τοὺς ἐμαντῷ θεράποντας μηκέτι δούλους ἔμελ-
λον ἔξειν, ἀλλὰ δεσπότας τὸν λοιπὸν βίον, τοιοῦτον ἔρ-
γον συνειδότας; ὥστε εἰ καὶ τὰ μέγιστα εἰς ἐμὲ ἔξη-
μάρτανον, οὐκ ἂν οἶόν τε ἦν δίκην με παρ' αὐτῶν
λαμβάνειν· εὖ γὰρ ἂν ἦδη ὅτι ἐπ' ἐκείνοις ἦν καὶ ἐμὲ
τιμωρήσασθαι καὶ αὐτοῖς μηνύσασιν ἐλευθέρους γε-
νέσθαι.

- 17 Ἐπι τοίνυν, εἰ τῶν οἰκειῶν παρέστη μοι μηδὲν φροντίζειν, πῶς ἂν ἐτόλμησα τοσούτων μεμισθωμένων καὶ ἀπάντων συνειδότην ἀφανίσει τὸν σηκὸν βραχέος μὲν κέρδους ἕνεκα, προθεσμίας δὲ οὐδεμίας οὔσης τῷ κινδύνῳ, τοῖς εἰργασμένοις ἅπασιν τὸ χωρίον ὁμοίως προσήκον εἶναι σὺν τὸν σηκόν, ἴν', εἴ τις αὐτοὺς ἤτι-
 ἂτο, εἶχον ἀνενεγκεῖν ὅτῳ παρέδοσαν. νῦν δὲ καὶ ἐμὲ ἀπολύσαντες φαίνονται, καὶ σφᾶς αὐτοὺς, εἴπερ ψεύ-
 δονται, μετόχους τῆς αἰτίας καθιστάντες.
- 18 Εἰ τοίνυν καὶ ταῦτα παρεσκευασάμην, πῶς ἂν οἷός τ' ἦν πάντας πείσαι τοὺς παριόντας ἢ τοὺς γείτονας, οἳ οὐ μόνον ἀλλήλων ταῦτ' ἴσασιν, ἀ πᾶσιν ὄραν ἔξε-
 στιν, ἀλλὰ καὶ περὶ ὧν ἀποκρυπτόμεθα μηδένα εἰδέ-
 ναι, καὶ περὶ ἐκείνων πυθνάνονται; ἐμοὶ τοίνυν τού-
 19 των οἱ μὲν φίλοι οἱ δὲ διάφοροι, ὥσπερ ἐκάστῳ ὑμῶν, τυγχάνουσιν ὄντες· οὓς ἐχρῆν τοῦτον παρασχέσθαι μάρτυρας, καὶ μὴ μόνον οὕτως τολμηρὰς κατηγορίας ποιεῖσθαι· ὅς φησιν ὡς ἐγὼ μὲν παρειστήκη, οἱ δ' οἰ-
 κέται ἐξέτεμνον τὰ πρέμνα, ἀναθέμενος δὲ ὁ βοηλάτης ὄχετο τὰ ξύλα ἀπάγων.
- 20 Καίτοι, ὦ Νικόμαχε, χρῆν σε τότε καὶ παρακα-
 λεῖν τοὺς παριόντας ἢ τοὺς γείτονας μάρτυρας, καὶ φανερόν ποιεῖν τὸ πρᾶγμα· καὶ ἐμοὶ μὲν οὐδεμίαν ἂν ἀπολογίαν ὑπέλιπες, αὐτὸς δέ, εἰ μὲν σοι ἐχθρὸς ἦν, ἐν τούτῳ τῷ τρόπῳ ἦσθα ἂν με τετιμωρημένος, εἰ δὲ τῆς πόλεως ἕνεκα ἔπραττες, οὕτως ἐξελέγξας οὐκ ἂν ἐδόκεις εἶναι συκοφάντης, εἰ δὲ κερδαίνειν ἐβούλου,
 21 τότ' ἂν πλεῖστον ἔλαβες φανεροῦ γὰρ ὄντος τοῦ πράγ-
 ματος οὐδεμίαν ἄλλην ἠγούμην ἂν εἶναί μοι σωτη-
 ρίαν ἢ σὲ πείσαι. τούτων τοίνυν οὐδὲν ποιήσας διὰ τοὺς σοὺς λόγους ἀξιοῖς με ἀπολέσθαι, καὶ κατηγορεῖς

ὡς ὑπὸ τῆς ἐμῆς δυνάμεως καὶ τῶν ἐμῶν χρημάτων οὐδεὶς ἐθέλει σοὶ μαρτυρεῖν. καίτοι εἰ (φῆς γὰρ μ' 22 ἰδεῖν τὴν μορίαν ἀφανίζοντα) τοὺς ἐννέα ἄρχοντας ἐπήγαγες ἢ ἄλλους τινὰς τῶν ἐξ Ἀρείου Πάγου, οὐκ ἂν ἐτέρων ἔδει σοὶ μαρτύρων· οὕτω γὰρ ἂν σοὶ συνήδεσαν ἀληθῆ λέγοντι, οἵπερ καὶ διαγιγνώσκειν ἔμελλον περὶ τοῦ πράγματος.

Λεινότητά οὖν πάσχω· ὅς εἰ μὲν παρέσχετό μάρ- 23 τυρας, τούτοις ἂν ἠξίου πιστεύειν, ἐπειδὴ δὲ οὐκ εἰσὶν αὐτῷ, ἐμοὶ καὶ ταύτην ζημίαν οἶεται χορῆναι γενέσθαι. καὶ τούτου μὲν οὐ θαυμάζω· οὐ γὰρ δήπου συκοφαντῶν αἰεὶ τοιούτων γε λόγων ἀπορήσει καὶ ἀμαρτύρων· ὑμᾶς δ' οὐκ ἄξιῶ τὴν αὐτὴν τούτῳ γνώμην ἔχειν.

Ἐπίστασθε γὰρ ἐν τῷ πεδίῳ πολλὰς μορίας οὔσας 24 καὶ λιπομορίας ἐν τοῖς ἄλλοις τοῖς ἐμοῖς χωρίοις, ἅς, εἴπερ ἐπεθύμουν, πολὺ ἦν ἀσφαλέστερον καὶ ἀφανίσει καὶ ἐκκόψει καὶ ἐπεργάσασθαι, ὄσπερ ἦτιν τὸ ἀδίκημα πολλῶν οὔσων ἔμελλε δῆλον ἔσεσθαι. νῦν δ' οὕτως αὐτὰς περὶ πολλοῦ ποιῶμαι ὥσπερ καὶ 25 τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἄλλην οὐσίαν, ἠγούμενος περὶ ἀμφοτέρων τούτων εἶναί μοι τὸν κίνδυνον. αὐτοὺς τοίνυν ὑμᾶς τούτων μάρτυρας παρέξομαι, ἐπιμελήτᾳς αἰρουμένους μὲν ἐκάστου μηνός, ἐπιγνώμονας δὲ πέμποντας καθ' ἕκαστον ἐνιαυτόν· ὧν οὐδεὶς πώποτ' ἐζημίωσεν ὡς ἐργαζόμενον τὰ περὶ τὰς μορίας χωρία.

Καίτοι οὐ θαυμαστόν δήπου, εἰ τὰς μὲν μικρὰς 26 ζημίας οὕτω περὶ πολλοῦ ποιῶμαι, τοὺς δὲ περὶ τοῦ σώματος κινδύνους οὕτω περὶ οὐδενός ἠγοῦμαι, καὶ τὰς μὲν πολλὰς ἐλάας, εἰς ἅς ἐξῆν μᾶλλον ἔξαμαρτά-

νειν, οὕτω θεραπεύων φαίνομαι, τὴν δὲ μίαν μορίαν, ἣν οὐχ οἶόν τ' ἦν λαθεῖν ἐξορούσαντα, ὡς ἀφανίζων νυνὶ κρίνομαι;

27 Πότερον δέ μοι κρείττον ἦν, ὃ βουλή, δημοκρατίας οὐσης παρανομεῖν ἢ ἐπὶ τῶν τριάκοντα; καὶ οὐ λέγω ὡς τότε δυνάμενος ἢ ὡς νῦν διαβεβλημένος, ἀλλ' ὡς τῷ βουλομένῳ τότε μᾶλλον ἐξὸν ἀδικεῖν ἢ νυνί.

28 ἐγὼ τοίνυν οὐδ' ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ οὔτε τοιοῦτον οὔτε ἄλλο οὐδὲν κακὸν ποιήσας φανήσομαι. πῶς δ' ἂν, εἰ μὴ πάντων ἀνθρώπων ἐμαυτῷ κακονούστατος ἦν, ὑμῶν οὕτως ἐπιμελουμένων ἐκ τούτου τὴν μορίαν ἀφανίζεις ἐπεχείρησα τοῦ χωρίου, ἐν ᾧ δένδρον μὲν οὐδὲ ἔν ἐστι, μίᾳ δὲ ἐλάᾳς σηκός, ὡς οὕτως φησιν, ἦν, κυκλόθεν δὲ ὁδὸς περιέχει, ἀμφοτέρωθεν δὲ γείτονες περιοικοῦσιν, ἄερκτον δὲ καὶ πανταχόθεν κάτοπτόν ἐστιν; ὥστε τίς ἂν ἀπετόλμησε, τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐπιχειρῆσαι τοιοῦτῳ πράγματι;

29 Δεινὸν δέ μοι δοκεῖ εἶναι ὑμᾶς μὲν, οἷς ὑπὸ τῆς πόλεως τὸν ἅπαντα χρόνον προστέτακται τῶν μορίων ἐλαῶν ἐπιμελεῖσθαι, μήθ' ὡς ἐπεργαζόμενον πόποτε ζημιῶσαι μήθ' ὡς ἀφανίσαντα εἰς κίνδυνον καταστήσαι, τοῦτον δ', ὃς οὔτε γεωργῶν ἐγγὺς τυγχάνει οὔτ' ἐπιμελητῆς ἠρημένος οὔθ' ἡλικίαν ἔχων εἰδέναι περὶ τῶν τοιούτων, ἀπογράφαι με μορίαν ἐκ τῆς γῆς ἀφανίζεις.

30 Ἐγὼ τοίνυν δέομαι ὑμῶν μὴ τοὺς τοιούτους λόγους πιστοτέρους ἠγήσασθαι τῶν ἔργων, μηδὲ περὶ ὧν αὐτοὶ σόνιστε, τάναντί' ἀνασχέσθαι τῶν ἐμῶν ἐχθρῶν λεγόντων, ἐνθυμουμένους καὶ ἐκ τῶν εἰρημένων καὶ ἐκ τῆς

31 ἄλλης πολιτείας, ἐγὼ γάρ τὰ ἐμοὶ προστεταγμένα ἅπαντα προθυμότερον πεποιήκα ἢ ὡς ὑπὸ τῆς πόλεως ἠναγκαζομένην, καὶ τριηραρχῶν καὶ εἰσφορᾶς εἰσφέρων

καὶ χορηγῶν καὶ τὰλλα λητουργῶν οὐδενὸς ἦττον πολυ-
τελῶς τῶν πολιτῶν.

Καίτοι ταῦτα μὲν μετρίως ποιῶν ἀλλὰ μὴ προθύ-
μος οὐτ' ἂν περὶ φυγῆς οὐτ' ἂν περὶ τῆς ἄλλης οὐσίας
ἠγωνιζόμεν, πλείω δ' ἂν ἐκεκτῆμην, οὐδὲν ἀδικῶν οὐδ'
ἐπικίνδυνον ἑμαυτῷ καταστήσας τὸν βίον· ταῦτα δὲ
πράξας, ἃ οὐτός μου κατηγορεῖ, ἐκέρδαινον μὲν οὐδέν,
ἑμαυτὸν δ' εἰς κίνδυνον καθίστην. καίτοι πάντες ἂν 33
ὁμολογήσατε δικαιοτέρον εἶναι τοῖς μεγάλοις χρῆσθαι
τεκμηρίοις περὶ τῶν μεγάλων, καὶ πιστότερα ἠγεῖσθαι
περὶ ὧν ἅπαντα ἢ πόλις μαρτυρεῖ μᾶλλον ἢ περὶ ὧν μόνος
οὗτος κατηγορεῖ.

Ἔτι τοίνυν, ὦ βουλή, ἐκ τῶν ἄλλων σκέψασθε. 34
μάρτυρας γὰρ ἔχων αὐτῷ προσῆλθον, λέγων ὅτι μοι πάν-
τες ἔτι εἰσὶν οἱ θεράποντες, οὓς ἐκεκτῆμην ἐπειδὴ παρέ-
λαβον τὸ χωρίον, καὶ ἔτοιμός εἰμι, εἴ τινα βούλοιο,
παραδοῦναι βάσανιζειν, ἠγούμενος οὕτως ἂν τὸν ἐλεγ-
χον ἰσχυρότερον γενέσθαι τῶν τούτου λόγων τῶν ἔρ-
γων τῶν ἐμῶν. οὗτος δὲ παραλαβεῖν οὐκ ἠθέλεν, οὐ- 35
δὲν φάσκων πιστὸν εἶναι τοῖς θεράπουσιν. ἐμοὶ δὲ δο-
κεῖ δεινὸν εἶναι, εἰ περὶ αὐτῶν μὲν οἱ βασανιζόμενοι
κατηγοροῦσιν, εὖ εἰδότες ὅτι ἀποθανοῦνται, περὶ δὲ τῶν
δεσποτῶν, οἷς πεφύκασι κακονούστατοι, μᾶλλον ἂν εἴ-
λοντο ἀνέχεσθαι βασανιζόμενοι ἢ κατειπόντες ἀπῆλλά-
χθαι τῶν παρόντων κακῶν.

Καὶ μὲν δὴ, ὦ βουλή, φανερόν οἶμαι εἶναι παντὶ 36
ὅτι, εἰ Νικομάχου ἐξαιτουῦντος τοὺς ἀνθρώπους μὴ πα-
ρεδίδουν, ἐδόκουν ἂν ἑμαυτῷ ξυνειδέναι· ἐπειδὴ τοίνυν
ἐμοῦ παραδιδόντος οὗτος παραλαβεῖν οὐκ ἠθέλε, δί-
καιον καὶ περὶ τούτου τὴν αὐτὴν γνώμην σχεῖν, ἄλλως
τε καὶ τοῦ κινδύνου οὐκ ἴσου ἀμφοτέροις ὄντος. περὶ 37

ἐμοῦ μὲν γὰρ εἰ μὴ ἔλεγον ἂ ἐγὼ ἠθελον, οὐδ' ἂν ἀπολο-
γήσασθαί μοι ἔξεγένετο· τούτῳ δ' εἰ μὴ ὁμολόγουν ἂ
οὗτος ἐβούλετο, οὐδαμῶ ζημίᾳ ἔνοχος ἦν, ὥστε πολὺ
μᾶλλον τοῦτον παραλαμβάνειν ἐχοῖν ἢ ἐμὲ παραδοῦναι
προσῆκεν. ἐγὼ τοίνυν εἰς τοῦτο προθυμίας ἀφικόμεν,
ἠγούμενος ἔτοιμον εἶναι καὶ ἐκ βασιάνων καὶ ἐκ μαρτύ-
ρων καὶ ἐκ τεκμηρίων ὑμᾶς περὶ τοῦ πράγματος τάλληθῆ
πυθέσθαι.

38 Ἐνθυμείσθαι δὲ χορή, ὃ βουλή, πότεροις χορή πι-
στεύειν μᾶλλον, οἷς πολλοὶ μεμαρτυρήκασιν ἢ ὃ μηδεὶς
τετόληκε, καὶ πότερον εἰκὸς μᾶλλον τοῦτον ἀκινδύνως
ψεύδεσθαι ἢ μετὰ τοσούτου κινδύνου τοιοῦτον ἐμὲ ἔρ-
γον ἐργάσασθαι, καὶ πότερον οἴεσθαι αὐτὸν ὑπὲρ τῆς
πόλεως βοηθοῦντα ἢ συκοφαντοῦντα αἰτιάσασθαι :

39 Ἐγὼ μὲν εἰδέναί ὑμᾶς ἠγοῦμαι ὅτι Νικόμαχος ἐπὶ
τῶν ἐχθρῶν πεισθεὶς τῶν ἐμῶν τοῦτον τὸν ἀγῶνα ἀγω-
νίζεται, οὐχ ὡς ἀδικοῦντα ἐλπίζων ἀποδείξειν, ἀλλ' ὡς
ἀργύριον παρ' ἐμοῦ λήψεσθαι προσδοκῶν. Ὅσῳ γὰρ οἱ
τοιοῦτοὶ εἰσὶν ἐπαιτιώτατοι καὶ ἀπορώτατοι τῶν κινδύ-
νων, τοσούτῳ πάντες αὐτοὺς φεύγουσι μάλιστα.

40 Ἐγὼ δέ, ὃ βουλή, οὐκ ἠξίουں, ἀλλ' ἐπειδήπερ ἠτιά-
σατο, παρέσχοῦ ἐμαυτὸν ὅ τι βούλεσθε χορῆσθαι, καὶ τού-
του ἔνεκα τοῦ κινδύνου οὐδενὶ ἐγὼ τῶν ἐχθρῶν διηλλά-
γην, οἱ ἐμὲ ἠδιον κακῶς λέγουσιν ἢ σφᾶς αὐτοὺς ἐπαινοῦ-
σι, καὶ φανερῶς μὲν οὐδεὶς πώποτε ἐμὲ αὐτῶν ἐπεχείρησε
ποιῆσαι κακὸν οὐδέν, τοιούτους δ' ἐπιπέμπουσί μοι, οἷς

41 ὑμεῖς οὐκ ἂν δικαίως πιστεύοιτε. πάντων γὰρ ἀθλιώτα-
τος ἂν γενοίμην, εἰ φυγὰς ἀδίκως καταστήσομαι, ἅπαις
μὲν ὦν καὶ μόνος, ἐρήμου δὲ τοῦ οἴκου γενομένου μη-
τρός τε πάντων ἐνδεοῦς, πατρίδος δὲ τοιαύτης ἐπ'
αἰσχίσταις στερηθεὶς αἰτίαις, πολλὰς μὲν ναυμαχίας ὑπὲρ

αὐτῆς νεναυμαχηκῶς, πολλὰς δὲ μάχας μεμαχημένος, κό-
σμιον δ' ἑμαυτὸν καὶ ἐν δημοκρατίᾳ καὶ ἐν ὀλιγαρχίᾳ
παρασχών.

Ἄλλὰ γάρ, ὦ βουλή, ταῦτα μὲν ἐνθάδε οὐκ οἶδ' ὅτι 42
δεῖ λέγειν ἀπέδειξα δ' ὑμῖν ὡς οὐκ ἐνῆν σιγῆς ἐν τῷ
χωρίῳ, καὶ μάρτυρας παρεσχόμεν καὶ τεκμήρια, ἃ χοὶ
μνησθέντες διαγιγνώσκειν περὶ τοῦ πράγματος, καὶ
ἀξιούην παρὰ τούτου πυθέσθαι ὅτου ἕνεκα, ἔξόν ἐπ' αὐ-
τοφόρῳ ἐλέγξει, τοσούτῳ χρόνῳ ὕστερον εἰς τοσοῦ-
τόν με κατέστησεν ἀγῶνα, καὶ μάρτυρα οὐδένα παρα-
σχόμενος ἐκ τῶν λόγων ζητεῖ πιστὸς γενέσθαι, ἔξόν αὐ- 43
τοῖς τοῖς ἔργοις ἀδικοῦντα ἀποδείξει, καὶ ἐμοῦ ἅπαντας
διδόντος τοὺς θεράποντας, οὓς φησι παραγενέσθαι, πα-
ραλαβεῖν οὐκ ἠθέλην.

ΜΕΡΟΣ Β΄.

Α΄) ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Β΄) ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Α'. ΓΕΝΕΣΙΣ ΤΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ. — ΕΙΔΗ ΤΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ.

Οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐτίμων πολὺ τὴν εὐχέρειαν περὶ τὸ λέγειν. Ἄλλ' ἢ φυσικὴ εὐγλωττία, ὑπὸ τῆς ὁποίας ἦσαν προικισμένοι εἰς ἐξαιρετὸν βαθμὸν δημοικοί τινες ἦρωες καὶ κατόπιν πολιτικοὶ ἄνδρες τῶν Ἀθηνῶν, ὡς ὁ Ἀριστείδης, ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ πρὸ πάντων ὁ Περικλῆς, εἶναι χάρισμα τῶν ὀλίγων. Διὰ τοῦτο οἱ Ἕλληνες, ἀφ' οὔτου ἰδίᾳ ἤρχισεν ἀνακρατῆσαι τὸ δημοκρατικὸν πνεῦμα καὶ ἡ ἐλευθερία εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τῆς σκέψεως, προσεπάθησαν νὰ ἀναπληρώσωσιν τὴν φύσει ἐλλείπουσαν εὐφράδειαν διὰ τῆς μελέτης καὶ τῆς ἀσχίσεως. Οὕτω ἀνεπτύχθη σὺν τῷ χρόνῳ ἡ ἔντεχνος λεγομένη ὀητορικὴ. Ταύτης σκοπὸς ἦτο νὰ διδάξῃ τοὺς στερομένους τῆς ἐμφύτου εὐγλωττίας τὰ μέσα, διὰ τῶν ὁποίων ὁ λόγος των θὰ

ἀπέβαινε τεχνικώτερος, τουτέστι κατάλληλος νὰ τέρωη καὶ νὰ πείσῃ τοὺς ἀκροατάς.

Οἱ πρῶτοι διδάσκαλοι τῆς ἐντέχνου ὀητορείας ἐνεφανίσθησαν εἰς τὴν Σικελίαν. Ἐκεῖ, λόγῳ τῶν ἐκάστοτε πολιτικῶν μεταβολῶν, τῶν ἐπακολουθουσῶν διώξεων τῶν πολιτικῶς ἀντιφρονούντων καὶ τῶν μετὰ ταῦτα ἀπαιτήσεων τῶν παθόντων, παρείχεται πρόσμορον ἔδαφος διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐν τοῖς δικαστηρίοις ὀητορικῆς. Ἐκ τῆς Σικελίας ἡ διδασκαλία αὐτῆς μετεδόθη εἰς τὰς ἀπέναντι κειμένας ἑλληνικὰς ἀποικίας τῆς Κάτω Ἰταλίας. Οἱ δὲ ἐπισημότεροι τῶν διδασκάλων τῆς ὀητορικῆς ἐν Σικελίᾳ καὶ Κάτω Ἰταλίᾳ ἦσαν ὁ Κόραξ, ὁ Τεισίας καὶ ὁ Γοργίας.

Ἀπὸ τῶν χωρῶν τούτων αἱ ὀητορικαὶ σπουδαὶ μετεφτεύθησαν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἔνθα κυρίως ἐκαλλιεργήθησαν καὶ ἐτέλειοποιήθησαν ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ Ε' π.Χ. αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς. Εἰς τοῦτο συνετέλεσαν πολιτικοὶ κυρίως λόγοι, ἀλλὰ ἐν ταῦτῳ καὶ ὀρισμένοι ἀρεταί, ὑπὸ τῶν ὁποίων εἶχον προικισθῆ ὑπὸ τῆς φύσεως οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς.

Εἰς τὰς Ἀθήνας κατ' ἀρχὰς ἐδίδασκον τὴν ὀητορικὴν μαζὶ μὲ ἄλλας γνώσεις οἱ λεγόμενοι σοφισταί, ἄνθρωποι μεγάλης εὐφυΐας καὶ εὐρείας μορφώσεως, τούτων δὲ ἄμεσοι ἢ ἔμμεσοι μαθηταὶ ὑπῆρξαν ὅλοι σχεδὸν οἱ πολιτικοί, ὀήτορες, ἱστορικοὶ καὶ φιλόσοφοι τῶν χρόνων ἐκείνων.

Οἱ ὀήτορες τῶν Ἀθηνῶν ἐπεδείκνυον τὴν τέχνην των ἄλλοτε ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου ὀμιλοῦντες περὶ τῶν δημοσίων ὑποθέσεων, ἄλλοτε ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων ὡς κατήγοροι ἢ κατηγορούμενοι καὶ ἄλλοτε εἰς πανηγύρεις καὶ δημοσίας συγκεντρώσεις,

ὅτε ἀπήγγελλον τοὺς πανηγυρικοὺς πρὸς ἔπαινον τῆς πόλεως ἢ τοὺς ἐπιταφίους εἰς ἐγκώμιον τῶν ἐν πολέμοις πεσόντων. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀνεπτύχθησαν τὰ διάφορα εἶδη ἢ γένη τῆς ὀητορικῆς, τὸ συμβουλευτικόν, τὸ δικανικόν καὶ τὸ πανηγυρικόν ἢ ἐπιδεικτικόν.

Η επιτυχία του προγράμματος είναι άμεσα εμφανής, καθώς η εφαρμογή των μέτρων που περιλαμβάνονται στο παρόν σχέδιο, θα οδηγήσει στην επίτευξη των στόχων που έχουν τεθεί. Η επιτυχία του προγράμματος είναι άμεσα εμφανής, καθώς η εφαρμογή των μέτρων που περιλαμβάνονται στο παρόν σχέδιο, θα οδηγήσει στην επίτευξη των στόχων που έχουν τεθεί.

Β'. Ο ΛΥΣΙΑΣ

α'. Λυσίου βίος.

Μεταξὺ τῶν τεχνικῶν ῥητόρων, οἱ ὅποιοι ἀνεδείχθησαν εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ τὸν Ε' καὶ μέρος τοῦ Δ' αἰῶνος π.Χ., ἐπιφανῆ κατεῖχε θέσιν ὁ Λυσίας. Οὗτος ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις, πιθανῶς τῷ 450 π. Χ. Ὁ Συρακόσιος πατήρ του Κέφαλος προσκλήθεις ὑπὸ τοῦ Περικλέους ἐγκατεστάθη ὡς μέτοικος εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἀπέκτησε πολλὰς οἰκίας καὶ μέγα ὄπλοποιεῖον. Δεκαπενταετῆς ὁ Λυσίας ἀπῆλθε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Πολεμάρχου εἰς τοὺς Θουρίους τῆς Κάτω Ἰταλίας, τοὺς ὁποίους εἶχον καταλάβει Ἀθηναῖοι ἄποικοι. Ἐκεῖ ἐδιδάχθη τὴν ῥητορικὴν παρὰ τοῦ Τεισίου.

Ἐξωσθεὶς ἐκ τῆς Ἰταλίας τῷ 412 μετὰ τὴν ἐν Σικελίᾳ συμφορὰν τῶν Ἀθηναίων καὶ τὴν ἐπικράτησιν ἐν Θουρίοις τῆς ἐχθρικῶς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους διακειμένης πολιτικῆς μερίδος ἐπανῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐξηκολούθησε τὸ ἔργον τοῦ πατρὸς του μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἄλλ' ἔγραφε καὶ λόγους πρὸς τέραψιν, πιθανῶς δὲ ἐδίδασκε καὶ ῥητορικὴν.

Τῷ 404 τὰ πράγματα ἤλλαξαν διὰ τὸν Λυσίαν. Οἱ τριάκοντα ἐπεδόθησαν εἰς τὴν λήστευσιν τῶν πλουσίων μετοίκων, μεταξὺ τῶν ὁποίων διεκρίνετο ὁ Λυσίας. Τότε συνελήφθησαν αὐτὸς καὶ ὁ ἀδελφός του· καὶ ὁ μὲν Λυσίας κατώρθωσε νὰ δραπετεύσῃ εἰς τὰ Μέγαρα, ὁ Πολεμάρχος ὁμοῦς ἐθανατώθῃ, μέγα δὲ μέρος τῆς περιουσίας των ἐδημεύθη. Ἐκ Μεγάρων ὁ Λυσίας ἐνίσχυσε διὰ χρημάτων καὶ διακοσιῶν ἀσπίδων, τὰ ὅποια φεύγων ἐξ Ἀθηνῶν κατώρθωσε νὰ ἀποκομίσῃ, τὴν προσπάθειαν τοῦ Θρασυβούλου

καὶ τῶν περὶ αὐτὸν πρὸς κατάλυσιν τῆς ὀλιγαρχίας τῶν τριάκοντα καὶ ἀποκατάστασιν τῆς δημοκρατίας.

Μετὰ τὴν παλινόρθωσιν τοῦ δήμου ὁ Λυσίας ἐπανῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Παρὰ τὰς ὑπηρεσίας του ὅμως πρὸς τοὺς δημοκρατικούς κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν πρὸς τοὺς τριάκοντα ἀγώνων τὸν δὲν ἠτύχησε νὰ ἀναγνωρισθῇ Ἀθηναῖος πολίτης, μολονότι ὁ Θρασύβουλος τὸ ἐπεδίωξεν. Οὕτω ἔζησε διὰ βίου ὡς ἰσοτελής, ὅπως καὶ ὁ πατὴρ του, τούτέστιν ὡς μετοίκος ἀπληλαγμένος τῆς ὑποχρεώσεως πρὸς καταβολὴν τοῦ ἐκ 12 δραχμῶν κατ' ἔτος ἐπιβεβλημένου εἰς τοὺς μετοίκους φόρου, μετοικίου καλουμένου.

Εὐθύς μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του εἰς τὰς Ἀθήνας τῷ 403 παρουσιάσθη ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου κατήγορος τοῦ Ἐρατοσθένους, ἑνὸς τῶν τριάκοντα, ὅστις εἶχε φονεύσει τὸν ἀδελφόν του Πολέμαρχον. Ὁ λόγος τὸν ὁποῖον ἐξεφώνησε τότε εἶναι ὁ μόνος ὑπ' αὐτοῦ ἀπαγγελθείς. Ἐκτοτε κατέγινεν εἰς τὴν ἀνάκτησιν τῆς περιουσίας του· ἐπειδὴ δὲ ἄλλως δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ τοῦτο, ἤρχισε διδάσκων συστηματικῶς πλέον τὴν ἠστορικὴν καὶ ἔγραφεν ἐπὶ πληρωμῇ ὡς λογογράφος δικανικούς λόγους χάριν ἄλλων. Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ἠδδοκίμησε περισσότερον παντὸς ἄλλου ἀποκτήσας πολυπληθῆ πελατεῖαν.

Ὁ Λυσίας ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις μετὰ τὸ 380 π.Χ.

β.) Λόγοι τοῦ Λυσίου.

ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Λυσίου ἐφέροντο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα 425 λόγοι, ἐκ τῶν ὁποίων 233 ἐθεωροῦντο γνήσιοι. Ἐκ τούτων διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν 34 καὶ ὀλίγα ἀποσπάσματα. Οἱ πλεῖστοι εἶναι δικανικοί, ἀλλ' ἔχομεν καὶ συμβουλευτικούς καὶ πανηγυρικούς.

Ὁ Λυσίας ἐπαινεῖται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων διὰ τὴν καθαρότητα, τὴν ἀπλότητα, τὴν σαφήνειαν καὶ τὴν χάριν τοῦ λόγου, ἀλλ' ἰδίως θαυμάζεται, διότι κατώρθωνε νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὸν χαρακτῆρα ἐκάστου πελάτου καὶ νὰ προσαρμόζῃ τὸν λόγον οὕτως, ὥστε νὰ φαίνεται φυσικὸς καὶ ὄχι ἀγοραστός. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν λεγομένην ἠθοποιεῖαν τοῦ Λυσίου.

I

ΥΠΕΡ ΜΑΝΤΙΘΕΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Κατὰ τὸν ἰσχύοντα ἐν Ἀθήναις νόμον περὶ βουλευτῶν, ὁ κληρούμενος βουλευτῆς προτοῦ ἀναλάβῃ τὰ καθήκοντά του ὄφειλε νὰ **δοκιμασθῇ** ἐνώπιον τῆς προηγουμένης βουλῆς. Κατὰ τὴν δοκιμασίαν ταύτην ἐξετάζετο, ἂν ὁ βουλευτῆς ἦτο γνήσιος Ἀθηναῖος πολίτης καὶ ἂν ἐξεπλήρωσε τὰς ὑποχρεώσεις του πρὸς τοὺς θεοὺς, τὴν πατρίδα, τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς συμπολίτας του. Εἰς τὸν ἔλεγχον δὲ τοῦτον ἀπεδίδοτο τοιαύτη σημασία, ὥστε παρείχετο ἡ ἄδεια εἰς κάθε πολίτην νὰ προσέλθῃ ἐνώπιον τῆς βουλῆς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς διεξαγωγῆς τῆς σχετικῆς ἐρευνῆς διὰ νὰ καταγγείλῃ πᾶσαν ἄγνωστον εἰς τοὺς πολλοὺς ἐκτροπὴν τοῦ δοκιμαζομένου ἐκ τῶν καθηκόντων του· ἀνεγνωρίζετο ἐπίσης τὸ δικαίωμα καὶ εἰς τὸν κατηγορούμενον νὰ ἀπολογηθῇ. Ἐκ τῆς ἀποδείξεως τῆς ἀληθείας ἢ τοῦ ψεύδους τῆς κατηγορίας ὁ βουλευτῆς θὰ **ἀπεδοκιμάζετο**, ἥτοι δὲν θὰ ἐνεκρίνετο ὡς βουλευτῆς, ἢ θὰ **ἐδοκιμάζετο**, τουτέστι θὰ ἐκυροῦτο ἡ ἐκλογὴ αὐτοῦ.

Εἰς τοιαύτην δοκιμασίαν ἐπρόκειτο νὰ ὑποβληθῇ ὁ ἐκ τοῦ δήμου Θοορικοῦ τῆς Ἀκαμαντίδος φυλῆς Μαντίθεος κληρωθεὶς βουλευτῆς τῆς φυλῆς του· κατὰ τὴν ἡμέραν ὅμως τῆς δοκιμασίας κατηγορήθη ὑπὸ ἐχθρῶν του, ὅτι ἦτο ὀλιγαρχικῶν φρονημάτων ὡς χρηματίσας ἱππεὺς ἐπὶ τῶν **τριάκοντα**. Ὅθεν πρὸς ἀναίρεσιν τῆς κατηγορίας ταύτης ἀπαγγέλλει ὁ Μαντίθεος τὸν παρόντα λόγον, τὸν ὁποῖον συνέταξε χάριν αὐτοῦ ὁ Λυσίας.

Ὁ λόγος ἀπηγγέλθη μεταξὺ τῶν ἐτῶν 394 καὶ 389 π.Χ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το παρόν έργο αποτελεί μια προσπάθεια να παρουσιαστεί ο χαρακτήρας και η εξέλιξη της ελληνικής λογοτεχνίας, με ιδιαίτερη προσοχή στην κλασική και νεοκλασική περίοδο. Η μελέτη αυτή βασίζεται σε πρωτότυπα κείμενα και σε σύγχρονα ερευνητικά αποτελέσματα. Ο συγγραφέας επιδιώκει να προσφέρει μια ολοκληρωμένη εικόνα της λογοτεχνικής παραγωγής, αναδεικνύοντας τις κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες που την διαμόρφωσαν. Η εργασία χωρίζεται σε τμήματα που εξετάζουν διαφορετικές λογοτεχνικές μορφές, όπως το δράμα, το μυθιστόρητο και η ποίηση, καθώς και τους σημαντικούς συγγραφείς της εποχής. Η εισαγωγή αυτή έχει ως σκοπό να καθορίσει το πλαίσιο της μελέτης και να προετοιμάσει τον αναγνώστη για την επόμενη ανάλυση.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

§ 1·2

σύννοια=γνωρίζω καλῶς, εἶμαι βέβαιος. ὦ βουλή· ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς βουλευτὰς τῆς προηγουμένης βουλῆς, ἡ ὁποία δὲν εἶχεν ἀκόμη διαλυθῆ καὶ πρὸ τῆς ὁποίας δοκιμάζεται.— τοῖς κατηγοροῖς βουλομένοις = ὅτι οἱ κατηγοροὶ μου θέλουν (ἐπιδιώκουν). ἐκ παντὸς τρόπου=μὲ κάθε μέσον. κακῶς ποιῶ τινα=κάμνω κακὸν εἰς τινα, βλάπτω τινά. χάριν ἔχω τινί τινος=ὀφείλω χάριν εἰς τινα διὰ κάτ. τούτους=τοὺς τοιούτους· δηλαδή· αὐτούς· τοὺς ἀδίκως διαβεβλημένους.—εἰς ἔλεγχον καθίσταμαι=ἐλέγχομαι, λογοδοτῶ. τὰ αὐτοῖς βεβιωμένα=τὰ ὑπ' αὐτῶν ἐν τῷ βίῳ πεπραγμένα=ὁ βίος των. πιστεύω τινί=ἔχω πεποίθησιν εἰς τινα. ἀηδῶς=ἀσυμπαθῶς, δυσμενῶς. περὶ τῶν πεπραγμένων=περὶ τῶν βεβιωμένων.—μεταμέλει μοι=μεταμέλειά μοί ἐστιν=μετανοῶ, ἀλλάσσω γνώμην. μεταμελήσειν... ἡγήσεσθαι· καὶ τὰ δύο ταῦτα ἀπαρέμφατα ἐξαριτῶνται ἐκ τοῦ ἐλπίζω.

§ 3

εὔνους εἰμί τινι=διάκειμαι φιλικῶς πρὸς τινα, τρέφω εὖ

μενῆ αἰσθήματα πρὸς τινά. τὰ καθεστηκότα πράγματα=ἡ σημερινὴ μορφή τῆς πολιτείας, τὸ σημερινὸν καθεστῶς (δηλαδή ἡ δημοκρατία). ἠνάγκασμαι = εἶμαι ἠναγκασμένος, θεωρῶ ὑποχρέωσίν μου. τῶν αὐτῶν κινδύνων νοοῦνται οἱ ἀγῶνες καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν ἐνδεχόμενοι κίνδυνοι, εἰς τοὺς ὁποίους ἐθεώρει ἑαυτὸν ὑπόχρεον ὁ Μαντιθεὸς νὰ ἐκτεθῆ, εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἠπειλεῖτο μελλοντικῶς τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα. ὑμῖν συναπτόεν πρὸς τὸ τῶν αὐτῶν. — μηδὲν πῶ μοι πλέον εἶναι = νὰ μὴ κερδίσω ἀκόμη τίποτε· κατ' ἔννοιαν = νὰ μὴ ἀρκεσθῆτε εἰς τοῦτο μόνον διὰ νὰ ἐπικυρώσετε τὴν ἐκλογὴν μου ὡς βουλευτοῦ. Διὰ τοῦ πῶ ὁ ῥήτωρ θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ κρίσις τῶν βουλευτῶν πρέπει νὰ στηριχθῆ καὶ ἐπὶ τῆς ἀποδείξεως τῶν ἐπομένων, περὶ τῶν ὁποίων πρόκειται νὰ ὁμιλήσῃ. περὶ τὰ ἄλλα=κατὰ τὸν ἄλλον ἰδιωτικὸν καὶ δημόσιόν μου βίον. μετρίως=μὲ τὸ προσῆκον μέτρον, μὲ χρησιμότητα. πολὺ παρὰ τὴν δόξαν (ἐνν. τῶν πολλῶν) καὶ παρὰ τοὺς λόγους τοὺς τῶν ἐχθρῶν=πολὺ διαφορετικὰ ἀπὸ τὴν ἰδέαν πού ἔχει ὁ πολὺς κόσμος περὶ ἐμοῦ καὶ ἀπὸ τοὺς ἰσχυρισμοὺς τῶν ἐχθρῶν μου. δοκιμάζω τινά = ἐπιδοκιμάζω τινά = ἐπικυρῶ τὴν ἐκλογὴν τινος (ἔδῳ ὡς βουλευτοῦ). χείρους=μοχθηρούς.

§ 4-5

ἰππεύω = ἀνήκω εἰς τὴν τάξιν τῶν ἰππέων, ὑπηρετῶ εἰς τὸ ἰππικὸν (καὶ ὡς ἐκ τούτου εἶμαι ὀλιγαρχικῶν φρονημάτων). ἐπὶ τῶν τριάκοντα· οὗτοι διεχειρίσθησαν τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ 8 μῆνας, ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 404 π.Χ. μέχρι τέλους Ἀπριλίου τοῦ 403, ὅτε κατελύθησαν ὑπὸ τοῦ Θρασυβούλου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ. ἡμᾶς· ἐννοεῖ ἑαυτὸν καὶ τὸν ἀδελφόν του, περὶ τοῦ ὁποίου κάμνει λόγον εἰς τὴν § 10. πρὸ τῆς ἐν Ἑλλησπόντῳ συμφορᾶς· δηλαδή τῆς καταστροφῆς τῶν Ἀθηναίων ἐν Αἰγὸς Ποταμοῖς (405 π. Χ.). ὡς Σάτυρον=πρὸς τὸν Σάτυρον (φίλον τοῦ πατρὸς τοῦ Μαντιθεοῦ). τὸν ἐν τῷ Πόντῳ=τὸν βασιλέα τοῦ Πόντου. Ὁ Πόντος ἀπετέλει τότε ἴδιον βασίλειον—τὸ βασίλειον τοῦ Πόντου ἢ κοινὸν τῶν Βοσπορανῶν, ὅπως

ἔλέγετο—εἰς τὸ ὁποῖον ὑπῆγοντο πολλαὶ ἑλληνικαὶ ἀποικίαι κείμεναι ἐπὶ τῆς Ταυρικῆς χερσονήσου (Κιμμερίας) καὶ τῶν πέριξ παραλίων. Πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου ἦτο τὸ Παντικάπαιον. **διαιωμαι** = περὶ τὸν καιρὸν μου, ζῶ. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ Μαντίθεος μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του δὲν ἀπεστάλησαν εἰς τὸν Πόντον ἀπλῶς χάριν ἀναψυχῆς, ἀλλ' ἵνα ἀποκτήσουν καὶ πείραν τῆς ἐμπορίας τοῦ σίτου. **τὰ τεῖχη καθαιρεῖται** = τὰ τεῖχη κρημνίζονται. Νοοῦνται τὰ μακρὰ τεῖχη τὰ συνδέοντα τὰς Ἀθήνας μετὰ τοῦ Πειραιῶς, τὰ ὁποῖα κατεκρήμνισεν ὁ Λύσανδρος, ὅταν κατέπλευσεν εἰς τὸν Πειραιᾶ τῷ 404 π. Χ. **μεθίσταται ἡ πολιτεία** = μεταβάλλεται τὸ πολίτευμα. Ἡ μεταβολὴ τῆς δημοκρατίας εἰς τὴν ὀλιγαρχίαν τῶν τριάκοντα ἐγένετο ὀλίγον μετὰ τὴν καθάραισιν τῶν τειχῶν. **ἤλθομεν** = ἐπανήλθομεν. Οἱ ἀδελφοὶ ἐπανήλθον εἰς Ἀθήνας πληροφορηθέντες ἴσως τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς των ἐπισυμβάντα πιθανῶς ἐν Αἰγὸς Ποταμοῖς. **τοὺς ἀπὸ Φυλῆς** ἐννοοῦνται ὁ Θρασύβουλος καὶ οἱ λοιποὶ δημοκρατικοί, οἵτινες καταδιωχθέντες ὑπὸ τῶν τριάκοντα καὶ συγκεντρωθέντες εἰς τὰς Θήβας, κατέλαβον τὴν Φυλὴν, ἣτις ἦτο ὄχυρον ἐπὶ τῆς Πάρονης δεσπόζον τῆς πρὸς τὰς Θήβας ὁδοῦ, τοῦ ὁποίου σφύζονται ἐρείπια. Ἐκ τῆς Φυλῆς ὁρμηθέντες κατέλαβον πρῶτον τὸν Πειραιᾶ, ὅπου ἀγωνισθέντες πρὸς τοὺς τριάκοντα ἐπεκράτησαν καὶ καταλαβόντες μετὰ ταῦτα τὰς Ἀθήνας κατέλυσαν τὴν ὑφισταμένην ὀλιγαρχίαν. **καίτοι** = καὶ βεβαίως. **εἰκὸς ἐστὶ** = εἶναι πιθανόν, λογικόν. **καιρὸς** = κρίσιμος περίστασις (λόγῳ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν ἐκ τοῦ Πειραιῶς δημοκρατικῶν καὶ τῶν ἐκ τοῦ Ἀστεως ὀλιγαρχικῶν). **τῶν ἀλλοτριῶν κινδύνων** τῶν κινδύνων τῶν ὀλιγαρχικῶν, τοὺς ὁποίους ὄφειλον μόνοι νὰ ἀντιμετωπίσουν. **ἐκεῖνοι** οἱ τριάκοντα. **φαίνομαι ἔχων** = ἀποδεικνύομαι ὅτι ἔχω. **γνώμη** = σκέψις, πρόθεσις. **ἀποδημῶ** = εὐρίσκομαι μακρὰν τῆς πατρίδος. **οἱ μὴ δὲν ἐξεμαρτάνοντες** (ἐνν. εἰς τὴν δημοκρατίαν) = οἱ οὐδὲν ἀδίκημα διαπράττοντες ἀπέναντι τῶν δημοκρατικῶν.—**μεταδίδωμί τι τῆς πολιτείας** = καθιστῶ τινα μέτοχον τῆς πολιτείας. **ἔδω** = ἐγγράφω τινα εἰς τὸν κατάλογον τῶν τρισχιλίων ὀλιγαρχικῶν. **ἀλλὰ μᾶλλον** = ἀλλ' ἀντιθέτως. **ἀτιμάζω τινα** = στερῶ τινα τῆς τιμῆς· **ἔδω** = διαγράφω τινα ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν ὀλιγαρχικῶν. **τοὺς συγκαταλύσαντας τὸν δῆμον** = ἐκείνους,

οἷτινες συνειργάσθησαν μαζί των διὰ τὴν κατάλυσιν τῆς δημοκρατίας. Ὁ ῥήτωρ ἔννοεῖ τὸν Θηραμένη καὶ τοὺς ὀπαδοὺς του. Τὸν Θηραμένη, ὄντα ἓνα τῶν τριάκοντα, ὄχι μόνον ἐστέρησαν τῆς ἀρχῆς, κατ' εἰσήγησιν τοῦ Κριτίου, ἀλλὰ καὶ ἐθανάτωσαν.

§ 6-7

ἕκ τοῦ σανιδίου τοῦτο ἦτο πίναξ πλαισιωμένος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἶχεν ἐγχυθῆ λευκὴ γῆ (=γύψος). Ἐπὶ τῆς ὕλης ταύτης εἶχον ἐγγράψει οἱ τριάκοντα, πιθανὸν δι' ἄνθρακος ἢ μολύβδου, τὰ ὀνόματα τῶν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῶν ἱππευσάντων. Μεταξὺ τῶν ὀνομάτων τούτων ἐφέρετο καὶ τὸ τοῦ Μαντιθέου, ἐπὶ τοῦ γεγονότος δὲ τούτου ἐστήριξαν οἱ ἐχθροὶ του τὴν κατηγορίαν ὅτι ἐχορημάτισεν ἱππεύς. σκοπῶ=ἐξετάζω, ἐξακριβώνω. εὐήθες=ἀφελές, ἀνόητον. ἔνεισιν=ἀναγεγραμμένοι εἰσίν.—ἐκεῖνος· συνεφώνησε πρὸς τὸ ἔλεγχος, ἀντὶ ἐκεῖνο=τὸ ἐξῆς. ἔλεγχος=ἀπόδειξις, μαρτύριον. κατέρχομαι=ἐπανέρχομαι ἐκ τῆς ἐξορίας.—ψηφίζομαι=ἀποφασίζω διὰ ψηφοφορίας (ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου). τοὺς φυλάρχους ἐπενεγκεῖν τοὺς ἱππεύσαντας=ν' ἀναφέρουν (πρὸς ὑμᾶς) οἱ φύλαρχοι τοὺς χρηματίσαντας ὡς ἱππεῖς=νά σᾶς ὑποβάλουν οἱ φύλαρχοι τοὺς καταλόγους τῶν ἱππευσάντων. Οἱ φύλαρχοι ἦσαν 10, εἰς ἕξ ἐκάστης φυλῆς· οὗτοι διώκουν τὸ ἱππικόν, ὑπαγόμενοι ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῶν δύο ἱππάρχων.—κατάστασις=ἐπιχορήγησις, μισθός. Οἱ ὑπὸ τῆς βουλῆς ἐγγραφομένοι εἰς τοὺς ἱππεῖς ἐλάμβανον ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου δι' ἕξοδα ἐγκαταστάσεως χρηματικόν τι ποσόν, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο κατάστασις.—ἀναπράττω=εἰσπράττω, παίρνω πίσω. Αἱ καταστάσεις κατὰ κανόνα δὲν ἐπεστρέφοντο, ἀλλ' εἰς τὴν προκειμένην περιπτώσιν ὁ δῆμος μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς δημοκρατίας ἐπέβαλεν ὡς τιμωρίαν· εἰς τοὺς ἱππεύσαντας τὴν ἀπόδοσιν τῆς ληφθείσης ὑπ' αὐτῶν καταστάσεως. ἀπενεχθέντα· ἔνν. ὑμῖν.—παραδοθέντα· πρὸς ἀπόδοσιν τῆς καταστάσεως. τοῖς συνδίκοις. μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς ὀλιγαρχίας κατηρτίσθη μία ἐπιτροπὴ μὲ ἔργα δικαστικά πρὸς διακανονισμόν τῶν ἀξιώσεων.

τῶν παθόντων ἐπὶ τῶν τριάκοντα. Ἐν ἓκ τῶν ἀνσπεθέντων εἰς τὸ σῶμα τοῦτο ἔργων ἦτο καὶ ἡ ἀνάπραξις τῶν καταστάσεων τῶν ἱπέων ἐπὶ τῇ βάσει καυιόγων, τοὺς ὁποίους συνέταξαν οἱ φύλαρχοι. **τοὺς ἔχοντας τὰς καταστάσεις** = τοὺς λαβόντας τὰς ἐπιχορηγήσεις. Δηλαδή; αὐτοῖς (τοῖς φυλάρχοις) **ζημιοῦσθαι** = αὐτοὶ (οἱ φύλαρχοι) νὰ καταβάλλουν ἐξ (ιδίων) τὴν ζημίαν = αὐτοὶ νὰ ὑποχρεοῦνται εἰς τὴν ἐξ ιδίων καταβολὴν τοῦ ἐλλείποντος ποσοῦ τῶν χρημάτων. **ἐκείνοις τοῖς γράμμασιν** = εἰς ἐκείνους τοὺς καταλόγους. Ἐννοεῖ τοὺς ὑπὸ τῶν φυλάρχων καταρτισθέντας, εἰς τοὺς ὁποίους δὲν ἐχώρει παραποίησης. ἢ **τούτοις**—ἢ **τούτῳ** (τῷ σάνιδίῳ). **ἐκ τούτων**—ἐκ τούτου. **ῥάδιον ἦν ἐξαιλειφθῆναι τῷ βουλομένῳ**—εὐκλον ἦτο εἰς τὸν θέλοντα νὰ ἀπαλείψῃ (σβήσῃ) τὸ ὄνομά του. Διότι τὸ σάνιδιον ἦτο ἐκτεθειμένον δημοσίᾳ, ἡ δὲ ὕλη, διὰ τῆς ὁποίας εἶχαν γραφῆ τὰ ὀνόματα τῶν ἱπέων, ἦτο, ὅπως εἶπομεν, εὐεξάλειπτος καὶ οὕτω καθίστατο εὐχερὴς ἢ ἀπόσβεσις ἐνὸς ὀνόματος καὶ ἡ ἀντικατάστασις αὐτοῦ δι' ἄλλον. **ἐν ἐκείνοις** τοῖς καταλόγοις τῶν φυλάρχων. **ἀναγκαῖον ἦν**· διατί;

§ 8

οὐκ ἂν ἦν ἔξαρχος· ἐνν. τοῦτο· ἔξαρχός εἰμί τι—ἀρνούμαί τι. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου τί ἦτο τοῦτο; **δεινὸν**—ἐγκληματικόν. **ἀλλ'** ἠξίουν· ὑπονοεῖται ὁ ἂν.—**ἀποδείξας**· μετοχὴ ὑποθετικῆ—εἰ ἀπέδειξα.—**κακῶς πάσχω ὑπό τινος**—κακοποιοῦμαι, βλάπτομαι ὑπό τινος. Ποῖον τὸ ἐνεργητικόν; (πρβλ. § 1). **δοκιμάζεσθαι** = **ἐπιδοκιμάζεσθαι**.—**ταύτῃ τῇ γνώμῃ χρῶμαι**—ἐχω ταύτην τὴν γνώμην, διαπνέομαι ἀπὸ τὴν ἀντίληψιν αὐτήν. Δηλαδή; καὶ πολλοὺς· ὁ καὶ ἐδῶ = καὶ ἔνεκα τούτου. **βουλεύω**—εἶμαι βουλευτής. **χειροτονοῦμαι**—ἐκλέγομαι δι' ἀνατάσεως τῶν χειρῶν. Διότι οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ἱπάρχοι καὶ ἄλλοι τινὲς ἄρχοντες, παρὰ τῶν ὁποίων ἀητοῦντο ὄρισμένα προσόντα, ἦσαν **χειροτονητοὶ** καὶ ὄχι **κυαμευτοὶ** (=κληρωτοί). Ἀντιθέτως οἱ βουλευταί, οἱ ἐννέα ἄρχοντες καὶ ἄλλοι ἦσαν κληρωτοί. **μηδὲν δι' ἄλλο** = **διὰ μηδὲν ἄλλο**.—**ἠγεῖσθε**

προστακτική. ταύτην τὴν ἀπολογίαὶν τὴν ἀναφερομένην εἰς τὴν κατηγορίαν, ὅτι ἐχορημάτισεν ἰππεύς. ἢ ὅτι = παρὰ διότι. **περιφανῶς** = προφανῶς, δλοφάνερα. **καταψεύδομαί τινος** = λέγω ψεύδη εἰς βάρος τινός. **ἀνάβηθι**· ἀπευθύνεται πρὸς τὸν μάρτυρα παρακαλῶν αὐτὸν νὰ ἀνέλθῃ ἐπὶ βήθρου κειμένου πλησίον τοῦ βήματος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀγορεύει αὐτός. **ἀνάβηθί μοι** = κάμε μου τὴν χάριν καὶ ἀνέβα. **μαρτύρησον**· ἢ μαρτυρία τοῦ μάρτυρος θ' ἀνεφέρετο κυρίως εἰς τὸν χρόνον τῆς ἐπανόδου τοῦ κατηγορουμένου εἰς Ἀθήνας, διότι τῶν λοιπῶν ἢ ἀπόδειξις ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀποδείξεως τούτου.

§ 9

αἰτία = κατηγορία. ὅτι δεῖ πλείω λέγειν = τί δεῖ πλείω λέγειν· πλαγία ἐρωτηματικὴ πρότασις ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ οὐκ οἶδα.—**ἐν τοῖς ἄλλοις ἀγῶσι** = εἰς τοὺς ἄλλους δικαστικούς ἀγῶνας (= δίκας). Ἐννοεῖ τὰς ἰδιωτικὰς ἢ δημοσίας δίκας ἐκτὸς τῆς δοκιμασίας. **τὰ κατηγορημένα** = αἱ κατηγορίαι. **παντὸς τοῦ βίου λόγον διδόναι**· διότι κατὰ τὴν δοκιμασίαν ἐξητάζετο, ἂν ὁ ἐκλεγείς βουλευτὴς ἦτο γνήσιος Ἀθηναῖος πολίτης, ἂν ἐξετέλεσε τὰς πρὸς τοὺς θεοὺς, τοὺς γονεῖς, τοὺς συμπολίτας καὶ τὴν πατρίδα ὑποχρεώσεις του, συμφώνως πρὸς τὰ ἐν τῇ εἰσαγωγῇ λεγόμενα.

§ 10

οὐσία = περιουσία. διὰ τὰς συμφορὰς καὶ τὰς τοῦ πατρὸς καὶ τὰς τῆς πόλεως· αἱ μὲν συμφοραὶ τοῦ πατρὸς τοῦ Μαντιθεοῦ ἦσαν ἀποτελέσμα τῆς κατ' αὐτοῦ ὡς ἀριστοκρατικοῦ δυσμενείας τοῦ δήμου, ἔνεκα τῆς ὁποίας δὲν ἠδδοκίμουν καὶ αἱ ἐμπορικαὶ ἐπιχειρήσεις του· αἱ δὲ συμφοραὶ τῆς πόλεως προήλθον ὄχι μόνον ἐκ τῆς ἐν Αἰγὸς Ποταμοῖς πανωλεθρίας (§ 4), ἀλλ' ἐξ ὅλων τῶν ἀτυχημάτων, τὰ ὁποῖα συνέβησαν κατὰ τὴν

διάρκειαν τοῦ μακροχρονίου πολέμου καὶ τὰ ὅποια εἶχον ἀντί-
κτυπον καὶ ἐπὶ τῆς δημοσίας καὶ ἐπὶ τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας.
ἐκδίδωμι (ἀδελφὴν ἢ θυγατέρα) = ὑπανδρεύω (ἀδελφὴν ἢ
θυγατέρα). ἐπιδίδωμι = δίδω προῖκα. Ὁ Μαντίθεος ἐπροίκισε
τὰς ἀδελφάς του, διότι οἱ γιοὶ μόνον ἐκληρονόμουν· ὑπεχρεοῦν-
το ὅμως ἐκ τοῦ νόμου, ἂν εἶχον ἀδελφάς, νὰ μεριμνήσουν περὶ
τῆς ἀποκαταστάσεώς των δίδοντας τὴν ἀνάλογον προῖκα εἰς
αὐτάς. τριάκοντα μνᾶς· ἡ ἀττικὴ μνᾶ ἦτο μέτρον νομισματι-
κῆς μονάδος· εἶχεν ἄξιαν 100 δραχμῶν καὶ ἰσοῦτο πρὸς τὸ ἑξη-
κοστὸν τοῦ ταλάντου. ἐνειμάμην· ἐνν. τὴν οὐσίαν. — ὥστ' ἐκεῖ-
νον..... πατρῶων = ὥστε ἐκεῖνον ὁμολογεῖν πλέον
(= πλεῖον μέρος) ἔχειν ἐμοῦ τῶν πατρῶων. — τῶν πατρῶων·
γενικὴ διαιρητικὴ· πατρῶα δὲ = πατρικὴ περιουσία. πρὸς
τοὺς ἄλλους· τοὺς λοιποὺς συμπολίτας. βεβίωκα· παρακείμε-
νος τοῦ ἀχρήστου παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς ὀήματος βιώω-ῶ (ἀντ'
αὐτοῦ μετεχειρίζοντο τὸ ζῶ ἢ βιοτεύω)· οὕτως βεβίωκα = τοι-
αύτην συμπεριφορὰν ἐν τῷ βίῳ μου ἐπέδειξα. — ὥστε μηδε-
πώποτε μοι..... γενέσθαι = ὥστε οὐδέποτε μέχρι σήμερον νὰ
μὴ διατυπωθῇ ἐκ μέρους ἔστω καὶ ἑνὸς κανένα παράπονον ἐναν-
τίον μου.

§ 11-12

τὰ ἴδια = ὁ ἰδιωτικὸς βίος, αἱ πρὸς τοὺς ἰδιώτας σχέσεις
διοικῶ = κανονίζω, τακτοποιῶ. τὰ κοινὰ = ὁ δημόσιος βίος.
τεκμήριον = ἀπόδειξις. ἐπιείκεια = χρησιμότης, ἠθικότης.
Ταύτην ἐπικαλεῖται ὁ ὀήτωρ εἰς ἀπόδειξιν τῆς ἐκκληρώσεως τῶν
πρὸς τὴν πατρίδα ὑποχρεώσεών του, διότι ὁ ἠθικὸς ἰδιωτικὸς
βίος ἀποτελεῖ ἐγγύησιν καὶ διὰ τὸν δημόσιον. οἱ κύβοι = τὰ ζάρια.
Διότι πολλοὶ νέοι καλῶν οἰκογενειῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἔπαιζον
κύβους ἐπὶ χρήμασι. πῶτος = συμπόσιον, διασκέδασις. ἀκόλα-
σία = ἀκόλαστος βίος, ἀσωτεία. τὰς διατριβάς ποιοῦμαι περὶ
τι = διατρίβω (= ἐνασχολοῦμαι) περὶ τι = χάνω τὸν καιρὸν μου
εἰς κάτι. διάφορός εἰμί τινι = διαφέρωμαί τινι = ἐχθρεύο-

μαι, μισῶ *τινα*. λογοποιῶ=πλάττω καὶ διαδίδω λόγους (ψευδεῖς, φανταστικούς). ἐπεθυμοῦμεν· ὑποκείμενον ἐγὼ καὶ οἱ ἀκόλαστοι νέοι. οὐκ ἂν τοιαύτην γνώμην εἶχον περὶ ἐμοῦ· διότι, κατὰ τὴν παροιμίαν, «ὄμοιος τὸν ὄμοιον ἀγαπᾷ». δίκη=ιδιωτικὴ δίκη. Ἀναφέρει τὰς ἰδιωτικὰς δίκας, μολοντί ἐκθέτει τὰ κατὰ τὸν δημόσιον βίον αὐτοῦ, διότι αἱ ἰδιωτικαὶ δίκαι συνεδέοντο στενωτάτα μετὰ τοῦ δημοσίου βίου τῶν πολιτῶν. αἰσχροῖ = προσάπτουσα ὄνειδος, ἀτιμίαν (ὅπως π. χ. ἡ δίκη εἰς τὴν περίπτωσιν ἰδιοποιήσεως τῆς ἀνηκούσης εἰς τὸν ἀδελφὸν μερίδος τῆς κοινῆς περιουσίας). γραφή = δίκη δι' ἀδικήματα βλάπτον τὸ δημόσιον. εἰσαγγελία· καταγγελία διὰ σοβαρὰ ἀδικήματα (ὅπως π. χ. ἡ προδοσία). Ἰδιαίτερος ἐκαλεῖτο εἰσαγγελία ἢ πρὸς τὴν βουλὴν καταμήνυσις ἀδικημάτων τινῶν ἐκδικαζομένων ὑπ' αὐτῆς. γεγεννημένην· ἐνν. πρὸς ἐμέ.—καθίσταμαι εἰς, ἀγῶνας = περιπλέκομαι εἰς δικαστικοὺς ἀγῶνας (=δίκας). Ἡ ἀποχὴ τοῦ Μαντιθέου ἐκ τῶν δικαστηρίων ἀποτελεῖ ἔπαινον δι' αὐτόν, διότι οἱ Ἀθηναῖοι γενικῶς ἦσαν φίλοι τῶν δικαστηρίων.

§ 13

τοίνυν = ἔπειτα, δέ. τοὺς πρὸς τοὺς πολεμίους· προσητέθη τοῦτο πρὸς διαστολήν ἐκ τῶν δικαστικῶν κινδύνων. οἷον ἐμαυτὸν παρέχω τῇ πόλει = πόσον προθυμὸν παρέχω τὸν ἑαυτὸν μου εἰς τὴν πόλιν = μὲ πόσῃν προθυμίᾳ ἐκκληρωθὲ κατῆκόν μου πρὸς τὴν πατρίδα. τὴν συμμαχίαν ἐποίησα σθε πρὸς Βοιωτοῦς· ἡ συμμαχία αὕτη συνήφθη τῷ 395 π. Χ. μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Θηβαίων. εἰς Ἀλίαρτον βοιωθεῖν· ὡς ὑποκείμενον νοητέον ὑμᾶς· ἡ δὲ Ἀλίαρτος ἦτο βοιω-

τική πόλις παρὰ τὴν Κοπαΐδα, εἰς τὴν ὁποίαν ἔσπευσαν οἱ Ἄθηναῖοι ὑπὸ τὸν Θρασύβουλον πρὸς βοήθειαν τῶν Θηβαίων, μετὰ τῶν ὁποίων, ὡς εἶδομεν, εἶχον συμμαχήσει ἐναντίον τῶν Λακεδαιμονίων. ὑπὸ Ὁρθοβούλου· φυλάρχου τῆς Ἀκαμαντίδος φυλῆς, εἰς ἣν ἀνήκεν ὁ Μαντίθεος, καταρτίσαντος τὸν κατάλογον τῶν ἰππέων. **καταλέγομαι**—ἐγγράφομαι εἰς τὸν κατάλογον. **κίνδυνον ἡγουμένους**· ἔνν. εἶναι.—**ἀναβαίνω ἐπὶ τοὺς ἵππους**—κατατάσσομαι εἰς τὸ ἰππικόν. **ἀδοκίμαστος**—ἄνευ (προηγουμένης) δοκιμασίας. Πρὸ τῆς κατατάξεως εἰς τὸ ἰππικόν ὁ ὑποψήφιος διὰ τὸ σῶμα τοῦτο ὑπεβάλλετο εἰς δοκιμασίαν, ἃν εἶχε σωματικὴν ἀριότητα καὶ ἂν ἦτο ἡσκημένος εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ ἵππου. **παρὰ τὸν νόμον**· ὅστις ὠριζεν, ὅτι ὁ καταταχθεὶς εἰς τὸ ἰππικόν ἄνευ προηγουμένης δοκιμασίας περιέπιπτεν εἰς ἀτιμίαν. **προσελθὼν**· πρὸ τῆς ἐξ Ἀθηνῶν ἀναχωρήσεως. **τὸ πλήθος**—ὁ πολὺς κόσμος, ὁ λαός. **ἄδεια**—ἀσφάλεια.

§ 14

συλλεγέντων τῶν δημοτῶν· ἐννοοῦνται οἱ συνδημόται τοῦ Μαντιθέου Θεορίκιοι· διότι οἱ δημόται ἐκάστου δήμου ἔστρατεύοντο ὁμοῦ, τοὺς δὲ καταλόγους τῶν στρατεύσιμων δημοτῶν καθήρτιζον οἱ δήμαρχοι, ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τούτων ἐγίνετο ὁ ἔλεγχος αὐτῶν πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως· **ἔξοδος**—ἐκστρατεία. Ποίαν ἐκστρατείαν ἐννοεῖ; **προθύμους**· εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ καθήκοντος. **ἐφόδια**—τὰ διὰ τὴν ἐκστρατείαν ἀναγκαῖα. Ἡ ἀθηναϊκὴ πολιτεία ἔδιδεν εἰς κάθε στρατιώτην ὡς μισθὸν μὲν 2 ὄβολους καθ' ἐκάστην, ὡς σιτηρέσιον δὲ ἑτέρους 2· τὸ ποσὸν ὅμως τοῦτο δὲν ἐπῆρκει συνήθως, ὡς ἐκ τούτου δὲ οἱ ἀπορώτεροι εἶχον ἀνάγκην προσθέτου βοηθείας, ἢ

ὅποια παρείχετο εἰς αὐτοὺς παρ' εὐπόρων συνδημοτῶν των· οἱ ἀπόρως διακαείμενοι—οἱ ἀποροῦντες, οἱ ἄποροι. αὐτὸς=ἐγὼ αὐτός.—δυοῖν ἀνδροῖν· δοτικὴ δυϊκοῦ ἀριθμοῦ. οὐχ ὡς πολλὰ κεκτημένος—ὄχι διότι εἶχον πολλά, ἤμην πλούσιος. ἀνάβητε· ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς παρόντας συνδημότητας αὐτοῦ, οἱ ὅποιοι ἔτυχον τῆς χορηματικῆς συνδρομῆς του.

§ 15

μετὰ ταῦτα· κατὰ τὸ θέρος τοῦ 394 π. Χ. εἰς Κόρινθον—εἰς τὴν Κορινθίαν. Κατὰ τὸν κορινθιακὸν λεγόμενον πόλεμον—κληθέντα οὕτω, διότι θέατρον αὐτοῦ ἦτο κυρίως ἡ περὶ τὴν Κόρινθον χώρα—εἶχον συνασπισθῆ κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων οἱ Κορίνθιοι, Ἀργεῖοι, Ἀθηναῖοι, Θηβαῖοι κλπ. συνεπεῖς πρὸς τὰς συμμαχικὰς αὐτῶν ὑποχρεώσεις οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέστειλαν εἰς βοήθειαν τῶν ἐν Κορινθίᾳ συγκεντρωμένων συμμάχων 6000 ὀπλίτας καὶ 600 ἵππεις ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Θρασυβούλου. Κατὰ δὲ τὴν ἐν Νεμέᾳ συγκροτηθεῖσαν μάχην (394 π. Χ.) οἱ συνησπισμένοι σύμμαχοι ἐνίκηθησαν ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, οἱ Ἀθηναῖοι δὲ ἰδιαιτέρως ὑπέστησαν σοβαρωτάτας ἀπολείας. ὅτι δεήσει κινδυνεύειν· προκειμένου νὰ πολεμήσουν πρὸς ἰσχυροτέρους ἀντιπάλους. ἀναδύομαι=ζητῶ νὰ ἀποφύγω τι. ζητῶ νὰ ἀποσυρθῶ ἀπὸ κάπου (ἔδῳ ἀπὸ τὸ πολεμικὸν μέτωπον)· τὸ ἀντίθετον ὑποδύομαι=χώνομαι μέσα, ἀναλαμβάνω τι. τῆς πρώτης (ἐνν. τάξεως) = εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν. δυστυχησάσης = ἠττηθείσης.—ἀναχωρῶ=ὑποχωρῶ, ἀποσύρομαι (ἐκ τῆς μάχης). σεμνός. = σοβαρός, μεγαλόσχημος· τὸ ἐπίθετον τοῦτο μεταχειρίζεται ὁ ὁῦτωρ πρὸς εἰρωνεῖαν, διότι ἐκ τῶν ἀμέσως ἐπομένων «τοῦ

πάσιν ἀνθρώποις δειλίαν ὠνειδικότος· συνάγεται, ὅτι ψέγει τὸν περὶ οὗ ὀμιλεῖ ὡς κευχηματίαν. Ὁ δὲ Στειριεὺς (γενική Στειριέως-ῶς· διατὶ συνηρημένως ;) εἶναι ὁ Θρασύβουλος, ὁ ἐκ τοῦ δήμου Στειρίας—κειμένου περίπου κατὰ τὸν σημερινὸν Πόρτο-Ράφτην—τῆς Πανδιονίδος φυλῆς, περὶ τοῦ ὁποίου ἐγινε λόγος ἐν § 4-5. ὀνεινίζω τιὶ δειλίαν=κατηγορῶ τινα ὡς δειλόν.

§ 16

κατειλημμένων· αἱ θέσεις αὗται κείμεναι παρὰ τὸν Ἴσθμόν κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν συμμάχων προτιθεμένων νὰ παρεμποδίσουν τοὺς Λακεδαιμονίους νὰ περάσουν τὸν Ἴσθμόν καὶ νὰ κατευθυνθοῦν εἰς τὴν Βοιωτίαν, πρὸς τὴν ὁποίαν κατήρχετο ὁ ἐκ τῆς Ἀσίας μετὰ τοῦ στρατοῦ του ἀνακλιθεὶς Ἀγησίλαος. παριέναι· ἐνν. τὸν Ἴσθμόν· παρέροχομαι δὲ=διέρχομαι, περνῶ. Ἀγησίλαου· τοῦ γνωστοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης. τῶν ἀρχόντων=τῶν στρατηγῶν. ἀποχωρίζω τι=χωρίζω τι ἀπομακρύνω=ἀποσπῶ τι. Ἡ ἀπόσπασις τμημάτων στρατοῦ ἐκ τῶν κατειλημμένων χωρίων δὲν ἐξέθετεν αὐτὰ εἰς κίνδυνον, διότι ὀχυρὰ ὄντα ταῦτα ἦτο δυνατόν νὰ κρατηθοῦν καὶ δι' ἐλαχίστων δυνάμεων. τάξεις=φυλάς· διότι οἱ Ἀθηναῖοι ἐστρατεύοντο κατὰ δήμους καὶ κατὰ φυλάς. αἵτινες βοηθήσουσι· ἀναφορική τελική πρότασις=ἵνα αὗται σπεύσωσιν εἰς βοήθειαν (πρὸς ἀποκρυσιν τοῦ Ἀγησίλαου). εἰκότως=εὐλόγως, μὲ τὸ δίκιο τους. ἀγαπητῶς... σεσωσμένους· ὑποκείμενον ἡμᾶς=ἐνῶ μετὰ δυσκολίας ἡμεῖς εἴχομεν σωθῆ=ἐνῶ εἶδαμεν καὶ ἐπάθαμεν νὰ σωθοῦμεν. ὀλίγον πρότερον· δηλαδή ; ἐφ' ἕτερον κίνδυνον· ποῖον ; τὸν ταξίαρχον ἐκέλευον=ἐσυνιστοῦσα εἰς τὸν ταξίαρχον τῆς φυλῆς μου. Οἱ ταξίαρχοι ἦσαν 10, ἕκαστος τῶν ὁποίων διώκει τοὺς ὀπλίτας τῆς φυλῆς του, ὑπήγοντο δὲ εἰς τὰς διαταγὰς τῶν στρατηγῶν. Ὁ ταξίαρχος λοιπὸν τῆς Ἀκαμαντίδος φυλῆς ὄφειλε νὰ ἀναφέρῃ εἰς αὐτοὺς τὴν ὑπὸ τοῦ Μαντιθέου διατυπωθεῖσαν ἐπιθυμίαν, ὅπως ἐκεῖνοι ἀποφασίσωσιν ἐπ' αὐτῆς. ἀκληρωτί=ἀνεῖν κλήρου· διότι προκειμένου περὶ ἐπι-

ΛΥΣΙΟΥ-Λόγοι. ΕΚΔΟΣΙΣ Α'. 5.

κινδύνων ἐπιχειρήσεων εἴτε αὐτοπροαιρέτως ἔπρεπε νὰ δηλώσουν αἱ φυλαί, αἵτινες θὰ ἐδέχοντο νὰ ἀναλάβουν τὸν κίνδυνον, εἴτε ὠρίζοντο κατόπιν κληρώσεως. τὴν ἡμετέραν τάξιν πέμπειν ἢ αἵτησις αὕτη τοῦ Μαντιθέου ἀπερρίφθη, διότι γνωρίζομεν, ὅτι οὗτος δὲν μετέσχε τῆς ἐν Κορωνείᾳ τῆς Βλιωτίας πρὸς τὸν Ἀγησίλαον μάχης (394 π.Χ.)

§ 17

πράττω τὰ τῆς πόλεως=λαμβάνω μέρος εἰς τὴν διοίκησιν, πολιτεύομαι. ἀποδιδράσκουσιν τοῖς ἀποδιδράσκουσιν. τὴν γνώμην ταύτην ὅτι ἀξιῶ μὲν πράττειν τὰ τῆς πόλεως, ἀποδιδράσκω δὲ ἐκ τῶν κινδύνων.—κινδυνεύειν ἐτόλμων=μετὰ τόλμης ἀντιμετώπιζα τοὺς κινδύνους=μετὰ θάρρους ἀνελάμβανα ἐπικινδύνους ἐπιχειρήσεις. Διὰ τὸ λέγει τοῦτο ὁ ῥήτωρ; οὐ δεινὸν=ἀκίνδυνον. κίνδυνος=ἀγὼν=δίκη. ἀπάντων τῶν δικαίων τυγχάνω=εὐρίσκω ὅλο μου τὸ δίκιο (ὅπως ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὴν ἐπιδοκιμασίαν του ὡς βουλευτοῦ). ἀνάβητε ἀποτείνεται πρὸς τοὺς συστρατιώτας του κατὰ τὸν Κορινθιακὸν πόλεμον. τούτων τίνων;

§ 18-19

τῶν ἄλλων στρατειῶν καὶ φρουρῶν ἔννοεῖ τὰς μετὰ τὸ 394. φρουραὶ=φυλακαὶ ὄχυρῶν. ἀπολείπομαι=μένω ὀπίσω, δὲν μετέχω. πώποτε=ποτὲ μέχρι σήμερον. τὰς ἐξόδους ποιῶμαι=ἐξέρχομαι; (πρὸβλ. § 14 καὶ 15 ἐξόδος).—τοὺς πολιτευομένους=τοὺς πολίτας. ἐκ τῶν τοιούτων=ἐκ τῶν τοιούτων ἔργων, ἐκ τῆς τοιαύτης μετὰ γενναϊότητος ἐκπληρώσ τοῦ καθήκοντος. σκοπεῖν ὑποκείμενον τινά.—σκοπῶ ἔδῳ=κρίνω. κομῶ=τρέφω (μακρὰν) κόμην. Πολλοὶ νέοι ἀριστοκρατικῶν οἰκογενειῶν τῶν Ἀθηνῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Μαντίθεος, ἔτρεφον μακρὰν κόμην καὶ γενικῶς ἐμιμοῦντο τὰ

λακωνικά ἤθη, ἔνεκα δὲ τούτου ἐμισοῦντο ὑπὸ τῶν αὐστηρῶς προσκεκολλημένων εἰς τὰς δημοκρατικὰς ἀρχὰς συμπολιτῶν των. **ἐπιτηδεύματα** = συνήθειαι, ἔξεις. **τὸ κοινὸν τῆς πόλεως** = ἡ πολιτεία, τὸ δημόσιον. **ἀπ' ὄψεως** = ἀπὸ τὴν ἑξωτερικὴν ἐμφάνισιν. **μικρὸν διαλέγομαι** = **διαλέγομαι μικρῶ τῆ φωνῆ** = ὁμιλῶ χαμηλοφώνως, ἡρέμα. Τὸ χαμηλοφώνως ὁμιλεῖν ἐθεωρεῖτο καὶ θεωρεῖται σημεῖον καλῆς ἀνατροφῆς, τὸ δὲ **μεγάλῃ τῆ φωνῆ λαλεῖν** ἀγροικία, χωριατιά. **ἀμπέχομαι** = ἐνδύομαι (πρβλ. ἀμπέχονον). **κοσμίως ἀμπεχόμενοι** = κομψῶς, ἀφύγως ἐνδυόμενοι. Οὗτοι ἀντιτίθενται πρὸς τοὺς ἀμελῶς ἐνδυομένους, τοὺς λακωνιστάς. εἰς τοὺς ὁποίους συγκαταλέγεται καὶ ὁ Μαντίθεος. **πολλὰ κάγαθὰ** = **πολλὰ ἀγαθὰ**. — **ἐργαζομαί τινά τι** = κάμνω εἰς τινά τι (καλὸν ἢ κακόν).

§ 20-21

αἰσθάνομαί τινος = ἀντιλαμβάνομαί τινα. **διὰ ταῦτα** τούτου ἐπεξήγησις εἶναι τὸ κατωτέρω «**ὅτι νεώτερος κ.λ.π.**». **ἄχθομαί τινι** = εἶμαι ἄδυσχερῆσθημένος κατὰ τινος, διάκειμαι ἀσυμπαθῶς πρὸς τινα. **νεώτερος** ἔνν. **τοῦ δέοντος** = πολὺ νέος. **ἐν τῷ δήμῳ** = ἐνώπιον τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου. Κατὰ τὰ ἐν τῇ ἀθηναϊκῇ πολιτείᾳ κρατοῦντα πᾶς τις ἀπὸ τοῦ εἰκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἀγορεύῃ ἐλευθέρως ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου (ἐνῶ βουλευτὴς ἠδύνατο νὰ ἐκλεγῇ μόνον ἀπὸ τοῦ τριακοστοῦ)· παρὰ ταῦτα ἐθεωρεῖτο ἄτοπον νὰ ἀγορεύουν οἱ πολὺ νέοι. **ὑπὲρ τῶν ἑμαυτοῦ πραγμάτων** = ὑπὲρ τῶν ἀτομικῶν μου ὑποθέσεων· ἐδῶ ὑπαινίσσεται πιθανῶς δίωξιν αὐτοῦ παρὰ τῶν δημοκρατικῶν, λόγῳ τῆς ὁποίας ἠναγκάσθη νὰ ὁμιλήσῃ δημοσίᾳ εἴτε ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἴτε ἐν τῇ Ἑλιαίᾳ πρὸς ὑπεράσπισιν ἑαυτοῦ καὶ τῆς κινδυνεύουσας ἴσως διὰ δημεύσεως περιουσίας του. **ἔπειτα μέντοι... τοῦ δέοντος** = ἔπειτα ὅμως καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος ἀναγνώριζω, ὅτι ἐπέδειξα φιλοδοξίαν μεγαλυτέραν τοῦ δέοντος. **ἅμα μὲν... ἅμα δέ** = ἀφ' ἑνός μὲν... ἀφ' ἑτέρου δέ. **ἐνθυμοῦμαι τινος**· ἐδῶ = **μέμνημαί τινος** = ἐνθυμοῦμαι τινα. **ὅτι οὐδὲν**

πέπαινανται ἐπεξηγήσεις τῶν προγόνων. — οὐδέν ἐπί-
ρημα=οὐδόλως. τοὺς τοιούτους μόνους· δηλαδὴ τοὺς ἐν τῷ
δήμῳ ἐπιχειροῦντας λέγειν. ἀξίους τινός· ἐνν. λόγου. — ταύ-
την τὴν γνώμην ἔχοντας· δηλαδὴ τιμῶντας τοὺς πράτ-
τοντας καὶ λέγοντας ὑπὲρ τῆς πόλεως. — ἐπαίρομαι=πα-
ρακινουῖμαι, αἰσθάνομαι τὴν φιλοδοξίαν. ἔτι δὲ=ἐπὶ πλέον.
τί=διατί, διὰ ποῖον λόγον. οὐ γὰρ ἕτεροι.... ἀλλ' ὑμεῖς· τὸ
νόημα τῆς κατακλειδῶς τοῦ λόγου τοῦ Μαντιθέου εἶναι τοῦτο :
Ἐφ' ὅσον σεῖς διὰ τῆς ἐκτιμήσεως, τὴν ὁποῖαν τρέφεται πρὸς
μόνους τοὺς πολιτευομένους, παρασύρετε πολλοὺς νέους εἰς τὴν
πολιτικὴν, δὲν ἔχετε τὸ δικαίωμα νὰ διάκεισθε δυσμενῶς πρὸς
αὐτοὺς καὶ νὰ κατακρίνετε τὴν πρὸς διαχείρισιν τῶν κοινῶν
φιλοδοξίαν των. Τοῦτο θὰ ἐδικαιοῦντο νὰ κάμουν μόνον ἄνθρω-
ποι ἀντιθέτων πρὸς τὰς ἰδικὰς σας ἀντιλήψεων.

II

ΚΑΤΑ ΕΡΓΟΚΛΕΟΥΣ ΕΠΙΛΟΓΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὁ Ἐργοκλῆς ἦτο εἰς τῶν ἐκ τῆς Φυλῆς μετὰ τοῦ Θρασύβουλου κατελθόντων δημοκρατικῶν, οἱ ὅποιοι κατέλυσαν τῷ 403 τὴν ἐν Ἀθήναις ὀλιγαρχίαν τῶν τριάκοντα.

Ὁ αὐτὸς Ἐργοκλῆς, ὅτε κατὰ τὸ 390-389 π.Χ. ὁ Θρασύβουλος ἔπλευσε μετὰ στόλου τεσσαράκοντα νεῶν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ τὰς ἀκτὰς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πρὸς παρακώλυσιν τῆς κατὰ θάλασσαν ἡγεμονίας τῶν Λακεδαιμονίων, ἦτο εἰς ἐκ τῶν συστρατῆγων αὐτοῦ.

Κατὰ τὴν στρατείαν ἐκείνην ὁ Θρασύβουλος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἠγγυρολόγησαν διὰ πιεστικῶν μέσων ἀπὸ πλείστας συμμαχικὰς τῶν Ἀθηναίων πόλεις. Οἱ Ἀθηναῖοι πληροφορηθέντες τοῦτο διέταξαν νὰ γίνῃ καταγραφὴ τῶν εἰσπραχθέντων ἐκ τῶν πόλεων χρημάτων, νὰ καταπλεύσουν δὲ εἰς Πειραιᾶ οἱ μετὰ τοῦ Θρασύβουλου στρατηγοί, ἵνα δώσωσιν εὐθύνας. Τότε, κατὰ τὸν κατηγοροῦν τοῦ παρόντος λόγου, ὁ Ἐργοκλῆς συνέστησεν εἰς τὸν Θρασύβουλον νὰ παρακούσῃ εἰς τὴν πρόσκλησιν ταύτην τῶν Ἀθηναίων. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ διότι κατηγορήθη ὁ Ἐργοκλῆς, ὅτι ἰδιοποιήθη χρήματα ἀγγυρολογηθέντα καὶ ἀπὸ πένητος ἔγινε πλούσιος καὶ ἠδίκησεν Ἕλληνας πολίτας, ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας εἰσήχθη εἰς δίκην, καθ' ἣν, ὡς μανθάνομεν ἐξ ἄλλου λόγου, κατεδικάσθη εἰς θάνατον δημοευθείσης καὶ τῆς περιουσίας αὐτοῦ.

Μεταξὺ τῶν ἄλλων κατηγορῶν τοῦ Ἐργοκλέους κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς δίκης αὐτοῦ εἶναι καὶ ὁ ῥήτωρ τοῦ παρόντος λόγου,

άγνωστος άλλως εἰς ἡμᾶς, ὅστις ἔλαβε, φαίνεται, τὸν λόγον, ἵνα συμπληρώσῃ τὴν ὑπ' άλλων προεκτεθεισάν κυρίαν κατηγορίαν. Διὰ τοῦτο ὁ ὑπὸ τοῦ Λυσίου συντεθειὸς λόγος αὐτοῦ καὶ τῶν συνήθων στοιχείων τοῦ ῥητορικοῦ λόγου, ὡς εἶναι τὸ προοίμιον, ἡ διήγησις καὶ αἱ μαρτυρίαι, στερεῖται καὶ ἐπίλογος ὀνομάζεται.

Ἐπηγγέλθη δὲ ὁ ἐπίλογος οὗτος ἐνώπιον τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου (ὡς δεικνύει ἡ προσφώνησις τοῦ ῥήτορος πρὸς τοὺς Ἀθηναίους «ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι») κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τῷ 388-387 π.Χ., μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν δηλαδὴ τοῦ κατηγορουμένου ἐκ τῆς ἐκστρατείας, γενομένης, ὡς εἶδομεν, τῷ 390-389.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

§ 1

Τὰ μὲν κατηγορημένα· τὸ μὲν ἄνευ ἀποδόσεως τοῦ δέ· τὰ δὲ κατηγορημένα=αἱ κατηγορίαι. δεινὰ (τὰ κατηγορημένα)=σοβαραὶ (αἱ κατηγορίαι). ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι· διότι ἡ δίκη διεξάγεται ἐνώπιον τοῦ κυριάρχου τῆς πολιτείας σώματος, τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου, ἡ ὁποία, παρὰ τὰ ἄλλα αὐτῆς ἔργα, ἦσκει ἐν Ἀθήναις καὶ δικαστικὴν ἐξουσίαν. Εἰδικῶς ἐδίκαζε τὴν προβολὴν καὶ τὴν εἰσαγγελίαν. Καὶ ἡ μὲν προβολὴ ἦτο καταγγελία ἀδικήματος εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐγίνετο δὲ ἐν τῇ κυρίᾳ ἐκκλησίᾳ ἐκάστης πρυτανείας κατὰ τῶν συκοφαντῶν καὶ κατ' ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἠπάτησαν τὸν δῆμον μὴ ἐκτελέσαντες ὅσα ὑπεσχέθησαν. Ἡ δὲ εἰσαγγελία ἦτο καταγγελία ἐνώπιον τοῦ δήμου εἰς παλαιότερους μὲν χρόνους μεγάλων καὶ ἀποδεδειγμένων ἀδικημάτων μὴ ἐπιδεχομένων ἀναβολήν, περὶ τῶν ὁποίων δὲν προέβλεπον οἱ κείμενοι νόμοι, ἀργότερον δὲ καὶ ἐλαχίστων καὶ εὐτελεσιμάτων. Συνήθως αἱ εἰσαγγελίαι ἐγίνοντο κατ' ἐκείνων, οἵτινες κατέλυον τὴν δημοκρατίαν ἢ συνήρχοντο μυστικῶς πρὸς κατάλυσιν αὐτῆς ἢ προέδιδον πόλιν ἢ ναῦν ἢ πεζὴν ἢ ναυτικὴν στρατιάν. οὐκ ἂν μοι δοκεῖ δύνασθαι Ἐργοκλῆς=δοκεῖ μοι Ἐργοκλῆς οὐκ ἂν δύνασθαι. ὑπὲρ ἐνὸς ἐκάστου=δι' ἑναῖνα χωριστά. τῶν πεπραγμένων αὐτῶ=τῶν ὑπ' αὐτοῦ πε-

πραγμένων, τῶν πράξεων αὐτοῦ. **δοῦναι δίκην** τὸ ἀπαρέμφατον ἐκ τοῦ **δύνασθαι**· **δίδωμι δίκην τινὶ** δὲ= τιμωροῦμαι ὑπό τινος. **ἀξίαν**=ἀνταξίαν τῶν πράξεών του, ἀρμόζουσαν. **πόλεις προδεδωκὼς φαίνεται**= εἶναι προφανὲς (=ἀποδεδειγμένον), ὅτι ἐπρόδωκεν ἑλληνικὰς πόλεις. Διὰ τούτων ὑπαινίσσεται ὁ ῥήτωρ, ὅτι ὁ Ἑργοκλῆς λαβὼν χρήματα παρὰ τῶν Λακεδαιμονίων ἢ τῶν βαρβάρων δὲν ἐβοήθησε πόλεις συμμάχους τῶν Ἀθηναίων. **προξένους**· προξένοι ἐλέγοντο οἱ ἄλλοδαποὶ φίλοι πόλεως, οἵτινες, ὡς ἀκόσμητοι πολῖται ἢ πρέσβεις τῆς πόλεως ταύτης μετέβαινον εἰς τὴν πατρίδα των, ὑπεδέχοντο αὐτοὺς καὶ παρεστάουν εἰς τὴν διεξαγωγὴν τῶν ὑποθέσεων των. **ἐκ τῶν ὑμετέρων**=ἐκ τῶν προσόδων, αἱ ὁποῖα ἀνήκουν εἰς ὑμᾶς. Διότι ὅσα χρήματα ἢ πράγματα περιήρχοντο εἰς χεῖρας τῶν στρατηγῶν κατὰ τὰς ἐκστρατείας, ταῦτα ἀνήκον εἰς τὸ δημόσιον, ἐπειδὴ διὰ τῶν πολεμικῶν δυνάμεων τῆς πολιτείας ἐκτῶντο ταῦτα οἱ στρατηγοί.

§ 2-3

αὐτοῖς· ἀναφέρεται εἰς τὸν Θρασύβουλον, τὸν Ἑργοκλέα καὶ τοὺς περὶ αὐτούς. **καταλυομένης** (=ἐξασθενούσας)... **ὀλίγας γιγνομένης**· ἡ δευτέρα μετοχὴ ἐπεξηγεῖ τὴν πρώτην. **ἐκπλεύσαντας**· τίνος εἶδους εἶναι ἡ μετοχὴ αὕτη; **τῶν πολιτῶν**· γενικὴ συγκριτικὴ= ὅλων τῶν (συν)πολιτῶν των. **ἐπὶ τοῖς τοιούτοις**=ἐπὶ ταῖς τοιαύταις πράξεσι (τοῦ Ἑργοκλέους καὶ τῶν σὺν αὐτῷ). **δεινὸν**=ἄτοπον, παράδοξον. **αὐτοὶ**=ὑμεῖς αὐτοί. **ταῖς εἰσφοραῖς**· εἰς τὰς Ἀθήνας ἐκτὸς τῶν τακτικῶν φόρων, τοὺς ὁποίους κατέβαλλον οἱ πολῖται, ἀνετίθεντο ἐκάστοτε καὶ πρόσθετοι χρηματικαὶ ὑποχρεώσεις εἰς τοὺς πλουσιωτέρους ἐξ αὐτῶν, ὀριζομένους ὑπὸ τῶν οἰκείων ἀρχόντων ἢ φυλῶν· αἱ ὑποχρεώσεις αὗται ἐκαλοῦντο **λητουργίαι**, διηροῦντο δὲ εἰς **τακτικὰς** καὶ **ἐκτάκτους**. Ἡ συνηθεστέρα τῶν ἐκτάκτων λητουργιῶν καὶ ἡ ἐπὶ πλείστων πολιτῶν ἐκτεινομένη ἦτο ἡ **εἰσφορά**, εἰς τὴν ὁποῖαν ὑπεχρεοῦντο ὅλοι οἱ εὐποροὶ πολῖται κατὰ τὴν περίοδον τοῦ πολέμου, ὅτε παρίστατο ἀνάγκη ἐκτάκτων πολεμικῶν παρασκευῶν. **κλέπτω**=ἀποκρύπτω τὸ πραγματικόν. **δωροδοκῶ**=δέ-

χομαι δῶρα πρὸς παράβασιν τοῦ καθήκοντος. — ὁ τέως χρόνος = ὁ προηγούμενος καιρός. οἱ οἴκοι οἱ ὑμέτεροι = αἱ ὑμέτεραι περιουσίαι. πρόσοδοι = εἰσοδήματα. τοὺς τῶν ὑμετέρων ἐπιθυμοῦντας = ὅσους ἐδείκνυον τὴν ὄρεξιν νὰ ἰδιοποιηθοῦν τὰς ὑμετέρας προσόδους.

§ 4

ἐπαγγέλλομαι = ὑπόσχομαι. εἰσπλεύσεσθαι εἰς τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς ἐπανερχόμενος ἐκ τῆς ἐκστρατείας. καιρός = καινούργιος. παραδώσειν ὑμῖν τοῖς Ἀθηναίοις. τοὺς καιδύνους = ἐννοεῖ τοῦ πλοῦ, τῆς ἐκστρατείας. ὑμετέρους ἔσεσθαι = ὅτι θὰ βαρύνουν ὑμᾶς (τοὺς συμπολίτας ὑμῶν). τῶν αὐτοῦ φίλων = ἐνν. ἔσεσθαι διὰ δὲ τοῦ αὐτοῦ νοεῖ τὸν Θρασύβουλον. ἀποδείκνυμί τινα = καθιστῶ, κάμνω τινά. οὐδένα ἂν ὑμῶν ἐπιτρέψαι = τὸ ἐπιτρέψαι ἕξαορτάται ἐκ τοῦ ὁμολογῆσαι ἂν. Τὸ νόημα τῶν λόγων τοῦ κατηγοροῦ εἶναι τοῦτο· ἂν οἱ Ἀθηναῖοι ἐπέτρεψαν εἰς τὸν Θρασύβουλον τὸν ἔκπλουν, τοῦτο συνέβη, διότι οὗτος ἔδιδεν ὑποσχέσεις ἀντιθέτους πρὸς ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἔπραξεν ἐνῶ, ἂν ἔλεγεν ἀρχικῶς ὅσα διενοεῖτο νὰ πράξῃ, δὲν θὰ παρέδιδον εἰς αὐτὸν τὸν στόλον.

§. 5—7

ὡς τάχιστα = εὐθύς ὡς. ψηφίζομαι = ἀποφασίζω (διὰ τῆς ψήφου). ἀπογράφω τὰ χρήματα = καταγράφω, δίδω σημεῖωμα τῶν χρημάτων. τὰ ἐκ τῶν πόλεων εἰλημμένα = νοοῦνται τὰ χρήματα, τὰ ὅποια δι' ἀστυρολογίας εἰσέπραξαν ἀπὸ τὰς συμμαχικὰς πόλεις ὁ Θρασύβουλος καὶ οἱ περὶ αὐτόν. Αἱ πόλεις αὗται κατεβῶν τότε κατὰ τῶν ἀστυρολογούντων, δι' ὃ ἠναγκάσθησαν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ ζητήσουν τὴν καταγραφὴν τῶν εἰσπραχθέντων χρημάτων, ἵνα μὴ γίνῃ κατάχρησις αὐτῶν, καὶ τὴν ἐπάνοδον τῶν στρατηγῶν πρὸς λογοδοσίαν. τοὺς μετ' ἐκείνου = δηλαδὴ τοῦ

Θρασυβούλου. **εὐθύνας δώσοντας**—διὰ νὰ λογοδοτήσουν. Ὅλοι οἱ ἄρχοντες ἐν Ἀθήναις μετὰ τὴν λήξιν τῆς ἀρχῆς τῶν ὄφειλον νὰ λογοδοτήσουν διὰ τὰς πράξεις τῶν κατὰ τὴν περίοδον τῆς διαχειρίσεως τῆς ἀρχῆς, τὴν ὁποίαν ἴσκουν, ἐνώπιον τῆς εὐθυνούσης ἀρχῆς· ἡ ἀρχὴ δ' αὕτη ἦτο ἡ τῶν **10 λογιστῶν**, οἵτινες ἤλεγχον πάντα τὰ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ὑπευθύνου ἀρχοντος καὶ εἰσήγον τὰς εὐθύνας αὐτοῦ εἰς ἡλιαστικὸν δικαστήριον ἀποτελούμενον ἐκ 501 δικαστῶν. **ὡς ἤδη συκοφαντεῖτε**—ὅτι πάλιν ἠρχίσασθε τὰς συκοφαντίας, ὅτι πάλιν δεικνύετε διαθέσεις πρὸς συκοφαντίαν (ὅπως εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν). **τῶν ἀρχαίων νόμων ἐπιθυμεῖτε**—θέλετε νὰ γυρίσετε εἰς τὸν παλαιὸν σκοπὸν (ἀμανέν), εἰς τὸ παλαιὸν τροπάρι. Διὰ τῆς λέξεως **νόμος** (ἡ ὁποία ἐδῶ σημαίνει **τὸ μέλος**, τὸν σκοπὸν) ὁ ῥήτωρ ὑπαινίσσεται τὰς παλαιὰς συνηθείας τῶν Ἀθηναίων περὶ τὸ συκοφαντεῖν τοὺς στρατηγούς. **Βυζάντιον καταλαβεῖν** διὰ τοῦ **καταλαβεῖν** δὲν ἐννοεῖ κατάληψιν τοῦ Βυζαντίου, διότι τοῦτο εἶχεν ἤδη παραδοθῆ εἰς τὸν Θρασύβουλον, ἀλλὰ ἀνακίρῳξεν αὐτοῦ ὡς πρωτεύουσας ἰδίας ἐπικρατείας μὲ ἀρχοντα τὸν Θρασύβουλον νυμφευόμενον τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῶν Θρακῶν Σείθου. **τὰς ναῦς**· τὰ 40 πλοῖα, μετὰ τῶν ὁποίων ἐξέπλευσεν ἐκ Πειραιῶς. **ἄγεσθαι**· ἐνν. **γυναῖκα**· ἄγομαι **γυναῖκα** δὲ=νυφεύομαι.—**ἵνα αὐτῶν ἐκκόψης τὰς συκοφαντίας**—διὰ νὰ τῶν κόψης τὴν ὄρεξιν πρὸς συκοφαντίας,=διὰ νὰ ἐκκριζώσης ἀπὸ τὴν ψυχὴν τῶν τὴν πρὸς τὸ συκοφαντεῖν διαθέσιν· τὸ **ἐκκόπτειν** κυριολεκτεῖται ἐπὶ τῶν φυτῶν. **ποιήσεις γὰρ αὐτούς..... φίλους**· ἡ σειρὰ τοῦ λόγου εἶναι· **ποιήσεις γὰρ αὐτούς οὐ καθῆσθαι (ἐν τῷ δήμῳ)** [=τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου] **ἐπιβουλεύοντας σοὶ καὶ τοῖς σοῖς φίλοις**—διότι θὰ τοὺς ἀναγκάσης νὰ μὴ κάθωνται (εἰς τὴν ἐκκλησίαν) καὶ συζητοῦν μὲ ὄλην τὴν ἄνεσιν (καθ' ἣν στιγμὴν ἡμεῖς κοπιᾶζομεν καὶ κινδυνεύομεν) πῶς νὰ βλάψουν σὲ καὶ τοὺς φίλους σου. **περὶ αὐτῶν**=περὶ τῆς τύχης τῶν. Οἱ Ἀθηναῖοι δηλαδὴ ἀναλογιζόμενοι τὴν δύναμιν, ἣν εἶχεν ἤδη εἰς χεῖράς του ὁ Θρασύβουλος μετὰ τὴν κατάληψιν ἰδία τοῦ Βυζαντίου, θὰ ἐφοβοῦντο μήπως ἐπιβάλλῃ ἐπ' αὐτῶν κυριαρχίαν μοναρχικὴν. **ἐπειδὴ τάχιστα**=ὡς τάχιστα, εὐθὺς ὡς. **ἐνέπληντο**· ἀόρ. β! τοῦ ῥήματος **ἐμπίμπλαμαι**=χορταίνω, ἱκανοποιῶ τὰς πρὸς συλλογὴν ὑλικῶν ἀγα-

θῶν ὄρεξις μου. καὶ τῶν ὑμετέρων ἀπήλαυσαν· ὁ καὶ ἐδῶ ἐπεξηγηματικῶς=δηλαδὴ διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τῶν ὑμετέρων δυνάμεων ἀπέκτησαν χρήματα. ἀλλότριός τινος=ξένος πρὸς τινα, μὴ ἔχων σχέσιν πρὸς τινα. καὶ οὐκέτι ὡς ἀρξόμενοι (ὑφ' ὑμῶν) παρασκευάζονται=καὶ δὲν δεικνύουν καμμίαν διάθεσιν νὰ διατελοῦν ὑπὸ τὴν ἰδικήν σας ἐξουσίαν (ὑπὸ τὸν ἰδικόν σας ἔλεγχον). ἀλλ' ὡς ὑμῶν ἀρξοντες=ἀλλ' ἵνα ἐπιβάλουν τὴν κυριαρχίαν των ἐφ' ὑμῶν (πρβλ. § 6). ὑπὲρ ὧν ὑφήρηται=ὑπὲρ τούτων (=δι' ἐκεῖνα), ἃ ὑφήρηται· ὑφαιροῦμαι δὲ=ἄφαιρῶ κρυφίως, κλέπτω, σφετερίζομαι. χωρία=φρούρια, θέσεις ἐπίκαιροι (ὡς π.χ. τὸ Βυζάντιον). ὀλιγαρχίαν καθιστάναι· τοῦτο ἀποτελεῖ ἀναμφιβόλως συκοφαντίαν, διότι βεβαίως οἱ προκινδυνεύσαντες πρὸς παλινόρθωσιν τῆς δημοκρατίας δὲν ἦτο δυνατόν νὰ διανοηθοῦν κἄν νὰ ἐγκαθιδρῦσουν ὀλιγαρχίαν. καὶ πάντα πράττειν, ὅπως... ἔσσεσθε=καὶ νὰ μετέρχωνται κάθε μέσον, προσπαθοῦντες πῶς θὰ εὐρίσκεσθε σεῖς καθ' ἑκάστην ἡμέραν μέσα εἰς μεγίστους κινδύνους (πῶς θὰ περιστοιχίζεσθε διαρκῶς ἀπὸ μεγίστους κινδύνους), ὥστε νὰ μὴ ἔχετε καιρὸν νὰ σκέπτεσθε περὶ τιμωρίας αὐτῶν. οὕτως=διὰ τῶν ἀνωτέρω ἐνεργειῶν των. προσέχω τὸν νοῦν τι=ἔχω ἐστραμμένην τὴν προσοχήν μου πρὸς τι. ὑπὲρ ὑμῶν αὐτῶν καὶ τῆς πόλεως=περὶ τῆς τύχης ὑμῶν καὶ τῆς πόλεως. ὀρρωδέω=ῶ=φοβοῦμαι, τρέμω. ἡσυχίαν ἔχω πρὸς τινα=ἄφήνω τινὰ ἡσυχον, δὲν προβαίνω εἰς οὐδεμίαν ἐνέργειαν ἐναντίον τινός.

§ 8

οὐδὲν γὰρ δεῖ..... λέγειν· ὁ δὴ τῶς αἰτιολογεῖ προληπτικῶς τὸ ἐπόμενον «καλῶς ἐποίησεν οὕτως τελευτήσας» καὶ ὑποδηλοῖ διὰ τούτου, ὅτι θὰ εἶχε μὲν τὴν ὄρεξιν νὰ συνεχίσῃ τὸ κατὰ τοῦ Θρασυβούλου κατηγορητήριον, ἀλλ' ἐπειδὴ «οἱ ἀποθανόντες δεδικαίονται» σταματᾷ ἕως ἐδῶ. καλῶς ἐποίησεν οὕτως τελευτήσας=καλὰ ἔκαμε καὶ ἀπέθανε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον· κατ' ἔννοιαν=εὐτυχῶς ἀπέθανε ὅπως ἀπέθανε. Διὰ τοῦ οὕτως ὁ κατήγορος ὑπενθυμίζει εἰς τοὺς ἀκροατάς του τὰς

γνωστὰς εἰς τοὺς Ἀθηναίους συνθήκας τοῦ θανάτου τοῦ Θρασυβούλου. Ὁ Θρασύβουλος δηλαδή ἀργυρολογῶν καὶ ἐν Ἀσπένδῳ τῆς Παμφυλίας, ἀποικία τῶν Ἀργείων, προσεβλήθη εἰς τὴν σκηνὴν του ὑπὸ Ἀσπενδίων καὶ ἐφρονεύθη, ἐπειδὴ οἱ στρατιῶταί του εἶχον βλάψει τοὺς ἀγροὺς αὐτῶν. **τοιούτοις ἔργοις ἐπιβουλεύοντα**—τοιαῦτα ἔργα ἐπιχειροῦντα. Τίνα δηλαδή; (πρβλ. § 5-6). **ἤδη τι δοκοῦντα..... πεποικημένοι** = ἐπειδὴ ἤδη ἐπικρατεῖ ἢ ἀληθῆς περὶ αὐτοῦ γνώμη, ὅτι ἔχει παράσχει ἤδη πρὸς ὑμᾶς σπουδαίαν εὐεργεσίαν (διὰ τῆς καταλύσεως τῆς ἀρχῆς τῶν τριάκοντα): τὸ ἤδη ἀναφέρεται καὶ εἰς τὸ **δοκοῦντα** καὶ εἰς τὸ **πεποικημένοι**.—**τοιούτῳ τρόπῳ**· ἀνωτέρω εἶπεν **οὕτως**, διὰ τοῦ ἐν τῇ ξένῃ δηλαδή θανάτου του. **ἀπαλλάττομαι τῆς πόλεως**· ἐδῶ = ἀπαλλάσσομαι τῆς ἐκ μέρους τῆς πόλεως διώξεως.

§ 9

αὐτούς· ἤδη ὁ ῥήτωρ περιορίζεται εἰς τὸν Ἐργοκλέα καὶ τοὺς περὶ αὐτόν. **διὰ τὴν πρόην ἐκκλησίαν**—λόγῳ τῶν ἐν τῇ προηγουμένη ἐκκλησίᾳ ἐκδηλωθεισῶν δυσμενῶν διαθέσεων. Ὁ δῆμος δεχθεὶς ἐν κυρίᾳ ἐκκλησίᾳ τὴν **εἰσαγγελίαν**, τουτέστι τὴν κατὰ τοῦ Ἐργοκλέους κατὰμῆνυσιν, ὅτι ἐπρόδωκε συμμαχικὰς πόλεις καὶ ἐνοσφίσθη δημόσια χρήματα, δὲν ἔκρινεν ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν. Συμφώνως πρὸς καθιερωμένην συνθήκειαν παρέπεμψε ταύτην εἰς τὴν βουλὴν μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ διεξαγάγῃ σχετικὰς ἀνακρίσεις καὶ νὰ εἰσαγάγῃ προβούλευμα εἰς τὴν ἐπιούσαν ἐκκλησίαν, ὅτε αὐτὴ ἢ θὰ παρέπεμπε τὴν κατηγορίαν εἰς τὴν Ἡλιαίαν ἢ θὰ ἔκρινεν ἐπ' αὐτῆς ἢ ἰδίᾳ, ὅπως πολλάκις συνέβαιναν ἐπὶ τοιαύτης φύσεως ὑποθέσεων καὶ ὅπως συνέβη καὶ τώρα. Ἡ ἀπόφασις εἰς τοιαύτας περιπτώσεις ἐλαμβάνετο μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἀκροατικῆς διαδικασίας εἴτε διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας εἴτε διὰ χειροτονίας (πρβλ. Ἑλληνικῶν Ξενοφῶντος βιβλ. I, κεφ. ε', § 9-10). **οὐκέτι φειδομένους τῶν χρημάτων**· ἢ μετοχὴ ἐκ τοῦ ὄρω. — **τῶν χρημάτων**—τῶν ἐκ τῆς γνωστῆς πηγῆς κτηθέντων χρημάτων. **ἀλλ' ὠνούμενους τὰς**

αὐτῶν ψυχὰς—ἀλλ' (ὅτι) προσπαθοῦν νὰ ἐξαγορεύουν τὴν σωτηρίαν τῆς ζωῆς των. **παρὰ τῶν λεγόντων** (=ρητόρων) **.....παρὰ τῶν ἐχθρῶν.... παρὰ τῶν πρυτάνεων**· παρὰ τῶν πρώτων ὄνοῦνται τὴν σωτηρίαν των διὰ τῶν ὑπὲρ αὐτῶν ἀγορευσεῶν των· παρὰ τῶν δευτέρων διὰ τῆς ἀποχῆς των ἀπὸ τῆς κατηγορίας καὶ παρὰ τῶν τρίτων διὰ τῆς ἐπεικειᾶς των κατὰ τὸ στάδιον τῆς ὑπὸ τῆς βουλῆς διεξαχθείσης ἀνακρίσεως μετὰ τὴν παραπομπὴν τῆς ὑποθέσεως ὑπὸ τοῦ δήμου εἰς αὐτήν, ἢ ὁπεία ἤδη παρέπεμψεν ἐκ νέου ταύτην εἰς τὸν δῆμον (πρβλ. τὰ ἀνωτέρω λεχθέντα). **πολλοὺς Ἀθηναίων**· εἰς ἄλλον λόγον τοῦ Λυσίου (τὸν **κατὰ Φιλοκράτους ἐπίλογον** § 12) ἀναφέρεται ὅτι, ὅτε ὁ Ἐργοκλῆς ἐκρίνετο ἐκ τῆ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου, οἱ φίλοι του περιερχόμενοι διέδιδον, ὅτι ἔχουν ἐξασφαλίσαι ὑπὲρ αὐτοῦ διὰ δωροδοκίας τὴν ψῆφον 500 Πειραιέων καὶ 1600 Ἀθηναίων ἐκκλησιαστῶν. **ὑπὲρ ὧν**—ἐξ ὀνόματος τούτων (τῶν κατὰ τὰς διαδόσεις τῶν φίλων τοῦ Ἐργοκλέους δεκασθέντων πολιτῶν). **ὧν ὑμεῖς ἠττήσεσθε**—πρὸ τῶν ὁποίων σεῖς θὰ καμφθῆτε, τὰ ὁποῖα θὰ σᾶς θαμπώσουν τὰ μάτια. Ὁ κατήγορος ζητεῖ τὴν εἰς θάνατον καταδίκην τοῦ κρινομένου καὶ διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ὑπολήψεως 2100 πολιτῶν, τὴν συνείδησιν τῶν ὁποίων ἰσχυρίζοντο οἱ περὶ τὸν Ἐργοκλέα, ὅτι ἐξηγόρασαν διὰ χρημάτων. **τοὺς ἀδικοῦντας**—τοὺς καταχραστάς, τοὺς κλέπτας τοῦ δημοσίου πλοῦτου.

§ 10 11

ἐνθυμοῦμαι—ἀναλογίζομαι, ἔχω ὑπ' ὄψει μου. **ἀλλὰ καὶ ἡ πόλις ὄλη** (ἐνν. κρίνεται). Ἡ ἔννοια τῶν λόγων τοῦ κατηγοροῦ εἶναι αὕτη: Ἡ καταδίκη ἢ ἀθώωσις τοῦ Ἐργοκλέους θὰ ἀποδείξη, ἂν ἡ πόλις θὰ ἀναγνωρίσῃ τὸ δικαίωμα· εἰς τοὺς ἄρχοντας νὰ καταχωρῶνται τὰ χρήματα τοῦ δημοσίου καὶ ἔπειτα δεκάζοντες δι' αὐτῶν τοὺς δικαστὰς νὰ σφάζωνται, ἢ θὰ κολάξῃ αὐτούς, ἐφ' ὅσον ἀποδεικνύονται κοινοὶ καταχρασταί. Τοῦτο διασαφεῖται ἐδθὺς κατωτέρω: **νυνὶ γὰρ τοῖς ἄρχουσι τοῖς ὑμετέροις κλπ.**—**τοῖς ἄρχουσι τοῖς ὑμετέροις**· νοοῦνται

πάντες οἱ ἀναλαμβάνοντες δημόσιον ὑποῦργημα. **δικαίους**—ἐν-
 τίμους, χρηστούς. **ὑφελομένους**· ποῖον τὸ ὄημα καὶ πῶς ἐρ-
 μηνεύεται ; (πρβλ. § 7). **τῷ αὐτῷ τρόπῳ**· δηλαδὴ διὰ τοῦ
 δεκασμοῦ, τὸν ὁποῖον ὑποδηλώνει καὶ τὸ **παρασκευάζεσθαι**.—
ἐν τῷ αὐτῷ ἀπορίᾳ τῶν ὑμετέρων πραγμάτων—ἐνῶ ἡ
 πόλις ὑμῶν εὐρίσκεται εἰς τόσον δύσκολον θέσιν, εἰς τόσην οἰκο-
 μικήν στενοχωρίαν. **ἢ πόλεις προδίδωσιν**· ὑπαινίσσεται τὴν
 Ἑλικαρνασσόν, περὶ τῆς ὁποίας θὰ ἑμιλήσῃ εἰδικώτερον κατω-
 τέρω (§ 12). **καὶ τὰ τείχη..... καθίστησιν**· ὁ κατήγορος προ-
 σπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι ὁ Ἐργοκλῆς καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἐμπνέον-
 ται ἀπὸ τὰς αὐτὰς σκέψεις, ὑπὸ τῶν ὁποίων διεπνέοντο καὶ οἱ
 ὀλιγαρχικοί, οἱ κατασταθέντες ἐν Ἀθήναις τῷ 405-404, οἱ ὁποῖοι
 καὶ τὴν ἐν Αἰγὸς Ποταμοῖς πανωλεθρίαν τῶν Ἀθηναίων ὑπε-
 βοήθησαν καὶ ἀτιμωτικὴν εἰρήνην συνῆψαν πρὸς τοὺς Λακεδαι-
 μονίους καὶ τὴν δημοκρατίαν ἀντικατέστησαν διὰ τῆς ὀλιγαρ-
 χίας. **παραδίδωσι—οἷός τέ ἐστι παραδιδόναι**.—**οὐκ ἄξιον**
 (ἐν. **ἐστίν**)..... **ἠτᾶσθαι**—δὲν εἶναι τιμητικὸν εἰς ὑμᾶς νὰ
 κάμπτεσθε πρὸ τῶν (εὐτελῶν) μεθόδων, τὰς ὁποίας θέτουν οὗτοι
 εἰς ἐφαρμογὴν. Ὁ ὄητωρ ἐννοεῖ τὴν δωροδοκίαν, διὰ τῆς ὁποίας
 οἱ περὶ τὸν Ἐργοκλέα ἐπεχείρησαν νὰ ἐξαγοράσουν τὰς συνειδή-
 σεις τῶν δικαστῶν. **ἀλλὰ..... ποιῆσαι (ἄξιόν ἐστιν)**—ἀλλὰ
 (τὴν ἀμείλικτον τιμωρίαν τοῦ Ἐργοκλέους) νὰ χρησιμοποιήσετε
 ὡς παράδειγμα (τοῦ πῶς ἐννοεῖτε νὰ τιμωρῆτε τοὺς ἀδικοῦντας).
ἔλεος (ὁ)—οἶκτος. **μῆτ' ἄλλο μηδὲν**—μῆτε ἄλλο τίποτε ἀν-
 θρωπιστικὸν ἐλατήριον. **περὶ πλείονος ποιούμαι τι**—θέτω τι
 εἰς ἀνωτέραν μοῖραν, φροντίζω περισσότερον περὶ τινος.

§ 12-14

περὶ τῆς ἀρχῆς—περὶ τῆς στρατηγίας, τῆς δράσεως αὐ-
 τοῦ ὡς στρατηγοῦ (διότι κατὰ τὴν ἀρχὴν ἐκείνην διέπραξε τὰ
 ἀδικήματα, διὰ τὰ ὁποῖα κατηγορεῖται). **ἐρεῖν δὲ**—ἀλλὰ θὰ
 εἶπη, θὰ ἐπικαλεσθῇ ὡς ἐπιχείρημα. **ἀπὸ Φυλῆς κατῆλθε**
 βλ. εἰσαγωγὴν. Ἡ δὲ **Φυλὴ** ἦτο ὄχυρὸν ἐπὶ τῆς Πάρονηθος,
 δεσπότης τῆς ὄρεινῆς ἐξ Ἀθηναίων εἰς Θήβας ὁδοῦ, τοῦ ὁποίου

σφίζονται σημαντικά ἐρείπια. Ἐκ ταύτης ἐγένεν ἡ ἐξόρησις τῶν περὶ τὸν Θρασύβουλον φυγάδων πρὸς κατάλυσιν τῆς ὀλιγαρχίας τῶν τριάκοντα. **δημοτικὸς** = δημοκρατικὸς (ἐφ' ὅσον συνεκινδύνευσεν μετὰ τῶν ἄλλων πρὸς παλινόρθωσιν τῆς δημοκρατίας). **οὐ τοιαύτην γνώμην ἔχω περὶ τῶν τοιούτων** = δὲν ἔχω ὁμοίαν (πρὸς τοὺς πολλοὺς) γνώμην περὶ τῶν τοιούτων ἀνθρώπων (οἷοι ὁ Ἐργοκλῆς καὶ οἱ ὅμοιοί του). **ἐλευθερίας καὶ τοῦ δικαίου ἐλευθερία καὶ δίκαιον** εἶναι τὰ κατ' ἐξοχὴν γνωρίσματα τῆς δημοκρατουμένης πολιτείας, δηλαδή ἡ ἰσηγορία (= τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκθέτειν ἐλευθέρως δημοσίᾳ τὰς γνώμας) καὶ ἡ ἰσονομία (= ἰσότης δικαιωμάτων). **τοὺς νόμους ἰσχύειν** καὶ ὄχι τὴν αὐθαίρετον γνώμην τῶν κρατούντων, ὡς συμβαίνει εἰς τὰ ὀλιγαρχικὰ πολιτεύματα. **οὐδὲ ἀδίκως...** **φυγὴν** = λέγω ὅτι ἡ ἐξορία ἐκείνων (τὸ ὅτι ἐκείνοι ἐξωρίσθησαν) δικαίως δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἐκδούλευσις αὐτῶν πρὸς ὑμᾶς. Ὁ κατηγορὸς μὲ ἄλλους λόγους θέλει νὰ τονίσῃ τοῦτο : "Ἄν οἱ μεθ' ὑμῶν προκινδυνεύσαντες διὰ τὴν κατάλυσιν τῆς ὀλιγαρχίας τῶν τριάκοντα κατηγορηθῶσί ποτε, δικαιολογημένως ἠμποροῦν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ εἶναι ἐπιεικεῖς ἀπέναντί των ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὴν ἐπὶ τῆς ὀλιγαρχίας ἐξορίαν των καὶ τοὺς κατόπιν ἀγῶνάς των πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς δημοκρατίας. **ὅσοι δὲ** = ὅσοι ὁμως. **ἀδικουῦσι-ποιουῦσι** ἀμφοτέρω τὰ ρήματα ταῦτα συναπτεῖα πρὸς τὸ ἐν δημοκρατία. Διότι ὁ ῥήτωρ θέλει νὰ ἐξάρῃ ἐδῶ τὴν ἀντίφασιν τὴν ὑφισταμένην μεταξὺ τῶν δῆθεν δημοκρατικῶν ἰδεῶν τῶν ἐκ Φυλῆς κατελθόντων καὶ τῶν κατόπιν πράξεων αὐτῶν, αἵτινες προσιδιάζουσιν εἰς ὀλιγαρχικοὺς. **τοὺς ἰδίους οἴκους** = τὰς περιουσίας των. **ἐκ τῶν ὑμετέρων** = χρησιμοποιοῦντες τὰς ἰδικὰς σας πολεμικὰς δυνάμεις. **οἱ μὲν** οἱ τριάκοντα. **ἐπὶ τοῦτο** = πρὸς τὸν ἐξῆς σκοπὸν (ὅστις ἐπεξηγεῖται διὰ τοῦ κατωτέρω : **ἵνα κακῶς... ποιήσειαν**). — **χειροτονοῦμαι** = ἐκλέγομαι διὰ χειροτονίας (ἀνατάσεως τῶν χειρῶν). Περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἐκλογῆς τῶν τριάκοντα μᾶς ὁμιλεῖ ὁ Ξενοφῶν εἰς τὰ Ἑλληνικά του (βιβλ. II κεφ. Γ' § 11). Οὗτος ἦτο ἡ σύνταξις νέου καταστατικοῦ χάριτος τῆς πολιτείας, τὸν ὁποῖον ὁμως διαρκῶς ἀνέβαλλον νὰ καταρτίσουν ἀποβλέψαντες μόνον εἰς τὸ νὰ καταστήσουν ὑποχειρίους τῶν διαθέσεων των τὴν βουλήν καὶ τὰς ἄλλας ἀρχάς. **πη** = πῶς, κάπως. **κακῶς ποιῶ τινα** = βλάπτω

τινά. **τούτοις**· τοῖς ἐκ τῆς Φυλῆς καταλθοῦσιν. **ἐπιτρέπω τινί** **τι**—παραδίδω εἰς χεῖράς τινός τι. **ὡς ποιήσωσιν**—ἵνα ποιήσωσιν. **ὧν**—τούτων δέ. **τὸ ἐπὶ τούτοις εἶναι**—ὅσον ἐξηρατῶ ἀπὸ τὴν δύναμιν αὐτῶν (ἀπὸ τὰ χέρια των). Ἐδῶ ἔχομεν τὴν ἀπόλυτον λεγομένην σύνταξιν τοῦ ἀπαρεμφάτου. **λυμαίνομαι ὑπό τινος**—βλάπτομαι ὑπό τινος· **τὸ λυμαίνομαι** ἔχει σινήθως ἐνεργητικὴν σημασίαν—βλάπτω.

§ 15

σωτηρίας ἀντειλήφθαι· περιφρασις ἰσοδυναμοῦσα τῷ **σῶσθαι**—ἐν ἀσφαλείᾳ εἶναι. **ὅταν γὰρ ἡγησώμεθα... πολεμίων**—ὁσάκις δηλαδὴ νομίσωμεν, ὅτι εὐρισκόμεθα ἐν ἀσφαλείᾳ, πάσχομεν χειρότερα ὑπὸ τῶν ἰδικῶν μας ἀρχόντων (στρατηγῶν) παρὰ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν. **δυστυχήσασιν**—**ἐπὶ ἀνδυστυχήσητε**—ὅταν σὰς πλήξῃ ἐκ νέου πολεμικὴ συμφορὰ. Ὁ ῥήτωρ θέλει νὰ εἴπῃ τοῦτο· ὅπως ἄλλοτε προεκάλεσαν τὸν πελοποννησιακὸν πόλεμον τὰ παράπονα τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον μας, οὕτως εἶναι δυνατὸν πάλιν τὰ παράπονα Ἑλλήνων (πιεζομένων πρὸς ἀργυρολογίαν καὶ τὰ τοιαῦτα) νὰ προκαλέσουν ἐναντίον μας πόλεμον ἐκ μέρους τῶν Λακεδαιμονίων, ὅτε, ἀπεξενωμένοι πάσης παρ' Ἑλλήνων συμπαθείας, θὰ ὑποστῶμεν ἀνεπανόρθωτον συμφορὰν. **παρακελεύομαι τιμὴν**—συμβουλεύω τινά, ἐμβάλλω θάρρος εἰς τὴν ψυχὴν τινος. **καὶ τοῖς ἄλλοις Ἑλλησιν ἐπιδείξετε**—καὶ (τότε) ἀφ' ἐνός μὲν θὰ καταστήσετε (ἀμέσως) φανερὸν εἰς τοὺς λοιποὺς Ἑλληνας. **καὶ τοὺς ὑμετέρους ἀρχοντας**· ὁ καὶ = ἀφ' ἑτέρου δέ. **βελτίους**—χρησιωτέρους, ἐντιμωτέρους.

§ 16

εὖ βουλευόμεναι περί τινος—λαμβάνω ὀρθὰς ἀποφάσεις περί τινος. εἰ δὲ μή· ἐνν. πεισθήσεσθε ἐμοί—ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, ἄλλως. **χείροσι τοῖς ἄλλοις πολίταις χρῆσε-**

σθε=θά καταστήσετε τοὺς ἄλλους πολίτας φαυλοτέρους (ποῖος ὁ β' ὅρος τῆς συγκρίσεως); ἀποψηφίζομαι τινος=ἀφώνω τινά. Τὸ ἀντίθετον; εἴσονται, μέλλ. τοῦ ῥήματος οἶδα' χάριν οἶδά τινι δέ=γνωρίζω χάριν εἰς τινα. ἀλλὰ τοῖς ἐωνημένοις τοῖς χρήμασιν (ἐνν. χάριν εἴσονται)=ἀλλὰ (θά γνωρίζουν χάριν) εἰς ἐκείνους (μόνον), τοὺς ὁποίους ἐξηγόρασαν διὰ χρημάτων (πρβλ. § 9). οἷς ὑφήρηται=ἃ ὑφήρηται' ὑφαιροῦμαι δέ=; ὥστε τὴν μὲν ἐχθραν... καταλείψετε = ὥστε τὴν μὲν ἐχθραν (τῶν κατηγορουμένων) θά τὴν ἀφήσητε διὰ τοὺς ἑαυτοῦς σας (θά τὴν κρατήσετε διὰ λογαριασμόν σας). Λέγει τοῦτο ὁ ῥήτωρ, διότι κατὰ τὴν πρώτην ἐκκλησίαν ἔδειξαν οἱ Ἀθηναῖοι ἐκκλησιασταὶ δυσμενεῖς διαθέσεις ἀπέναντι τοῦ κατηγορουμένου καὶ παρέπεμψαν τὴν ὑπόθεσίν του εἰς τὴν βουλήν. ἐκείνοις' δηλ. τοῖς χρήμασιν ἐωνημένοις.

§ 17

καὶ μὲν δη=καὶ ἀκόμη. καὶ Ἀλικαρνασσεῖς καὶ οἱ ἄλλοι' διὰ τρίτην φορὰν ὁ ῥήτωρ τονίζει τὴν πρὸς τοὺς Ἀλικαρνασσεῖς καὶ λοιποὺς συμμάχους ἀδικίαν τοῦ Ἐργοκλέους' διατί; δίκην λαμβάνω παρὰ τινος=τιμωρῶ τινα. ἐὰν δίκην τὴν μεγίστην λάβητε=ἐὰν ἐπιβάλετε εἰς αὐτοὺς τὴν ἐσχάτην τῶν ποινῶν (τίνα;). ἀπολωλέναι' ὑποκείμενον αὐτούς, τοὺς Ἀλικαρνασσεῖς δηλαδὴ καὶ τοὺς ἄλλους. Ἀπώλειαν δὲ νοεῖ ὁ κατήγορος τὴν διὰ μέτρων πειστικῶν εἰσπραξίν παρ' αὐτῶν χρημάτων ὑπὸ τοῦ Ἐργοκλέους. ὑμᾶς δὲ αὐτοῖς βεβοηθηκέναι=σεῖς δέ, ὅτι (ἀναγνωρίζοντες τὴν κατ' αὐτῶν ἀδικίαν) ἔχετε ἐπανορθώσει (διὰ τῶν ἀντιποίνων κατὰ τῶν ἀπολεσάντων αὐτοὺς) τὸ κατ' αὐτῶν ἀδίκημα. ὁμογνώμων τινί=ὁ ἐμφορούμενος ἀπὸ τὰς αὐτὰς ἀντιλήψεις πρὸς τινα, ὁ ἐπικροτῶν τὰς πράξεις τινός. τοῖς φίλοις τοῖς ὑμετέροις' νοοῦνται οἱ Ἀλικαρνασσεῖς καὶ οἱ ἄλλοι ἀδικηθέντες. ἀποδοῦναι χάριν' ὡς χάριν πρὸς τοὺς συμμάχους χαρακτηρίζει ὁ ῥήτωρ τὴν τιμωρίαν τῶν ἀδικησάντων αὐτοὺς, τὴν ὁποίαν, ὡς ὀφειλομένην, ἔχουν ὑποχρέωσιν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ ἀποδώσουν εἰς τοὺς παθόντας.

III

ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΑΔΥΝΑΤΟΥ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὅπως ὅλοι αἱ νεώτεροι πολιτεῖαι λαμβάνουν προστατευτικά μέτρα ὑπὲρ τῶν ἐν πολέμῳ ἀνικάνων καταστάντων, τῶν ἀναπήρων πολέμου, ὅπως λέγομεν, οὕτω καὶ ἡ ἀρχαία ἀθηναϊκὴ δημοκρατία ἐνωρίτατα ἐπέδειξεν ἰδιαίτερον ὑπὲρ αὐτῶν μέριμναν καὶ στοργήν. Δι' εἰδικοῦ δηλαδὴ νομοθετήματος ἐχορήγησεν εἰς αὐτοὺς ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου ἡμερήσιον ἐπίδομα πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν στοιχειωδεστέρων ἀναγκῶν τῆς ζωῆς τῶν.

Ἄργότερον τὸ μέτρον τοῦτο τῆς διὰ χρηματικοῦ βοηθήματος περιθάλψεως ἐξέτεινεν ἡ πολιτεία ἐπὶ πάντων τῶν ἀνικάνων πρὸς ἐργασίαν καὶ ἐχόντων ἀνεπαρκῆ περιουσίαν (μέχρι 3 μῶν) διὰ νὰ συντηρηθοῦν ἐκ τῶν προσόδων τῆς. Οὗτοι ἐκαλοῦντο **ἀδύνατοι**, τὸ δὲ ποσὸν τοῦ παρεχομένου εἰς αὐτοὺς καθ' ἑκάστην ἐπιδόματος ἐποίκιλλε κατὰ τὰς διαφόρους χρονικὰς περιόδους. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ὅμως, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀπηγγέλθη ὁ παρὼν λόγος, τὸ ἐπίδομα τοῦτο ἦτο τὸ ἕκτον τῆς ἀπικτῆς δραχμῆς, ἦτοι εἰς ὄβολος (§ 26). Ἄλλὰ διὰ τὴν παροχὴν τοῦ βοηθήματος τούτου ἀπαιτεῖτο, ἵνα πᾶς θεωρῶν ἑαυτὸν ἀδύνατον ὑποβάλλῃ εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκάστου ἔτους σχετικὴν αἴτησιν πρὸς τὴν βουλὴν τῶν πεντακοσίων, ἡ ὁποία ἐκτὸς τῶν ἄλλων αὐτῆς ἔργων **ἐδοκίμαζε** τοὺς ἀδυνάτους, τουτέστιν ἐξήλεγε τὸ βάσιμον τῆς ὑποβληθείσης αἰτήσεως πρὸς χορήγησιν τοῦ βοηθήματος. Ἐννοεῖται, ὅτι πρὸς ἀποφυγὴν καταχρήσεων ἐπετρέπετο εἰς πάντα Ἀθηναῖον πολίτην νὰ **εἰσαγγείλῃ** (=καταγγείλῃ) τὸν αἰτούμενον τὸ βοήθημα ὡς ἀπατεῶνα καὶ νὰ παρουσιασθῇ κατὰ τὴν

ἡμέραν τῆς δοκιμασίας ἐνόπιον τῆς βουλῆς, ὅπως καὶ προφορικῶς ὑποστηρίξῃ τὴν καταγγελίαν του. Συγχρόνως ἐκαλεῖτο καὶ ὁ κατηγορούμενος ἀδύνατος, ἵνα ἀπολογηθῇ ἐπὶ τῆς ἀποδιδόμενης εἰς αὐτὸν κατηγορίας, μετὰ τὴν ἀπολογία δ' αὐτοῦ ἀπεφάσιζεν ἡ βουλή διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας περὶ τῆς παροχῆς ἢ μὴ τοῦ ἐπιδόματος. Σημειωτέον δ' ὅμως, ὅτι ὁ ἅπαξ κριθεὶς ὡς ἀδύνατος δὲν ἐξησφάλιζε διὰ παντὸς τὴν ἀπόληψιν τοῦ βοηθήματος· ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ ὑποβάλλῃ κατ' ἔτος νέαν αἴτησιν καὶ νὰ δοκιμασθῇ ἐκ νέου, ἐπειδὴ ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ μεταβληθοῦν ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ὅροι τῆς ζωῆς του. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἀδύνατος τοῦ παρόντος λόγου, ἐνῶ ἀπὸ πολλοῦ ἐλάμβανε τὸ νόμιμον βοήθημα ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου, μόλις κατὰ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ δοκιμασίαν εἰσηγγέλθη ὑπὸ κατηγοροῦ τινὸς διατεινομένου, ὅτι οὔτε κατὰ τὴν περιουσίαν, διότι ἐξήσκει ἐπάγγελμα, οὔτε κατὰ τὸ σῶμα, ἀφ' οὗ ἦτο ἱκανὸς νὰ ἱππεύῃ, ἦτο ἀδύνατος καὶ ἐπὶ πλέον, ὅτι δὲν ἦτο κἄν χρηστὸς πολίτης, ὥστε νὰ δικαιολογῆται ἡ παροχὴ εἰς αὐτὸν ἀμοιβῆς ὑπὸ τῆς πολιτείας.

Πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν κατηγοριῶν τούτων ὁ ἀδύνατος ἀπήγγειλε τὸν παρόντα λόγον, τὸν ὁποῖον συνέταξε χάριν αὐτοῦ ὁ Λυσίας. Πότε ἐξεφωνήθη καὶ ὁ λόγος οὗτος δὲν γνωρίζομεν. Κατὰ πᾶσαν ὅμως πιθανότητα, στηριζομένη ἐπὶ ἐνδείξεων τινῶν αὐτοῦ (§ 25), ἀπηγγέλθη μετὰ τὸ 403 π.Χ., ὀλίγον ἴσως μετὰ τὴν κατάλυσιν τῶν τριάκοντα.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

οὐ πολλοῦ δέω=δὲν μοῦ λείπει πολὺ, κοντεῦω' κατ' ἔν-
νοιαν=σχεδόν. χάριν ἔχω τινὶ=χρεωστῶ χάριν εἰς τινα, εὐχα-
ριστῶ τινα. ὦ βουλή' διότι ἐνώπιον αὐτῆς διεξάγεται ἡ δοκι-
μασία τοῦ ἀδυνάτου, κατὰ τὰ ἐν τῇ εἰσαγωγῇ λεχθέντα. ἄ-
γών=δικαστικὸς ἀγών, δίκη. πρόφασις=ἀφορμὴ. ἐφ' ἧς λό-
γον δοίην=τὴν ὁποίαν ἐκμεταλλεόμενος (ἐπωφελοῦμενος) νὰ
λογοδοτήσω. νυνὶ=τώρα δά, αὐτὴν τὴν στιγμήν. ἐπιδείκνυ-
μι=ἀποδεικνύω. ἐπαίνου μᾶλλον ἄξιον=κατὰ τρόπον ἱκανόν
νὰ προκαλέσῃ μᾶλλον τὸν ἔπαινον. κίνδυνος=ἀγών=;

§ 2-3

καίτοι' ἐδῶ ἀντιθετικὸς=καὶ ὅμως. ἀπέχομαί τινος=ἀπέ-
χω τινός, στέκομαι μακρὰν ἀπὸ κάτι. ἂν ἀποσχέσθαι=ἂν
ἀπόσχοιτο.—πονηρία=κακουργία, ποταπότης. τιμωροῦμαί
τινα = τιμωρῶ τινα, ἐπιδιώκω νὰ ἐκδικηθῶ κάποιον. πώπο-
τε=ποτὲ μέχρι σήμερον. χρῶμαί τινι φίλω=ἔχω φιλικὰς σχέ-
σεις μὲ κάποιον. χρῶμαί τινι ἐχθρῶ=; —ἤδη τοίνυν' ὅτε ἔλα-
τήριον τῆς κατηγορίας δὲν εἶναι οὔτε ἐκβιασμὸς πρὸς χρηματι-
σμὸν οὔτε ἐχθρα. χρῶμαί συμφορᾷ=περιέρομαι εἰς συμφο-
ράν. τούτου' τοῦ κατηγοροῦ. καὶ γάρ' διὰ τούτου αἰτιολογεῖ

διατί εἶναι χρηστότερος πολίτης τοῦ κατηγοροῦ. **δυστύχημα** = βλάβη, ἐλάττωμα. **ἐπιτηδεύματα** = ἀρεταί. **ἰῶμαι** = ἰατρεύω· **ἔδω** = ἀντισταθμίζω, σκεπάζω. **ἐξ ἴσου τῇ συμφορᾷ** = ἴσην τῇ **συμφορᾷ** = ὁμοίαν πρὸς τὸ ἀνάπηρόν μου σῶμα, τὸ συμφοριασμένο μου κορμί, ὅπως λέγομεν κοινῶς. **διάνοια** = ψυχὴ. **τὸν ἄλλον βίον** = τὸν βίον καθόλου, τὴν ζωὴν ἐν γένει. **διάξω** δηλαδὴ ὁμοίως πρὸς τὸν σωματικὸν βίον. **διοίσω** =; Ἡ ἔννοια τῶν λόγων τοῦ ἀδυνάτου εἶναι αὕτη· ἔχω σῶμα ἀνάπηρον· ἂν παραλλήλως πρὸς τὴν σωματικὴν αὐτὴν ἀναπηρίαν μου ἤμην καὶ ψυχικῶς διεστραμμένος (=κακοήθης), ὅπως ὁ κατήγορός μου, δὲν θὰ διέφερον καθόλου ἀπ' αὐτόν. **τὴν διάνοιαν ἔξω** — τὸν **ἄλλον βίον διάξω** — τί τούτου διοίσω· αἱ τρεῖς αὗται προτάσεις καταλήγουσαι εἰς τὰς αὐτὰς συλλαβὰς σχηματίζουν τὸ λεγόμενον **ὁμοιοκατάληκτον ἢ ὁμοιοτέλευτον σχῆμα**.

§ 4-5

τούτων· τῶν ἐλατηρίων τῆς κατηγορίας. **τοσαῦτα** = τόσον ὀλίγα, τόσα μόνον. **ὑπὲρ ὧν** = **περὶ ὧν**· ταῦτα εἶναι τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ κατηγοροῦ. **ὡς ἂν οἶόν τε**· ἔνν. ἢ· **οἶόν τ' ἐστὶ** =; — **τὸ ἀργύριον** = τὸ παρεχόμενον χρηματικὸν βοήθημα, τὸ ἐπίδομα· περὶ τούτου βλέπε τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὸν λόγον. **τῷ σώματι δύνασθαι καὶ οὐκ εἶναι τῶν ἀδυνάτων** = οὕτω τῷ σώματι δύνασθαι (= ἰσχυρὸν εἶναι), ὥστε μὴ εἶναι τῶν ἀδυνάτων. — **τοῦ δεδομένου** = τοῦ ἀργυρίου, τοῦ παρεχομένου ἐπιδόματος. **ἐν τῇ τέχνῃ** = διὰ τῆς τέχνης, ἐκ τῆς τέχνης. **σύνειμί τι** = συναναστρέφομαί τινα, κάμνω παρέα μὲ κάποιον. **ἀναλίσκειν**· ἔνν. **ἀργύριον· ἀναλίσκω** δὲ =; (πρβλ. **κατανάλωσις**).

§ 6

τὸν ἄλλον· τὸν ἐκ κληρονομίας. **ὁ βίος** = τὸ βιός, ἡ περιουσία· **ἔδω** ὁμιλεῖ εἰρωνικῶς ὁ ἀδύνατος. **τυγχάνει**· ἔνν. **ὧν**.

4/4/38

τελευτήσασαν τὸν βίον. τρέφων· ἐκ συναισθήσεως τῆς πρὸς αὐτὴν ὑποχρεώσεώς μου. τρίτον ἔτος τουτὶ (τουτοῖ) = ἔδω καὶ τρία χρόνια μὲ τοῦτο (πὺ διατρέχομεν) = πρὸ δύο ἐτῶν συναπτεόν μὲ τὸ τελευτήσασαν. — οὐπω εἰσίν· χαριτολογεῖ ὁ ἀδύνατος, ἐφ' ὅσον καὶ ἀνάπηρος καὶ γέρον ἦτο, ὡς ὁ ἴδιος τονίζει κατωτέρω (§ 8). οἱ με θεραπεύσουσι (ἐνν. γηράσκοντα) = οἱ ὅποιοι νὰ μὲ περιποιηθοῦν εἰς τὰ γηρατεῖά μου, οἱ ὅποιοι νὰ μὲ γηροκομήσουν· ἀναφορικὴ τελικὴ πρότασις. κέκτημαι = ἔχω εἰς τὰ χέρια μου, ἄσκῳ. βραχεὰ ὠφελῶ = ἀποδίδω βραχεῖαν ὠφέλειαν, μικρὰ κέρδη. αὐτὸς = ἐγὼ αὐτός. — χαλεπῶς ἐργάζομαι = μὲ δυσκολίαν ἐξασκῳ· διατί; τὸν διαδεξόμενον αὐτὴν = ἐκείνον, ὅστις πρόκειται νὰ τὴν ἀσκήσῃ ἀντ' ἐμοῦ, νὰ τὴν συνεχίσῃ διὰ λογαριασμόν μου· ἐννοεῖ δοῦλον, ὃν οὐπω δύναται κτήσασθαι (= πριάσθαι) δι' ἔλλειψιν χρημάτων καὶ ὁ ὅποιος θὰ τοῦ ἐξησφάλιζεν εἰς τὰ γηρατεῖά του τὰ ἀναγκαῖα τοιοῦτοι δοῦλοι ἐτιμῶντο τότε 5-6 μνᾶς. πρόσοδοι δέ· ὁ δέ = τοῖνον = λοιπόν, κατὰ ταῦτα. πρόσοδος = εἰσόδημα. ἦν ἂν ἀφέλησθέ με = καί, ἂν ταύτην ἀφέλησθέ με. — ὑπὸ τῇ δυσχερεσιτάτῃ τύχῃ γίγνομαι = περιέρχομαι ὑπὸ τὸ κράτος (τὴν πίεσιν) τῆς δυσκολωτάτης τύχης = ὑφίσταμαι τὴν θλιβερωτάτην τύχην· ὁ ἀδύνατος ἐννοεῖ τὸν ἐξ ἰστίας θάνατον.

§ 7-8

ἐπειδὴ γε ἔστιν = ἐπειδὴ γε δύνασθε. — ἀπολέσητε· συναπτεόν πρὸς τὸ μὴ· μὴ (με) ἀπολέσητε = μὴ μὲ καταστρέψετε, καταδικάσετε εἰς θάνατον· πῶς; μηδὲ ἄ... ἀφέλησθε· ἢ πλοκὴ· μηδὲ ἀφέλησθε (ἐμὲ) γινόμενον πρεσβύτερον καὶ ἀσθενέστερον (ταῦτα), ἃ ἔδοτε (ἐμοῖ) ὄντι νεωτέρω καὶ μᾶλλον ἐρρωμένω (= ἐρρωμενεστέρω). — γινόμενον· δὲν εἶπε γενόμενον, διότι ἀκόμη δὲν εἶχε γηράσει, ἀλλὰ γινόμενον, ἐπειδὴ τότε ἤρχιζε νὰ γηράσκῃ καὶ νὰ καθίσταται ἀνικανώτερος πρὸς ἐργασίαν. ἐρρωμένος = ἔχων ῥώμην, ἀκμαῖος. μηδὲ πρότερον... ἀποδέξθησθε· ἢ σειρὰ τοῦ λόγου εἶναι· μηδὲ νυνὶ διὰ τοῦτον ἀγρίως ἀποδέξθησθε τοὺς καὶ

τοῖς ἐχθροῖς ἐλεεινοὺς ὄντας δοκοῦντες (=καίπερ δοκοῦντες) πρότερον εἶναι ἐλεημονέστατοι καὶ περὶ τοὺς οὐδὲν κακὸν ἔχοντας. — ἄγριως ἀποδέχομαι τινα = φαίνομαι ἄγριος πρὸς τινα, δεικνύομαι σκληρὸς ἀπέναντί τινος. ἐλεεινὸς = ἀξιολύπητος. ἐλεήμων = φιλόανθρωπος. περὶ τοὺς = εἰς τοὺς. κακόν = βλάβη (σωματική). οἱ ὁμοίως ἐμοὶ διακείμενοι = ὅσοι εὐρίσκονται εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν μὲ ἐμέ, οἱ ὅμοιοί μου ἀδύνατοι. ἀθυμῶ = χάνω τὴν διάθεσίν μου, χάνω τὴν ψυχικὴν ἡρεμίαν μου· διατί θὰ ἠθύμουν οἱ ἄλλοι ἀδύνατοι; ἀπλῆ ἢ συμφορὰ = μόνη ἢ σωματικὴ ἀδυναμία, μόνη ἢ ἀναπηρία. φαίνομαι λαμβάνων = φανερὰ λαμβάνω, λαμβάνω χωρὶς καμμίαν ἀντίρρησην. προσγίγνομαι = προστίθεμαι. τότε = εἰς τὴν δύσκολον αὐτὴν καμπὴν τῆς ζωῆς μου (κατόπιν τῆς προσθήκης καὶ νέων κακῶν). ἀφαιρεθεῖν ἢ εὐκτικὴ ἐκ τοῦ εἰ' εἰ ἀφαιρεθεῖν (τὸ ἀργύριον τοῦτο) = εἰάν θὰ ἔχανα (τὸ χρηματικὸν τοῦτο βοήθημα).

§ 9

καθίσταμαι χορηγὸς τραγωδοῖς = ὀρίζομαι χορηγὸς τῆς δαπάνης εἰς τραγωδίαν· χορηγὸς ἐκαλεῖτο ἐν Ἀθήναις ὁ ἐκ τῆς τάξεως τῶν πλουσίων ὀριζόμενος ὑπὸ τῆς πολιτείας διὰ τὴν καταβολὴν τῆς δαπάνης πρὸς συγκροτήσιν καὶ ἄσκησιν τοῦ χοροῦ τῶν τραγωδιῶν καὶ κωμωδιῶν ἢ τῶν θρησκευτικῶν ἑορτῶν· ἢ ὑποχρέωσις αὕτη ἢ λητουργία, ὡς ἐλέγετο, τοῦ χορηγοῦ ἐκαλεῖτο χορηγία, ἧς ἡ δαπάνη ἐκυμαίνετο ἀπὸ 300 ἕως 5000 δραχμᾶς, ἀνῆκε δὲ εἰς τὰς τακτικὰς λητουργίας. ἀντίδοσις (τῆς οὐσί-ας) = ἀνταλλαγὴ τῆς περιουσίας· πρὸς ἀποφυγὴν ἀδικιῶν κατὰ τὴν ἐπιβολὴν λητουργιῶν παρείχετο τὸ δικαίωμα εἰς τὸν νομίζοντα ὅτι παρελείφθη ἄλλος πλουσιώτερος αὐτοῦ πολίτης, νὰ ὑποδείξῃ τοῦτον καὶ νὰ προκαλέσῃ αὐτὸν εἰς ἀντίδοσιν, ἤτοι ἀνταλλαγὴν τῶν περιουσιῶν των. Ἐκεῖνος τότε ὑπεχρεοῦτο ἢ νὰ ἀναλάβῃ τὴν λητουργίαν ἢ νὰ δεχθῇ τὴν ἀντίδοσιν. καίτοι = ὅθεν. δεινόν· ἐδῶ = παράλογον, ἐξωφρενικόν. κατηγορεῖν· ἔνν. ἐμοῦ· ὑποκείμενον τοῦ ἀπαρεμφ. εἶναι αὐτὸν (τὸν κατήγορον). εἰ δὲ ὧν

ἐγὼ λέγω κλπ.· δηλαδή ἐνδεχομένη πρόκλησις πρὸς ἀντίδοσιν. **ὁμολογεῖν**· ὑποκείμενον καὶ ἔδω **αὐτόν**· ὁμολογίαν τοῦ κατηγοροῦ περὶ τῆς οἰκτρᾶς οἰκονομικῆς καταστάσεως τοῦ ἀδυνάτου θὰ ἀπετέλει ἡ ἄρνησις του πρὸς ἀντίδοσιν, εἰς ἐνδεχομένην πρόκλησιν τοῦ ἀδυνάτου ὀριζομένου τυχὸν χορηγοῦ. **τοιούτων**· οἷος πράγματι εἶναι, δηλαδή πτωχός. **πονηρότερον** = **πενέστερον** = οἰκονομικῶς ἀθλιώτερον (ἀπὸ ὅ,τι πράγματι εἶμαι).

§ 10

ἡ **ἵππική** = ἡ ἵππασία, ἡ ἐπὶ τῶν ἵππων ἀνάβασις. **μνησθῆναι πρὸς ὑμᾶς** = νὰ ἀναφέρῃ πρὸς ὑμᾶς (κατὰ τὴν ἀγόρευσίν του). **τύχη** = ἡ ἐκ τῶν θεῶν τιμωρία, ὁ θεός, τὸ κριμα, ὅπως θὰ ἐλέγαμεν ἡμεῖς σήμερον. **οὔτε ὑμᾶς αἰσχυνθεῖς**· διὰ τὸ ἀνόητον τῆς κατηγορίας. **οὐ πολὺς ὁ λόγος**· ἔνν. ἔσται = δὲν θὰ γίνῃ μακρὸς λόγος = δὲν θὰ ἐνδιατρίψω ἐπὶ πολὺ. **ζητῶ τι** = ἐξετάζω τι, μὲ ἀπασχολεῖ τι. **φιλοσοφῶ τι** = σκέπτομαί τι. **ἀλυπότατα** = καρτερικώτατα, στωικώτατα. **μεταχειρίζομαί τι** = ὑπομένω τι, ἀντιμετωπίζω τι. **ὧν** = τούτων (τῶν ἐχόντων δηλαδή δυστύχημά τι). **εἰς ἐγὼ**· ἔνν. εἰμί. — **ταύτην**· καθ' ἕλξιν πρὸς τὸ κατηγορούμενον, ἀντὶ **τοῦτο** (τὸ ἐπὶ τοὺς ἀλλοτρίους ἵππους ἀναβαίνειν). — **ῥαστώνη** = εὐκολία, ἀνακούφισις. **ἐξευρίσκω** = κατόπιν ἐξετάσεως εὐρίσκω, ἐπινοῶ. **εἰς τὰς ὁδοὺς** = διὰ τὰς ὁδοὺς. **τῶν ἀναγκαίων**· γενικὴ διαιρετικὴ τοῦ **τὰς μακροτέρας**· διότι εἰς τὰς ἀναγκαίας μὲν, ἀλλὰ βραχείας ἐπορευέτο πεζός. Διὰ τοῦ: **τὰς ὁδοὺς τὰς μακροτέρας τῶν ἀναγκαίων** ἔννοεῖ τὰς μακρὰς ὁδοιορίας, εἰς τὰς ὁποίας ἦτο ὑποχρεωμένος ὁ ἀδύνατος νὰ ὑποβάλλεται, ἵνα μεταβαίῃ εἰς τὰ ἔξω τῶν Ἀθηνῶν χωρία πρὸς πώλησιν τοῦ ἐμπορεύματός του.

§ 11-12

ὑβρις = ἀλαζονεία, ἡ ἐκ τῆς εὐπορίας προερχομένη ἐπίδειξις. ὡς **οὗτός φησιν**· ὁ κατήγορος, φαίνεται, κατὰ τὴν προφο-

ρικὴν ὑποστήριξιν τῆς καταγγελίας μετεχειρίσθη τὴν ἰκανότητα τοῦ ἀδυνάτου περὶ τὸ ἱππεύειν ὄχι μόνον ὡς ἀπόδειξιν σωματικῆς του ἰκανότητος, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐπιχείρημα πρὸς πιστοποίησιν τῆς εὐπορίας του. **ἀστράβη** ἄρχικῶς ἐσήμαινεν ἀναπαυτικὸν ἐπίσαγμα (=σαμάρι), ἔπειτα δὲ τὸν ἡμίονον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐκείνο ἐπετίθετο· τὴν δευτέραν ταύτην σημασίαν ἔχει ἐδῶ. **ὄχοῦμαι (ὄχημα)**—ἐποχοῦμαι, κάθημαι ἐπὶ ἵππου ἢ ἀμάξης· ἐδῶ· **τοιούτων** ἀντὶ **τοιαύτην** διατί· **ἀλλοτρίοις ἵπποις**· τοὺς ὁποίους ἐχορήγουν ἀμοσθὶ ἢ ἐπὶ μικρῷ μισθῷ οἱ κύριοι των. **καίτοι**=λοιπόν (πρβλ. § 9). **ἄτοπον** = παράλογον, ἀντιφατικόν. **τί γὰρ ἂν καὶ ἔλεγεν;** Ὁ κατήγορος δὲν ἦτο δυνατόν κατὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ ἀδυνάτου νὰ κάμῃ λόγον περὶ τῆς ἀστράβης, διότι θὰ ἀνεγνώριζεν, ὅτι ἦτο χρήσιμος εἰς αὐτὸν λόγῳ τῆς ἀναπηρίας του. **τοὺς ἠτημένους ἵππους**= **τοὺς ἀλλοτρίους ἵππους** (τοὺς ὁποίους εἶχε ζητήσῃ ὁ ἀδύνατος παρὰ τῶν κυρίων των καὶ εἶχε χρησιμοποιήσῃ εἰς τὰς μακρὰς ὁδοὺς). **δυνατὸς**=ἰκανὸς σωματικῶς καὶ εὐπορος (πρβλ. τὸ ἀνωτέρω· **ὡς οὗτός φησιν**). **μὴ κατηγορεῖν**· ἐξακολουθεῖ ἢ ἐξάρτησις ἐκ τοῦ **ἄτοπόν** ἐστίν, ὅπως καὶ εἰς τὸ κατωτέρω **χρησθαι**.—**χρῶμαι τεκμηρίῳ**=χρησιμοποιοῦ ὡς ἀπόδειξιν, φέρω ὡς ἀπόδειξιν. **οἷς.... ἀμφοτέροις**· δηλαδῆ;

§ 13-14

διενήνοχεν· παρακείμενος τοῦ ὁ. **διαφέρω**· **διαφέρω τινός τινι**=ὑπερετεροῦ τινα κατὰ τι. **πεῖθω τινά τι**=πεῖθω τινὰ εἰς τι. **κληροῦσθαι τῶν ἐννέα ἀρχόντων**· ἡ γενικὴ εἶναι διαιρετικὴ—εἰς τῶν ἐννέα ἀρχόντων· οἱ δὲ ἐννέα ἀρχοντες ἦσαν· ὁ **ἄρχων**, ὁ καὶ **ἐπώνυμος** καλούμενος, ὁ **βασιλεύς**, ὁ **πολέμαρχος** καὶ **οἱ ἕξ θεσμοθέται**· πάντες οὗτοι εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν ἤσκουν εὐρείαν διοικητικὴν καὶ δικαστικὴν ἐξουσίαν, μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν ὁμως τῆς δημοκρατίας περιορισθῆσαν εἰς ἔργα δευτερευούσης σημασίας, ἐπειδὴ ἐθεωρήθησαν ὑπόλειμμα τοῦ παλαιοῦ ἀριστοκρατικοῦ καθεστώτος. Διὰ νὰ κληρωθῇ τις τῶν ἐννέα ἀρχόντων ἔπρεπε νὰ εἶναι ἀρτιμελὴς σωματικῶς· τὸ αὐτὸ ἴσχυε

προκειμένου και περί οίασδήποτε άλλης αρχῆς. **δήπου**—βεβαίως, ὡς πιστεύω. **οἱ θεσμοθέται**· οὕτω ἐκαλοῦντο καταχρηστικῶς και οἱ ἑννέα ἄρχοντες, ὅχι δὲ μόνον οἱ κυρίως **ἔξ' θεσμοθέται**· τῶν ἑννέα ἀρχόντων ἔργον ἦτο και ἡ κλήρωσις τῶν μελλόντων νὰ ἀντικαταστήσωσιν αὐτούς. **ἀλλὰ γὰρ οὔτε...**· φράσις ἑλλειπτική· πλήρης θὰ εἶχεν οὕτω· **ἀλλ'** οὔτε ἐγὼ κληρώσομαι τῶν ἑννέα ἀρχόντων οὔτε ὑμεῖς ἐμὲ μὲν ἀφαιρήσεσθε τὸν ὀβολόν, **τούτω δὲ ψηφιεῖσθε πέντε**· οὔτε γὰρ...· ἄς ἐρημευθῆ—ἀλλὰ δὲν θὰ συμβῆ τοῦτο· διότι οὔτε... κλπ. **οὔθ' οὔτος ὑμῖν**· ἔνν. **τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχει**.—**εὐ ποιῶν**—εὐτυχῶς (διότι ἐν ἐναντία περιπτώσει θὰ ἦσαν και ἐκεῖνοι, ὅπως αὐτός, ἀνόητοι). **ὥσπερ ἐπίκληρος τῆς συμφορᾶς οὔσης**—**ὥσπερ εἰ ἦν ἡ συμφορὰ ἐπίκληρος παρθένος** (τὴν ὁποῖαν διαμφισβητοῦν οἱ συγγενεῖς)· **ἐπίκληρος** ἐκαλεῖτο ἐν Ἀθήναις ἡ μονογενὴς θυγάτηρ, ἡ ὁποῖα ἀπορφανιζομένη ἐκληρονόμει ὅλην τὴν πατρικὴν περιουσίαν, ἀφ' οὔ δὲν ὑπῆρχον ἄρρενες, και ἡ ὁποῖα, ἵνα μὴ περιέλθῃ ἡ περιουσία εἰς ξένην οἰκογένειαν, ὑπεχρεοῦτο ἐκ λόγων θρησκευτικῶν—διὰ τὴν διατήρησιν τῶν ἐφεστίων θεῶν—νὰ λάβῃ ὡς σύζυγον τὸν πλησιέστερον συγγενῆ τῆς. Συχνὰ ὅμως, ὅταν ἰδίᾳ ἡ ἐπίκληρος ἦτο πλουσία κληρονόμος, συνέβαινε νὰ διαμφισβητοῦν οἱ συγγενεῖς τὸ ποῖος εἶναι ὁ πλησιέστερος και δικαιούμενος ἐπομένως νὰ τὴν νυμφευθῆ, ὅποτε τὸ ζήτημα ἀνήγετο εἰς τὸν ἐκ τῶν ἑννέα ἀρχόντων **ἄρχοντα** και δι' αὐτοῦ εἰς τὸ δικαστήριον. Ἐδῶ ὁ ἀδύνατος μὲ κωμικότητα, ἥτις διακρίνει αὐτὸν εἰς ὀλόκληρον τὸν λόγον, παραβάλλει τὴν συμφορὰν και τὸν διδόμενον ὀβολόν πρὸς ἐπίκληρον, τὴν ὁποῖαν διαμφισβητοῦν οἱ συγγενεῖς· διότι βέβαια ὁ ἀντίδικος δὲν ἀντεποιεῖτο οὔτε τῆς συμφορᾶς οὔτε τοῦ ὀβολοῦ τοῦ ἀδυνάτου, ἀλλ' ἐπεδίωκε μόνον νὰ τὸν στερήσῃ τοῦ βοηθήματος τῆς πολιτείας. **ἀμφισβητήσων (τῆς συμφορᾶς)**—ἵνα διεκδικήσῃ τὴν συμφορὰν (δηλαδή:). ἤκει· ἔνν. **πρὸς ὑμᾶς**.

§ 15-16

λέγει δὲ—ισχυρίζεται ἀκόμη. ὑβριστής—υπερόπτης, θρασύς. ἀσελγῶς διάκειμαι—ἀσελγῆς εἰμι· ἀσελγῆς δὲ—προ-

πέτης, ἀδιάντροπος. ὥσπερ· συναπτόεν πρὸς τὸ μέλλον ἀληθῆ λέγειν.—εἰ φοβερῶς ὀνομάσειε—ἐὰν ἤθελε μὲ ὀνομάσει μὲ φοβερὰ ὀνόματα—ἐὰν ἤθελεν ἀποδώσει εἰς ἐμὲ ἐπιθετα προκαλοῦντα φόβον, κατάπληξιν (ὅποια τὰ ἀνωτέρω μνημονευθέντα : ὕβριστής, βίαιος, ἀσελγής). — ἀλλ' (= καὶ) οὐ(κ) ταῦτα (= τοῦτο) ποιήσων—ἀλλ' οὐ μέλλον ἀληθῆ λέγειν.—ἐὰν πάνυ πρᾶόνως· ἔνν. ὀνομάσῃ πάνυ πρᾶόνως (= πρᾶως) ὀνομάζω—πάνυ πρᾶέσιν ὀνόμασι χρώμαι—μεταχειρίζομαι πολὺ μαλακὰς λέξεις, ἠπίας ἐκφράσεις. Ἡ ἔννοια τῶν λόγων τοῦ ἀδυνάτου εἶναι αὕτη· ὁ κατηγορὸς μοῦ ἀπέδωκε βαρεῖς χαρακτηρισμοὺς (ὕβριστής, βίαιος, ἀσελγής) φρονῶν, ὅτι οὕτω θὰ καταστήσῃ μᾶλλον πιστευτὴν τὴν κατηγορίαν παρὰ ἐὰν μεταχειρίζετο εὐπρεπῆ γλῶσσαν ἀπέναντί μου. διαγιγνώσκω—διακρίνω. ἐγχωρεῖ τινί· = ἀπροσώπως εἶναι δυνατόν εἰς τινα. ἀπόρως διάκειμαι—; (πρβλ. ὑπὲρ Μαντιθέου § 14). ὑβρίζω—; (πρβλ. ὕβριστής).—εἰκός· ἔνν. ἐστὶ· εἰκός—λογικόν. οἱ προβεβηκότες τῇ ἡλικίᾳ—οἱ προχωρημένοι εἰς τὴν ἡλικίαν, οἱ γέροντες. οἱ χρώμενοι νέαις ταῖς διανοίαις—οἱ νεανικά φρονούντες, οἱ σκεπτόμενοι σὰν παιδιὰ.

§ 17-18

ἐξωνοῦμαι = ἐξαγοράζω. τοῖς χρήμασιν ἐξωνοῦνται τοὺς κινδύνους = μὲ χρήματα ἐξαγοράζουσι τοὺς ἐκ τῶν δικαστικῶν ἀγῶνων κινδύνους = ἀπαλλάσσονται τῶν δικῶν ἐξοδευόντες χρήματα. ἐξαμαρτάνουσιν· μετοχὴ χρονικὴ = ὁσάκις περιπίπτουν εἰς παράπτωμα. ὁμοίως· ἔνν. τοῖς νέοις.—ἐπιτιμῶ τινί=κατακρίνω τινά. ἀμφότεροι· καὶ οἱ νέοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι (ἐνῶ, ὅπως εἶπε προηγουμένως, οἱ νέοι ἀξιοῦνται συγγνώμης παρὰ τῶν πρεσβυτέρων). οὐκ ἔστιν· τὸ ἔστιν μετ' ἀπαρεμφάτου (ἀμύνεσθαι)=εἶναι δυνατόν. ὑβριζομένοις· μετοχ. χρον.=ὁσάκις ὑβρίζονται, ἀδυσθύνονται. ἀμύνομαί τινα=ἀποκρούω τινά. τοὺς ὑπάρξαντας· ἔνν. τῆς ὑβρεως· ὑπάρχω τινός δὲ = κάμνω ἀρχὴν τινος, δίδω ἀφορμὴν εἰς τι. περιγιγνομαί τινος = ὑπερισχύω τινός, βάζω κάτω κάποιον. σπου-

δάζω=σπουδαιολογῶ, ὀμιλῶ σοβαρῶς. τοιοῦτος· δηλ. ὑβρι-
 στής. κωμωδῶ τινα = διακωμωδῶ τινα, περιγελῶ κάποιον.
 ὥσπερ καλὸν (=σπουδαῖον κατόρθωμα) ποιῶν· μετὰ τὸ νῦν
 διακωμωδῆ ἕνα πτωχὸν ἀνάπηρον γέροντα.

§ 19 20

ὡς ἐμέ=πρὸς ἐμέ, εἰς τὸ ἐργαστήριόν μου. τὰ ἑαυτῶν=τὰ
 ὑπάρχοντά των, τὴν περιουσίαν των. σφάζω = διασφάζω, δια-
 τηρῶ. ἐνθυμουμαι=σκέπτομαι, ἔχω ὑπ' ὄψει μου. οὐδέν=οὐ-
 δόλως. δημιουργός=τεχνίτης. ἐθίζομαι = συνηθίζω. προσ-
 φοιτῶ = συγχάζω. σκυτοτομεῖον=ἐργαστήριον σκυτοτόμου,
 ὑποδηματοποιῶ (σκῦτος (τὸ)=δέσμα κατειργασμένον, πετόϊ).
 ὅποι ἂν τύχη· ἔνν. προσφοιτῶν.—καὶ πλείστοι μὲν· ἔνν.
 προσφοιτῶσιν.—τοὺς ἐγγυτάτω τῆς ἀγορᾶς κατασκευα-
 σμένους=τοὺς ἔχοντας κατασκευάσει (=ἰδρύσει, ἐγκαταστήσει)
 τὸ ἐργαστήριόν των πλησιέστατα τῆς ἀγορᾶς· διότι παρὰ τὴν
 ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν ὑπῆρχον παντὸς εἴδους ἐργαστήρια, οἷον
 μυροπωλεῖα, ἡνιοποιεῖα, γναφεῖα, κουρεῖα, σκυτοτομεῖα κλπ.,
 εἰς τὰ ὅποια ἐσύχραζον οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἐπολιτικολόγουν ἢ περι-
 ἐπαιζον τοὺς διαβάτας· ἐκεῖ ἦτο καὶ τὸ ἐργαστήριον τοῦ ἀδυ-
 νάτου. καταγινώσκω τινός τι=καταδικάζω τινὰ εἰς τι· ἐδῶ
 =χαρακτηρίζω τινὰ ὡς τι. παρὰ τοῖς ἄλλοις· δηλαδὴ δημι-
 ουργοῖς. δηλον ὅτι· ἔνν. πονηρίαν καταγνώσεται τις.—εἰ δὲ
 κάκεινων· πῶς θὰ συμπληρωθῆ; ἀπάντων Ἀθηναίων· πῶς
 θὰ συμπληρωθῆ ἐπίσης; ἀμουγέπου=ἐν τινί γε τόπω=κά-
 που· τοῦ ἐπιρρήματος τούτου, ὡς καὶ ἄλλων τινῶν ὁμοίων
 (ἀμόθεν, ἀμῶς κλπ.) βάσις εἶναι τὸ ἀμός (=τις), οὕτινος
 ἕχνος διετηρήθη εἰς τὰς μέχοι σήμερον διασφζομένας εἰς τὴν ἐλ-
 ληνικὴν γλῶσσαν λέξεις οὐδαμοῦ, μηδαμοῦ, οὐδαμῶς,
 μηδαμῶς.

§ 21-23

ἀλλὰ γὰρ οὐκ οἶδα φράσις ἑλλειπτική = **ἀλλὰ παύομαι**
οὐ γὰρ οἶδα = ἀλλὰ σταματῶ, διότι δὲν γνωρίζω, δὲν εὐρίσκω...
ὄ, τι δεῖ = **τί δεῖ** = τίς ἢ ἀνάγκη **ἀκριβῶς** = μὲ ἀκριβολογίαν,
 μὲ κάθε λεπτομέρειαν. **ὑμῖν** συναπτόεν πρὸς τὸ **ἐνοχλεῖν**
ἐνοχλῶ τινι = προσενῶ εἰς τινα ἐνόχλησιν. **τῶν εἰρημένων**
 ἔνν. **τῷ κατηγορῶ** (= ὑπὸ τοῦ κατηγοροῦ). **ὑπὲρ τῶν μεγίστων**
 = περὶ τῶν μεγίστων, περὶ τῶν σπουδαιωτάτων — τῆς πενίας
 καὶ τῆς ἀδυναμίας μου. **τί δεῖ περὶ τῶν ὁμοίως τούτῳ**
φάυλων σπουδάζειν = διατί πρέπει νὰ δεικνύῃ τις σπουδὴν
 (ὑπέρομετρον ἐνδιαφέρον) διὰ πράγματα τόσον ἀνάξια λόγου,
 ὅσον οὗτος. Φαῦλα ἔννοεῖ ὁ ἀδύνατος τὰ περὶ τῆς διαγωγῆς
 αὐτοῦ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ κατηγοροῦ, περὶ τῶν ὁποίων ἔκαμε
 λόγον εἰς τὰς § 15 καὶ 19. **διάνοια** = γνώμη, ἰδέα. ἢν **περὶ καὶ**
πρότερον ἔνν. **εἴχετε**, ὅτε μὲ κατετάξετε εἰς τοὺς ἀδυνάτους.
οὗ μόνου ἔννοεῖ τὸν ὀβολόν. **μεταλαμβάνω τινός** = λαμβάνω
 μέρος ἔκ τινος, ἀπολαμβάνω τι. **τῶν ἐν τῇ πατρίδι** ἔνν.
ἀγαθῶν. — **πάλαι** = ἀπὸ πολλοῦ, ἀπὸ καιρῶν· συναπτόεν πρὸς τὸ
 ἔδοτε (βλέπε τὰ ἐν τῇ εἰσαγωγῇ λεγόμενα). **τῶν μεγίστων** ἔνν.
ἀγαθῶν· **μέγιστα** δὲ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα κατωτέρω καλεῖ καὶ
κάλλιστα, νοεῖ τὴν ἀσκησιν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων καὶ
 τὴν ἀνάληψιν ἀξιομάτων, ἐνῶ αὐτὸς οὔτε βουλευτὴς οὔτε ἡλια-
 στὴς οὔτε ἐκκλησιαστὴς καὶν οὔτε οἰανδήποτε ἄλλην ἀρχὴν ἠδύ-
 νατο νὰ ἀναλάβῃ ὡς ἀνάπηρος (προβλ. τὰ ἐν § 13-14 περὶ τῶν
 ἐννέα ἀρχόντων λεγόμενα). **δαίμων** = τύχη. **ἡμᾶς** ἔννοεῖ τὴν
 τάξιν ὄλων τῶν ἀδυνάτων. **ἡ πόλις ἡμῖν ἐψηφίσατο...** ἢ
 ἐκκλησία τοῦ δήμου εἶχε ψηφίσει τὴν χορήγησιν τοῦ ἐπιδόμα-
 τος εἰς τοὺς ἀδυνάτους· ποία ὅμως ἀρχὴ καθόριζε τὸ ποσὸν
 αὐτοῦ καὶ ἦσκει τὸν ἔλεγχον τῶν ἀδυνάτων; **δείλαιος** = δυστυ-
 χής. **προνοοῦμαι τινος** = λαμβάνω πρόνοιαν (μέριμναν) περὶ
 τινος. **τῶν οὕτως διακειμένων** τῶν ἀδυνάτων. **ταύτη** ἐπί-
 ρημα = οὕτως, **τίθεμαι τὴν ψήφον** = ψηφίζω, ἀποφασίζω.

§ 24-25

διὰ τί ἄν και (= ἄρα) τύχοιμι τοιούτων ὑμῶν=διατί
 ἄρα γε θὰ σὰς εὔρισκα τοιούτους=διὰ ποῖον λόγον θὰ ἐσυναν-
 τοῦσα τόσην ἐχθρότητα ἐκ μέρους σας. **πότερον**· ἐφ' ὅσον δὲν
 ἀκολουθεῖ διπλῆ ἐρώτησις=μήπως. **ἀγών**= ; —**ἀπώλεσε τὴν
 οὐσίαν**· διὰ τῆς καταβολῆς μεγάλης χρηματικῆς ζημίας ἢ διὰ
 τῆς δημεύσεως αὐτῆς. **πολυπράγμων** = πολυάσχολος, περιεο-
 γος. **φιλαπεχθῆμων** = ὁ ἀρεσκόμενος νὰ δημιουργῇ ἐχθρας,
 ὁ φιλόνηκος. **τοῖς ἄλλοις**· τίσιν ; **ἀφορημὴ τοῦ βίου**=τὸ ἔξ οὗ
 ὀρμαῖαί τις, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔχει τις ὡς χρηματικὴν βᾶσιν
 (κεφάλαιον) πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ἀναγκῶν τῆς ζωῆς. **πρὸς
 τὰ τοιαῦτα**=πρὸς ἐκδήλωσιν τῶν ἰδιοτήτων τούτων=ὥστε
 νὰ εἶμαι ὑβριστῆς καὶ βίαιος. **τυγχάνω χρώμενος**=ἔχω,
 διαθέτω. **ἀλλ' οὐ τοιαύταις... χρώμενος**=ἀλλὰ δὲν διαθέτω
 τοιαῦτα κεφάλαια διὰ νὰ ἀνταποκρίνωμαι εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς
 ζωῆς, ὥστε νὰ εἶμαι τοιοῦτος (ὑβριστῆς καὶ βίαιος) (πρβλ. τὰ ἐν
 § 15-18 λεγόμενα). **δύναμις**=πολιτικὴ ἰσχύς, ἐπιρροή. **μετὰ
 τοῦ ὑμετέρου πλήθους**=μεθ' ὑμῶν τῶν δημοκρατικῶν. **εἰς
 Χαλκίδα τὴν ἐπ' Εὐρύπω**· πρὸς διαστολὴν τῶν ἄλλων Χαλ-
 κίδων. Καὶ εἰς τὴν Χαλκίδα, ὅπως εἰς τὰς Θήβας καὶ ἀλλαχοῦ,
 κατέφευγον οἱ φυγάδες δημοκρατικοὶ τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ τῶν
 τριακοντα. **ἔξόν**· μετοχὴ τοῦ ἔξεστι= ; **μετ' ἐκείνων**· τίνων ;
ἀδεῶς=ἄνευ δέους, χωρὶς φόβον· διὰ ποῖον λόγον ; **πολι-
 τεύομαι**=διάγω ὡς πολίτης, ζῶ. **εἰλόμην κινδυνεύειν**· κά-
 πος κομικὸν τοῦτο λεγόμενον παρ' ἀναπήρου.

§ 26-27

μὴ ὁμοίων ὑμῶν τύχοιμι=μὴ τύχοιμι ὑμῶν ὁμοίως
 δυσμενῶν=εἴθε νὰ μὴ συναντήσω ὁμοίαν ἐχθρότητα ἐκ μέ-
 ρους σας. **ἡμαρτηκῶς**· ἐναντιωματικὴ μετοχὴ. **τοῖς πολλὰ ἡ-
 δικηκόσι**=οἷων ἔτυχον ὑμῶν οἱ πολλὰ ἡδικηκότες.—ταῖς

ἄλλαις βουλαῖς=ὅπως αἱ βουλαὶ προηγουμένων ἐτῶν. εὐθύ-
νας ὑπέχω=λογοδοτῶ. Ὅλοι ὅσοι διεχειρίζοντο ἀρχὴν τινα
ἐν Ἀθήναις ὄφειλον ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς ἀρχῆς των
να δώσουν εὐθύνας τῆς διαχειρίσεως αὐτῆς ἐνώπιον τῆς εὐθυνού-
σης ἀρχῆς τῶν 10 λογιστῶν.—ποιοῦμαι τοὺς λόγους=λέ-
γω, ἀγορεύω. οὕτως=ἐάν οὕτω ποιήσητε (ὅπως αἱ βου-
λαὶ προηγουμένων ἐτῶν). δίκαια γιννῶσκω=κρίνω τὰ δίκαια,
ἐκδίδω δίκαιαν ἀπόφασιν. ὑμῖν συναπτεόν πρὸς τὸ ἔξω τὴν
χάριν.—τὴν χάριν=τὴν ὀφειλομένην εὐγνωμοσύνην. μαθή-
σεται διὰ τῆς ἀπορρίψεως τῆς κατηγορίας. τῶν ὁμοίων αὐτῷ
κατὰ τὴν σωματικὴν δύναμιν καὶ τὸν πλοῦτον. περιγίγνομαι
τινος=νικῶ τινα· ἐδῶ=ἐπιδεικνύω τὴν ἱκανότητά μου ἐν τῷ
δικαστηρίῳ ἀπέναντί τινος.

IV

ΚΑΤΑ ΣΙΤΟΠΩΛΩΝ

ΧΑΡΤΟΠΡΟΤΥΠΟ 101

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἀείποτε ἡ Ἑλλάς ὑπῆρξε χώρα, τῆς ὁποίας ἡ σιτοπαραγωγή δὲν ἐπῆρκει νὰ διαθρέψῃ τὸν πληθυσμὸν τῆς.

Ἰδιαιτέρως πάλιν ἡ Ἀττικὴ διὰ τὸ λεπτόγεον καὶ ἄγονον αὐτῆς παρῆγε μὲν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ὅπως καὶ σήμερον, ἐν σχετικῇ ἀφθονίᾳ ἐκλεκτὰ προϊόντα, οἷον ἔλαιον, σῦκα, ὀπώρας, ἀλλ' ἤμειβεν ἐλάχιστα καὶ τὴν ἐντατικωτέραν καλλιέργειαν τῶν δημητριακῶν. Ἔνεκα τούτου ἠγαγκάζοντο οἱ Ἀθηναῖοι νὰ εἰσάγουν τὸν ἀνάλογον σίτον πρὸς διατροφὴν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἀττικῆς ἀπὸ ξένας ἀγορᾶς, τῆς Σικελίας, τῆς Αἰγύπτου, τῆς Κύπρου, τῆς Θράκης καὶ πρὸ πάντων ἀπὸ τὰς σιταγορᾶς τῶν περὶ τὸν Εὐξεινον ζωρῶν. Ἐκ τούτου μάλιστα ἐξηγεῖται ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον ἐνωρίτατα αἱ Ἀθηναὶ ἐμερίνησαν νὰ ἰδρῦσουν ἀποικίας εἰς τὸν Ἑλλήσποντον.

Ἡ Ἀθηναϊκὴ ὅμως πολιτεία δὲν ἤρκειτο μόνον εἰς τὴν πρωτοβουλίαν καὶ τὴν μέριμναν τῶν ἀσκούντων τὸ ἐμπόριον τοῦ σίτου διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς διαρκοῦς σιταρκείας τῆς πόλεως, ἀλλ' ἐφρόντιζε περὶ ταύτης καὶ ἡ ἰδία. Οὕτω ὑπεχρέωσε διὰ νόμου τοὺς σιτεμπόρους, τοὺς ἀπερχομένους εἰς τὰ κέντρα παραγωγῆς πρὸς προμήθειαν σίτου, νὰ μεταφέρουν τοῦτον εἰς τὸν Πειραιᾶ, οὐχὶ δὲ εἰς ἄλλους λιμένας, πράγμα τὸ ὁποῖον ἐπεδίωκον οὗτοι ἐκάστοτε, ὡσάκις αἱ τιμαὶ τοῦ σίτου ἐξέπιπτον εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν ἀγοράν. Δὲν περιορίσθη ὅμως εἰς τὸ μέτρον τοῦτου μόνον. Ἐπειδὴ οἱ μεταπράται τοῦ σίτου, οἱ κάπηλοι, ὡς περιφρονητικῶς τοὺς ἀποκαλεῖ ὁ ὁῦτως τοῦ παρόντος λόγος,

μέτοιχοι ὄντες—διότι τὸ ἐπάγγελμα τοῦ σιτοπώλου δὲν ἦτο εἰς μεγάλην ὑπόληψιν ἐν Ἀθήναις — ἐπενόουν παντὸς εἶδους μέσα διὰ τὰ κερδοσκοποῦν, ἐξέλεγε καθ' ἕκαστον ἔτος ἰδίους ἄρχοντας, τὴν συναρχίαν τῶν **σιτοφυλάκων** (§ 5), ἣτις ἀποκλειστικὸν ἔργον εἶχε τὰ παρακολουθεῖν τὴν κίνησιν τοῦ σίτου καὶ τὰς πονηρίας τῶν σιτοπωλῶν. Συγχρόνως ἔλαβε καὶ νομοθετικὰ μέτρα πρὸς πρόληψιν τῶν κακουργιῶν αὐτῶν. Ἐθέσπισε δηλαδὴ δύο νόμους, κατὰ τοὺς ὁποίους ἀπηγορεύετο ἐπὶ ποινῇ θανάτου εἰς τοὺς σιτοπώλας 1) τὰ μὴ ἀγοράζουσαν συνεταιρικᾶς σίτον περισσότερον τῶν πεντήκοντα φορῶν ἢ μεδίμων, ἵνα μὴ διὰ τοῦ συνεταιρισμοῦ τούτου παραβλάπτωνται τὰ συμφέροντα τῶν σιτηπύρων, ἐκβιαζομένων τὰ πωλοῦν τὸν σίτον εὐθηρὸν καὶ 2) τὸ ἀνώτατον θεμιτὸν ὄριον τοῦ κέρδους αὐτῶν τὰ μὴ ὑπερβαίνειν τὸν ἓνα ὄβολον κατὰ μεδίμνον.

Παρὰ τὴν ἀδυστηρότητα ὅμως τῶν νόμων τούτων οἱ σιτοπῶλαι τοῦ παρόντος λόγου παρέβησαν ἀμφοτέρως, ἐνεκα δὲ τούτου κατηγγέλθησαν ἐνώπιον τῆς βουλῆς τῶν πεντακοσίων, ἣτις ἐδέχετο τὰς **εἰσαγγελίας**, ἣτοι τὰς καταμηνύσεις, ἐπὶ τῶν τοιούτων ἀδικημάτων.

Ἡ ἐκκληξίς καὶ ἡ ὀργὴ τῆς βουλῆς διὰ τὴν ἐπιδειχθεῖσαν πρὸς τοὺς νόμους τῆς πολιτείας περιφρόνησιν ἦτο τοσαύτη, ὥστε πολλοὶ τῶν βουλευτῶν προέτειναν τὴν ἄμεσον καταδίκην εἰς θάνατον τῶν σιτοπωλῶν ἀναπολογήτων. Ἐπεκράτησεν ὅμως τελικῶς συνειτωτέρα ἀπόφασις κατόπιν εἰσηγήσεως ἑνὸς βουλευτοῦ—τοῦ ῥήτορος τοῦ παρόντος λόγου—καὶ ἡ ὑπόθεσις ἠκολούθησε τὴν προσήκουσαν ὁδὸν τῆς παραπομπῆς εἰς τὴν Ἡλιαίαν. Κατὰ τὴν δικάσιμον λοιπὸν ἡμέραν παρουσιασθεὶς πρὸ τῆς Ἡλιαίας, προεδρευομένης ὑπὸ τῶν θεσμοθετῶν, ὁ ἐν τῇ βουλῇ συστάσας τὴν παραπομπὴν τῶν σιτοπωλῶν ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τούτου βουλευτῆς, ἀπαγγέλλει τὸν κατὰ τῶν σιτοπωλῶν λόγον, τὸν ὁποῖον εἶχε παρασκευάσει δι' αὐτὸν ὁ Λυσίας.

Πότε ἀπηγγέλθη ὁ λόγος οὗτος δὲν γνωρίζομεν ἀκριβῶς. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, στηριζομένην ἐπὶ ἐνδεξέων τινῶν αὐτοῦ (§ 8 καὶ 14), ἐλέχθη τῷ 387-386 π.Χ.

Κωνσταντίνος Παπαδόπουλος

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

§ 1

Πολλοί μοι προσεληλύθασιν· οὔτοι εἶναι οἱ φίλοι τῶν
σιτοπωλῶν, οἱ ὅποιοι εἶχον προσέλθει εἰς τὸν ῥήτορα τοῦ παρόν-
τος λόγου συνιστῶντες εἰς αὐτὸν νὰ μὴ παρουσιασθῇ εἰς τὴν
Ἑλιαίαν καὶ συνεχίση τὴν καὶ τῶν σιτοπωλῶν ἀρξαμένην ἐν
τῇ βουλῇ κατηγορίαν. ὦ ἄνδρες δικασταί· διότι ἡ δίκη διε-
ξάγεται ἐνώπιον τῆς Ἑλιαίας· ἦτο δ' αὕτη τὸ πολυπληθέστερον
τῶν ἐν Ἀθήναις δικαστηρίων, ἀποτελουμένη ἀπὸ 6.000 πολίτας
Ἀθηναίους ἐκλεγομένους διὰ κλήρον. Δι' ἐκάστην δίκην καὶ ἀνα-
λόγως τῆς σπουδαιότητος αὐτῆς ἐκληροῦτο ὠρισμένος ἀριθμὸς
ἡλιαστῶν τὴν προίαν τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν θὰ συνήροχοτο τὸ δικα-
στήριον. Πρὸς ποῖον ἄρα σημερινὸν δικαστήριον ἡμπορεῖ νὰ παρα-
βληθῇ; θαυμάζω—ἀπορῶ, διατυπῶ τὴν ἐκκληξίν μου. ὑμεῖς
οἱ ἡλιασταί, εἰ ὡς μάλιστα... ἡγεῖσθε—εἰ καὶ πάνυ ἡγεῖσθε
ἀδικεῖν αὐτούς—καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ἔστω, ὅτι ἔχετε τὴν γνώ-
μην (=εἴσθε βέβαιοι), ὅτι οὔτοι διέπραξαν (τὴν ἀποδιδομένην εἰς
αὐτούς) παρανομίαν. οὐδὲν ἦπτον—οὐδόλως ὀλιγότερον—ἐξ
ἴσου· τὸ οὐδὲν ἦπτον νὰ συνδεθῇ πρὸς τὸ νομίζετε.—οἱ περὶ
τούτων λόγους ποιούμενοι—οἱ ὁμιλοῦντες (δυσμενῶς) περὶ
αὐτῶν—οἱ κατήγοροί των. συκοφαντεῖν νομίζετε—ἔχετε τὴν
ἐντύπωσιν, ὅτι εἶναι (κοινοί) συκοφάνται. Ἡ ἔννοια τῶν λόγων
τοῦ ῥήτορος εἶναι αὕτη· οἱ φίλοι τῶν σιτοπωλῶν διὰ νὰ πεί-
σουν αὐτὸν ν' ἀπόσχη τῆς ἐν τῇ Ἑλιαίᾳ κατηγορίας χρησιμο-

ποιοῦν μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὸ ἐπιχείρημα, ὅτι, καὶ εἰς τὴν ὄλως ἀπίθανον, κατ' αὐτούς, περιπίπτωσιν, καθ' ἣν οἱ δικασταὶ θὰ ἐπειθοντο ἀπολύτως περὶ τῆς ἐνοχῆς τῶν σιτοπωλῶν, θὰ διέτρεχε καὶ αὐτὸς τὸν κίνδυνον νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς κοινὸς τύπος ἐκβιαστοῦ, ἐξ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐκυκλοφόρουν ἐν ἀφθονίᾳ εἰς Ἀθήνας καὶ τοὺς ὁποίους ἐδέκαζον συνήθως οἱ σιτοπῶλαι διὰ χρημάτων, ἵνα ἀποφεύγωσι τὰς ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων κατηγορίας τῶν. ὄθεν—διὰ ποίαν αἰτίαν, ἀπὸ ποῖον ἐλατήριον.

§ 2

οἱ **πρυτάνεις**· εἰς τοὺς πρυτάνεις, τουτέστι τοὺς 50 βουλευτὰς τῆς πρυτανευούσης φυλῆς, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ 35-36 ἡμέρας προήδευον τῆς βουλῆς τῶν πεντακοσίων, εἶχεν ἐγχειρισθῆ συμφῶνως τῷ νόμῳ ἢ κατὰ τῶν σιτοπωλῶν **εἰσαγγελία** (=καταμήνυσις), τὴν ὁποίαν ἀνεκοίνωσαν εἰς τὴν βουλήν, ἵνα κρίνῃ περὶ αὐτῆς. **ἀπέδωσαν... περὶ αὐτῶν**—ἔθεσαν ὑπὸ τὴν κρίσιν τῆς βουλῆς τὴν ὑπόθεσιν περὶ αὐτῶν (τῶν σιτοπωλῶν). **ὠργίσθησαν**· οἱ βουλευταί. **τῶν ρητόρων**· ῥήτορες ἐδῶ νοοῦνται ὄχι οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος ῥήτορες, ἀλλ' οἱ λαμβάνοντες συνήθως τὸν λόγον ἐν τῇ βουλῇ βουλευταί, ἵνα εἰσηγηθῶσι τὴν γνώμην τῶν ἐπὶ τῶν ὑπὸ συζήτησιν ὑποθέσεων. **ἀκρίτους**—ἀδικαστούς, ἀναπολογήτους. **τοῖς ἔνδεκα**· οἱ ἔνδεκα ἀπετέλουν συναρχίαν 10 ἀνδρῶν κληρουμένων ἐξ ἐκάστης φυλῆς, εἰς τοὺς ὁποίους συνηριθμεῖτο καὶ ὁ γραμματεὺς· εἰς τούτους ἀνετίθετο ἡ ἐπιμέλεια τῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς καταδικῶν καὶ ἡ μέριμνα περὶ τῆς ἐκτελέσεως τῶν ὑπὸ τῶν δικαστηρίων ἐπιβαλλομένων σωματικῶν ποινῶν καὶ δὴ τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου. **ζημιῶ τινα**—τιμωρῶ τινα. **δεινὸν**—ἐπικίνδυνον (διὰ τὸ μέλλον), κακὴ ἀρχή. **ἐθίζομαι**—συνηθίζω. **τοιαῦτα**—τοιαύτας παρανομίας. Διότι ἡ βουλή δὲν εἶχε δικαίωμα νὰ ἐπιβάλλῃ θανατικὴν ποινήν, ἀλλὰ μόνον χρηματικὸν πρόστιμον μέχρι 500 δραχμῶν. Εἰς περιπίπτωσιν καθ' ἣν τὸ διαπραχθὲν καὶ καταγγελθὲν εἰς αὐτὴν ἀδίκημα ἀπῆται βαρυτέραν τιμωρίαν, παρέπεμπε τοῦτο εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἢ τὸ ἡλιαστικὸν δικαστήριον. **κατὰ τὸν νό-**

μον ὅστις ἐπέβαλλε τὴν παραπομπὴν τῆς ὑποθέσεως εἰς τὴν Ἡλιαίαν. οὐδὲν ἦτιον ἡμῶν=πολλῷ μᾶλλον ἡμῶν (τῶν βουλευτῶν, οἵτινες δὲν διετηρήσαμεν τὴν ἀρμόζουσαν ψυχραιμίαν, ὅταν ἀνεκοινώθη εἰς τὴν βουλήν ἢ κατὰ τῶν σιτοπωλῶν καταγγελία).

§ 3-4

πείθομαί τι=ἀποδέχομαί τι. πεισθείσης τῆς βουλῆς ταῦτα=ἀφ' οὗ ἡ βουλή ἀπεδέχθη τὴν ἀποφίν μου. ἐπεχείρουν ὑποκείμενον τινὲς τῶν ῥητόρων. — τοὺς λόγους τούτους ἔννοεῖ τὴν προτάσιν του περὶ κρίσεως τῶν σιτοπωλῶν κατὰ τὸν νόμον, ἣτις παρέσχε τὴν ὑπόνοιαν εἰς τινὰς βουλευτάς, ὅτι οὗτος ἔλαβε χρήματα παρὰ τῶν σιτοπωλῶν. ὅτ' ἦν αὐτῆς ἡ κρίσις = ὅτε ἀκόμη αὕτη (ἡ βουλή) ἔκρινε (διεχειρίζετο) τὴν ὑπόθεσιν τῶν σιτοπωλῶν ὁ κατήγορος ἔννοεῖ τὴν δευτέραν συνεδρίαν τῆς βουλῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν, γενομένης ἀποδεκτικῆς τῆς προτάσεώς του, ἡ ὑπόθεσις τῶν σιτοπωλῶν παρεπέμφθη εἰς τὴν Ἡλιαίαν. Διότι πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει, ὅτι ἡ διαδικασία τῶν ὑπὸ τῆς βουλῆς κρινομένων εἰσαγγελιῶν διήρκει δύο ἡμέρας· κατὰ τὴν πρώτην, μετὰ τὸν λόγον τοῦ κατηγόρου καὶ τὴν ἀπολογίαν τοῦ κατηγορουμένου, ἡ βουλή ἀπεφάσιζε διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας, ἂν θεωρεῖ ἔνοχον τὸν κατηγορούμενον ἢ ὄχι· ἂν ἐγίνετο δεκτὴ ἡ ἐνοχὴ τοῦ κατηγορουμένου, κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν ἀπεφαίνεται, ἂν ἐθεώρει ἐπαρκῆ τὴν ποινήν, ἣν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιβάλλῃ αὕτη ἢ ἂν ἔπρεπεν ὁ κατηγορούμενος νὰ παραπεμφθῆ εἰς ἡλιαστικὸν δικαστήριον. ἔργω=ἐμπράκτως, διὰ τῆς στάσεως, ἦν ἐτήρησα. ἡσυχίαν ἄγω=σιωπῶ. αὐτῶν τῶν σιτοπωλῶν. ἠρξάμην ἔνν. κατηγορῶν τῶν σιτοπωλῶν ἐν τῇ βουλῇ.—τούτων ἔνεκα=διὰ τὴν ἐξῆς αἰτίαν· τοῦτο διασαφίζεται διὰ τοῦ δεδιῶς δὴ τὰς αἰτίας.—δὴ=ἀκριβῶς. τὰς αἰτίας=τὰς (ἐπὶ δωροδοκίᾳ) διαβολάς. παύσασθαι. ἔνν. κατηγορῶν τῶν σιτοπωλῶν.

§ 5

ἀνάβηθι ἀπευθύνεται πρὸς τὸν προϊστάμενον τῶν κατηγορουμένων σιτοπωλῶν, ἐπιδεικνύων πρὸς αὐτὸν τὴν παρὰ τῷ βήματι τοῦ ἀγορεύοντος ἔδραν· διότι κατὰ τὸ ἀττικὸν δίκαιον ὁ κατήγορος εἶχε τὸ δικαίωμα ν' ἀπευθύνῃ ἐρωτήσεις πρὸς τὸν ἀντίδικον, εἰς τὰς ὁποίας ὄφειλεν οὗτος νὰ ἀπαντᾷ. **μέτοικος** ἐκαλεῖτο ὁ ξένος ὁ ἐγκατεστημένος μονίμως ἢ ἐπὶ μακρὸν ἐν τινὶ πόλει· εἰς τὰς Ἀθήνας οἱ μέτοικοι ἀπετέλουν πολυπληθῆ τάξιν, ἡσχολοῦντο δὲ περὶ τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον, ἐστρατεύοντο οἱ μὲν εὐποροὶ ὡς ὀπλίται, οἱ δὲ λοιποὶ ὡς ἐρέται ἐν τῷ ναυτικῷ, ἀλλὰ δὲν μετείχον τῶν ἀρχῶν καὶ ἐπλήρωνον ἴδιον φόρον, **μετοίκιον** καλούμενον, ἦτοι 12 μὲν δραχμὰς ἐτησίως ὁ ἀνὴρ, 6 δὲ ἡ χήρα. Ὅταν τις ἀπέκτα τὸ δικαίωμα τῆς ἐγγραφῆς εἰς τοὺς μετοίκους ἀνεγνώριζεν ἕνα τῶν πολιτῶν ὡς **προσιάτην**, ὅστις ἀντεπροσώπευεν αὐτὸν παρὰ ταῖς ἀρχαῖς. **ἄλλο τι οὖν ἢ ἀξιοῖς ἀποθανεῖν**—ἄλλο τι λοιπὸν φρονεῖς ἢ παραδέχεσαι, ὅτι εἶσαι ἀξίος θανάτου. **τι... ἐφ' οἷς**—**τι τούτων τῶν ἐγκλημάτων, ἐφ' οἷς**.—**ἡ ζημία**· ἐνν. ἐστί. —**ἔγωγε**· ἐνν. **ἀξιῶ ἀποθανεῖν**—μάλιστα, βεβαιότατα. **συνωνοῦμαι**—ἀγοράζω μετ' ἄλλων, ἀγοράζω συνεταιρικῶς. **φορμός**· οὗτος ἦτο μέτρον διὰ τὰ σιτηρὰ ἐν εἴδει καλάθου (ζεμπιλίου) ἰσοδυναμῶν πρὸς ἕνα μέδιμνον, δηλαδὴ 36 περίπου ὀκάδας. **ὧν**· καθ' ἕλξιν πρὸς τὸ **φορμῶν**, ἀντὶ οὗς. —**ἐξεῖναι**· δηλ. **τινὶ συμπρίασθαι**. **τῶν ἀρχόντων**—τῶν σιτοφυλάκων· οὗτοι 10 ὄντες, ἐκ τῶν ὁποίων 5 ἐν Ἀθήναις καὶ 5 ἐν Πειραιεῖ, παρηκολούθειν τὴν κίνησιν τοῦ σίτου καὶ ἐμερίμων διὰ τὴν εἰς κανονικὰς τιμὰς πώλησιν τοῦ σίτου, τῶν ἀλεύρων καὶ τοῦ ἄρτου.

§ 6

συνωνεῖσθαι τὸν σίτον· εἰς μεγαλυτέραν δηλαδὴ ποσότητα τῶν 50 φορμῶν. **ἀποψηφίσασθε... καταψηφίσασθε**· ὡς κοι-

νον ἀντικείμενον τῶν δύο τούτων ὁ νοητέον αὐτοῦ (= αὐτῶν). ἀποψηφίζομαι τινος δὲ=ἀθρόνῳ τινά καταψηφίζομαι=; παρεσχόμεθα=ὑπεβάλαμεν (ἐν ἀντιγράφῳ μετὰ τῆς ἐγγράφου καταγραφῆς).

§ 7

χρῆν καὶ ἐχρῆν· παρὰ τοῦ χρῆ=; συμπρίασθαι· ἐνν. πλείω σίτον τῶν πενήκοντα φορμῶν.—ἀπαγορεύων φαίνεται=εἶναι προφανές, ὅτι ἀπαγορεύει. ὁμωμόκατε· οἱ ἤλιασται μετὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν ἔδιδον ἐν τῷ Ἀρδητιῷ (λόφῳ παρὰ τὸν Ἰλισόν πρὸς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ ἀθηναϊκοῦ Σταδίου) τὸν ἡλιαστικὸν ὄρκον, διὰ τοῦ ὁποίου ὑπέσχοντο, ὅτι θὰ τηρήσουν τοὺς νόμους τῆς πόλεως καὶ θὰ δικάζουν ἄνευ προκαταλήψεως καὶ μεροληψίας. κατὰ τῶν ἀρχόντων=εἰς βῆρος τῶν σιτοφυλάκων.

§ 8-9

τὴν αἰτίαν· τοῦ συμπρίασθαι σίτον πλείω πενήκοντα φορμῶν.—εἰς ἐκείνους· τοὺς σιτοφύλακας. ἀναφέρω εἰς τινά τι=ἀποδίδω εἰς τινά τι, ῥίχνω ἐπάνω εἰς κάποιον τι. παρακαλῶ=καλῶ, προσκαλῶ. οὐδὲν ἔφασαν εἰδέναί τοῦ πράγματος=ἔφασαν οὐδὲν εἰδέναί τοῦ πράγματος.—Ἄνυτος δέ· οἱ σιτοφύλακες τοῦ Πειραιῶς, περὶ τῶν ὁποίων πρόκειται ἐδῶ, ἦσαν, ὡς εἶπομεν, ὅ, ἐκ τῶν ὁποίων εἰς ἦτο ὁ Ἄνυτος, ὅστις ἀπετέλει, φαίνεται, μέλος τῆς συναρχίας τῶν σιτοφυλάκων καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν καὶ κατὰ τὸ παρὸν ἔτος. τίμιος=εἰς ὑψηλὴν τιμὴν, ἀκριβός· τὸ ἐναντίον ἄξιος = εὐθηνός. τούτων ὑπερβαλλόντων ἀλλήλους καὶ πρὸς σφᾶς αὐτοὺς (=πρὸς ἀλλήλους) μαχομένων=ἐπειδὴ οὗτοι προσέφερον (εἰς τοὺς ἐμπόρους) ἀνωτέραν τιμὴν καὶ ἐτρώγοντο μετὰ τῶν περὶ τοῦ ποῖος θὰ πλειοδοτήσῃ. συμβουλευσείεν αὐτοῖς· ἕξαορτάται

ἐκ τοῦ ὧς καὶ εἶναι ἀντικείμενον τοῦ ἔλεγεν.—παύσασθαι φιλονικοῦσιν· ὁ Ἄνυτος συνεβούλευσε τοὺς σιτοπώλας κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ παρελθόντος ἔτους νὰ παύσουν τὸν συναγωνισμόν, ὅπως λέγομεν ἡμεῖς σήμερον, νὰ ὀρίσουν δὲ κατόπιν κοινῆς συνεννοήσεως σταθερὰν τιμὴν ἀγορᾶς, μὲ τὴν ὁποίαν νὰ ἀγοράζουσι ὅλοι· τὴν συμβουλὴν ὁμως ταύτην τοῦ Ἄνυτου διέστρεψαν οἱ σιτοπῶλαι καὶ ἰσχυρίζονται πρῶτον μὲν, ὅτι τοῦτο ἐγένετο ἐπὶ τῆς παρουσίας βουλῆς, ἔπειτα δέ, ὅτι διετάχθησαν ὑπ' αὐτοῦ νὰ ἀγοράσουσι συνεταιρικῶς περισσοτέραν ποσότητα τῆς ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένης. ὑμῖν· τοῖς Ἀθηναίοις. παρὰ τούτων· τῶν σιτοπωλῶν. δεῖν· τὸ ἀπαρέμφατον ἐκ τοῦ ἔλεγεν.—ὀβολῷ μόνον πωλεῖν τιμώτερον· κατὰ τὸν νόμον, ὃν ἐξεθέσαμεν ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τοῦ λόγου. συμπριαμένους καταθέσθαι=συμπρίασθαι καὶ καταθέσθαι (=ἀποθηκεῦσαι) πρὸς κερδοσκοπίαν. ἀλλήλοισ ἀντωνεῖσθαι=ἀλλήλους ὑπερβάλλειν=; τήτες· ἐπίρρημα =τούτῳ τῷ ἔτει=ἐφέτος.

§ 10

ἐὰν ὧς μάλιστα = καὶ ἐὰν ἔστω (πρβλ. § 1). περὶ τούτων=περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης. ἀλλὰ τούτων κατηγορήσειν=ἀλλὰ (ὅτι) θὰ ἐνοχοποιήσουσι καὶ τούτους, θὰ καταστήσουσι καὶ τοὺς σιτοφύλακας συνυπευθύνους αὐτῶν. περὶ ὧν· ἐνν. πραγμάτων (ὅπως προκειμένου περὶ σίτου). διαρρηδην=δητῶς, σαφῶς. δίκην δίδωμι=τιμωροῦμαι. τοὺς μὴ πειθόμενους· δηλα δὴ τοῖς νόμοις.—τούτοις=τοῖς περὶ τούτων νόμοις.

§ 11-12

ἀλλὰ γὰρ = ἀλλὰ βεβαίως, ἀλλ' ὁμως. ἐπὶ τοῦτον τὸν λόγον· ὅτι ὑπὸ τῶν ἀρχόντων κελευσθέντες συνεπρίαντο τὸν σίτον.—ἐπ' εὐνοίᾳ τῆς πόλεως=ἐξ ἐνδιαφέροντος πρὸς τοὺς πολίτας. ἵνα ὧς· ἐπεξήγησις τοῦ ἐπ' εὐνοίᾳ

τῆς πόλεως.—περιφανῆς=καταφάνης, τρανός, γάρ· διασαφη-
τικός. ὑμῶν ἔνεκα=ἐπ'εὐνοία ὑμῶν.—τῆς αὐτῆς τιμῆς=μέ-
την ἰδίαν τιμὴν. ἕως... ἐπέλιπε=ἕως οὗτο ἐκλείψῃ, ἔξαντη-
θῆ. ὡσπερ κατὰ μέδιμνον συνωνούμενοι=ὡς ἐὰν ἡγόρα-
ζον τὸν σῖτον ἀπὸ ἑνα-ἑνα μέδιμνον (ὅτε θὰ ἦτο ἴσως δικαιολο-
γημένη ἢ πώλησις τοῦ σίτου εἰς διαφόρους τιμὰς· διατί·).

§ 13

δεινὸν=παράδοξον, ἀνεξήγητον. εἰσφορὰν· περὶ ταύτης
βλέπε κατ' Ἐργακλέους Ἐπίλογον § 2-3. πάντες=ὄλος ὁ κό-
σμος. εἴσεσθαι· μέλλον τοῦ ὀήματος οἶδα.—οὐκ ἐθέλουσιν·
ἔνν. εἰσφορὰν εἰσενεγκεῖν.—ἐφ' οἷς=ἐφ' αἷς πράξεσιν.
πενίαν προφασίζονται· διότι οἱ ἄποροι ἐξηροῦντο τῶν εἰσφο-
ρῶν. λαθεῖν αὐτοῖς συνέφερον (ἔνν. ἃ ποιοῦσιν, τὸ ὁποῖον
ἐξυπακούεται ἐκ τοῦ ἀνωτέρω ἐφ' οἷς).—ἐπ'εὐνοία τῇ ὑμε-
τέρῳ=ἐπ' εὐνοία ὑμῶν. τάναντία γὰρ.... συμφέρει=διότι τὰ
συμφέροντα αὐτῶν συγκρούονται πρὸς τὰ συμφέροντα ἄλλων τῶν
ἄλλων πολιτῶν.

§ 14-15

οὕτω... ἄσμενοι=μέ τὴσιν ψυχικὴν ἀγαλλίασιν (διότι πρό-
κειται νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὰς συμφορὰς πρὸς κερδοσκοπίαν).
λογοποιῶ=πλάττω καὶ διαδίδω (ψευδεῖς) λόγους. λογοποιῶ
τὰς συμφορὰς=διαδίδω φανταστικὰς συμφορὰς. ἢ τὰς ναῦς
κλπ. ἐπεξηγήσεις τῶν συμφορῶν.—τὰς ναῦς· ἐδῶ ἢ λέξις σημαί-
νει ὄχι τὸ πολεμικὸν πλοῖον, ἀλλὰ τὸ σιταγωγόν, τὸ ὁποῖον
συνήθως καλεῖται ὀλκὰς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. διεφθάρθαι· ἐκ
τῆς τρικυμίας. ἐκπλοεύσας· ἐκ τοῦ Ἑλλησπόντου. ἐμπόριον=
ἐμπορικὸς λιμὴν· νοοῦνται οἱ ἐμπορικοὶ λιμένες ἰδίᾳ. τῶν περὶ
τὸν Εὐξείνιον χωρῶν, οἷτινες κατὰ τὴν περίοδον τῶν πολέμων
ἐκλείοντο, ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκπλέουν τὰ σιταγωγὰ

πλοία. τὰς σπονδὰς μέλλειν ἀπορηθῆσθαι=ἔτι αἱ συνθηκαὶ πρόκειται νὰ διαλυθοῦν (νὰ καιαγγελθοῦν, ὅπως λέγομεν σήμερον)· ἐννοοῦνται αἱ συνθηκαὶ αἱ κατασταθεῖσαι διὰ τῆς Ἀνταλκιδείου εἰρήνης τῷ 387 π.Χ. — εἰς τοῦτ' ἐχθρας ἐλληλύθασιν = εἰς τὴν ἐχθρότητα ἔχουν φθάσει ἀπέναντί μας=τόσον ἐχθρικάς διαθέσεις τρέφουν πρὸς ἡμᾶς· ἡ γενικὴ ἐχθρας τί εἶναι συντακτικῶς; ἀναρπάζω τὸν σίτον=κάννω ἀνάρπαστον τὸν σίτον (κλείων αὐτὸν εἰς τὰς ἀποθήκας). ἀγαπῶ, ἐάν=μένω εὐχαριστημένος, ἄν. ὅποσουτινοσοῦν=εἰς οἵανδῆποτε (ὕψηλὴν) τιμῆν.

§ 16

οὔτω... ἔγνωκεν=τοιαύτην γνώμην ἔχει μορφώσει. κακόννοια=ἐχθρότης. ἀγορανόμους· οἱ ἀγορανόμοι ἦσαν συναρχία δέκα ἀνδρῶν, ἐκ τῶν ὁποίων 5 διέμενον εἰς Ἀθήνας καὶ 5 εἰς Πειραιᾶ· ἔργον δὲ εἶχον τὴν ἐποπτείαν ἐπὶ τῶν πωλουμένων εἰδῶν (ὧν ἤλεγχον καὶ τὴν ποιότητα ἀκόμη) καὶ τὴν φροντίδα, ὅπως ἐφαρμόζονται αὐστηρῶς αἱ ἀγορανομικαὶ διατάξεις καὶ μὴ εἰσχωροῦν ἀπάται εἰς τὰς συναλλαγὰς· εἶχον δ' ἐξουσίαν νὰ ἐπιλύουν τὰς ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀναφυσόμενας διαφορὰς καὶ νὰ τιμωροῦν τοὺς παραβάτας τῶν ἀγορανομικῶν νόμων. τέχνη=ἐπάγγελμα. χωρὶς=ἰδιαιτέρως. ἀποκληρῶ=ἐκλέγω κατ' ἔτος (=ἰπὸ) διὰ κλήρου. δίκην τὴν μεγίστην λαμβάνω παρὰ τινος=τιμωρῶ τινὰ διὰ τῆς ἐσχάτης τῶν ποινῶν. ἐπικρατῶ τινος=ὑπερισχύω τινός, τὰ βγάζω πέρα μὲ κάποιον. ὁπότε=ἐφ' ὅσον, καθ' ἣν στιγμὴν. φυλάττειν=ἐνν. τοὺς πονηροὺς καὶ ἀδίκους.

§ 17-18

ἐνθυμοῦμαι=ἔχω ὑπ' ὄψει μου. ἀπογιγνώσκω τινός=ἀθρόνω τινά· τὸ ἀντίθετον καταγιγνώσκω τινός (τι)=; ὁμολογούντων=καίπερ ὁμολογούντων=ἄν καὶ παραδέχονται.

ἐπὶ τοὺς ἐμπόρους συνίστασθαι = ὅτι συνεννοοῦνται καὶ συνεταιρίζονται διὰ νὰ παραβλάψουν τὰ συμφέροντα τῶν ἐμπόρων· ἔμποροι δὲ νοοῦνται οἱ σιτέμποροι, παρὰ τῶν ὁποίων ἠγόραζον οἱ σιτοπῶλαι χονδρικῶς τὸν σίτον. ἐπιβουλεύειν τοῖς εἰσπλέουσιν = ὅτι τρέφετε δυσμενεῖς διαθέσεις ὑπέναντι τῶν (εἰς τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς) καταπλέοντων (= τῶν σιτεμπόρων). εἰ μὲν γὰρ... ἐποιοῦντο = διότι, εἰ μὲν ἡ ἀπολογία αὐτῶν ἦτο διάφορος· καὶ ἔνοιαν = ἂν δὲν προέβαινον εἰς ὁμολογίαν τῆς ἐνοχῆς των. ἔχω... ἐπιτιμᾶν = δύναμαι νὰ κατακρίνω. ἐφ' ὑμῖν (ἐνν. ἦν ἂν) = θὰ εἶχατε κάθε δικαίωμα. ὁποτέρους· δηλαδὴ τοῖς κατηγορουμένοις ἢ τοῖς κατηγοροῖς. καταγιγνώσκω τινὸς θάνατον = (προβλ. ἀπογιγνώσκω τινός). — ἔχω ταύτην τὴν αἰτίαν = μὲ βαρύνει ἡ αὐτὴ κατηγορία. ἀμφισβητῶ τι = ἀντιλέγω εἰς τι, ἀρνοῦμαι τι (ἔδω τὴν ἐνοχὴν). πιστὸς = πειστικός. μᾶλλον παρὰ τῶν ἀρνούμενων· ὁ β'. ὄρος τῆς συγκρίσεως εἶναι· ἢ παρὰ τῶν ὁμολογούντων.

§ 19 - 20

Καὶ μὲν δὴ = καὶ ἀκόμη. περὶ τῶν τοιούτων· δηλαδὴ ἐγκλημάτων, οἷον τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὸν σίτον. ἀγὼν = δικαστικός ἀγὼν, δίκη. κοινότατοι τυγχάνουσιν ὄντες τοῖς ἐν τῇ πόλει = κινοῦν ζωηρότατον τὸ ἐνδιαφέρον ὅλων τῶν κοινωνικῶν τάξεων τῆς πόλεως (διατί·). πεύσονται· μέλλ. τοῦ ῥήματος πυνθάνομαι = ἐρωτῶ νὰ μάθω. κόσμιος = εὐπειθῆς εἰς τοὺς νόμους, νομοταγής. πολλὴν ἄδειαν = πλήρη ἐλευθερίαν. ψηφίζομαι τι = ἀποφασίζω τι διὰ τῆς ψήφου μου, παρέχω τι διὰ τῆς ἀποφάσεώς μου. ἐψηφισμένοι ἔσεσθε· πῶς ἔπρεπε κανονικῶς νὰ ἔχη ὁ λόγος, ἐφ' ὅσον καὶ ἐδῶ ἐπεριμέναμεν ἐξάρτησιν ἐκ τοῦ ἡγούμενοι· — τῶν παρεληλυθότων· δηλαδὴ ἀδικημάτων (= παρανομιῶν)· ποῖα εἶναι ταῦτα· τῶν μελλόντων ἔσεσθαι = τῶν ἔσομένων = τῶν μελλόντων νὰ συμβοῦν κακῶν. οὕτω = μόνον οὕτω (δηλ. διὰ τῆς παραδειγματικῆς τιμωρίας). ἔσονται· ὡς ὑποκείμενον νοητέον πάντες οἱ μετερχόμενοι τὸ ἐπάγγελμα τοῦ σιτοπώλου. μόγις = κάπως, ὅπωςδήποτε. ἐκ ταύτης τῆς τέχνης = ἔνεκα ταύτης τῆς τέχνης· τέχνη δὲ =

ΛΥΣΙΟΥ ΛΟΓΟΙ. ΕΚΔΟΣΙΣ Α'.

ἀγωνίζομαι περὶ τοῦ σώματος=δικάζομαι μὲ τὸν κίνδυνον νὰ χάσω τὴν ζωὴν μου. μᾶλλον αἰροῦμαι=προτιμῶ. κινδυνεύω περὶ τῆς ψυχῆς=ἐκθέτω εἰς κίνδυνον τὴν ζωὴν μου, βάζω τὸ κεφάλι μου στὸ ντορβᾶ, ὅπως ἔλεγαν οἱ παλαιότεροι.

§ 21

ἀντιβολῶ τινα = παρακαλῶ τινα. ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον... συνέστησαν· πλήρης ὁ λόγος θὰ εἶχεν οὕτω· ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἐλεήσαιτ' ἂν τούτους τῶν πολιτῶν, οἳ διὰ τὴν τούτων πονηρίαν ἀπέθνησκον καὶ τοὺς ἐμπόρους (ἐλεήσαιτ' ἂν), ἐφ' οὓς οὗτοι συνέστησαν· τίνας πολίτας ἐννοεῖ ὁ ῥήτωρ; ποίαν σύστασιν ἔκαμαν κατὰ τῶν ἐμπόρων οἱ σιτοπῶλαι; (πρὸβλ. § 17). οἷς· τίσιν; πῶς μεταφράζομεν τὴν ἀναφορικὴν ἀντωνυμίαν, ὅταν ἀκολουθῇ ἄνω ἢ μέσῃ στιγμῇ ἢ τὸ ἐρωτηματικὸν σημεῖον; χαρίζομαί τι=εὐχαριστῶ τινα. καὶ προθυμότερους ποιήσετε· ἐνν. αὐτοὺς (τοὺς σιτεμπόρους). Πῶς θὰ ἐξηδηλοῦτο ἡ προθυμία των νὰ ἐξυπηρετήσουν τοὺς Ἀθηναίους; παρὰ τούτων· τῶν σιτοπωλῶν. κάπηλος=μεταπράτης, μικροπωλητής· ὁ ῥήτωρ καλεῖ περιφρονητικῶς τοὺς σιτοπόδας καπήλους.

§ 22

ὅτου δικάζονται=διὰ ποίαν αἰτίαν δικάζονται, διὰ ποῖον ἀδίκημα δικάζονται.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Νέος τις Ἀθηναῖος, Νικόμαχος καλούμενος, κατήγγειλε δι' ἀπογραφῆς, τουτέστι διὰ μηνύσεως ἐπὶ καταπατήσει περιουσίας τοῦ δημοσίου καὶ ἀσεβεία, τὸν ἄγνωστον ῥήτορα τοῦ παρόντος λόγου, ὅτι κατέστρεψε **μορίαν**, ἥτοι ἑλαίαν ἀφιερωμένην εἰς τὴν πολιοῦχον τῆς πόλεως Ἀθηνῶν, τῆς ὁποίας ἡ κυριότης ἀνήκεν εἰς τὸ δημόσιον, μολονότι αὐτὴ εὗρισκετο ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως ἀντελήφθη ὁ μηνυτής, ὅτι διὰ τῆς κατηγορίας ταύτης δὲν θὰ ἐπετύγχανε τὴν καταδίκην τοῦ κατηγορουμένου, ὑπέβαλε καὶ νέαν ἀπογραφὴν ἐναντίον του. Κατ' αὐτὴν ὁ ἐναγόμενος τῇ βοηθείᾳ τῶν ὑπηρετῶν του ἠφάνισε τὸν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ **σηκόν**, δηλαδή τὸν κορυμὸν παλαιᾶς μορίας, τοῦ ὁποίου ἡ καταστροφὴ ἀπηγορεύετο ἐπίσης ὅπως καὶ τῆς θαλλούσης μορίας.

Ἡ ἐπὶ τῷ ἐγκλήματι τούτῳ δίκη ἐγένετο ἐνώπιον τοῦ Ἄρειου Πάγου προεδρευομένου ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος βασιλέως, διότι τὸ δικαστήριον τοῦτο εἶχε τὴν ἐποπτείαν ἐπὶ τῶν μορίων, ἡ δὲ ποινὴ, ἣν θὰ συνεπήγετο ἡ ἀπόδειξις τῆς κατηγορίας, ἦτο ἔξορία τοῦ κατηγορουμένου καὶ δήμεσις τῆς περιουσίας αὐτοῦ. Φαίνεται δ' ὅτι διὰ τὸ δεύτερον τοῦτο κυρίως ἐπενόησεν ὁ Νικόμαχος τὴν κατηγορίαν, ἐπειδὴ ὁ κατηγορούμενος ἦτο ἐκ τῆς τάξεως τῶν πλουσίων κτηματιῶν, ὡς μαρτυρεῖ ὑπαινιγμὸς τις ἐν τῇ ἀπολογίᾳ του (§ 24).

Ποῖον ὑπῆρξε τῆς κατηγορίας ταύτης τὸ ἀποτέλεσμα δὲν γνω-

ρίζομεν· κατὰ πᾶσαν ὅμως πιθανότητα, στηριζομένην ἐπὶ ἐνδείξεων τινων τοῦ λόγου, ὁ κατηγορούμενος ἠθφώθη. Ὅπωςδήποτε ὁ Λυσίας, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπετάθη οὗτος διὰ τὴν σύνταξιν τῆς ἀπολογίας του, κατέβαλε κάθε προσπάθειαν νὰ συγκεντρώσῃ πᾶν ἐπιχείρημα πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀθφότητος τοῦ πελάτου του καὶ νὰ ἠθογραφήσῃ μετ' ἀκριβείας τοὺς ὑπηρετάς καὶ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ.

Ὁ λόγος ἐξεφωνήθη πιθανῶς τῷ 396 ἢ 395, ὡς συνάγεται ἐκ τῆς § 11 αὐτοῦ, καλεῖται δὲ Ἄρεοπαγικός, διότι, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, ἀπηγγέλθη ἐνώπιον τῆς βουλῆς τοῦ Ἄρειου Πάγου.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

§ 1

ὡ βουλή· ἀπευθύνεται πρὸς τὴν βουλήν τοῦ Ἄρειου Πάγου, ἐνώπιον τῆς ὁποίας ἐκδικάζεται ἡ ὑπόθεσις· τὸ δικαστήριον τοῦτο ἐκτὸς τῶν ἄλλων αὐτοῦ ἔργων ἤσκει καὶ τὴν ἐποπτείαν τῶν ἱερῶν, διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον εἶχε τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ἀφιερωμένων εἰς τὴν Ἄθηναν ἔλαιων, τῶν **μορίων** καλουμένων. ἐξεῖναι· ἀπαρέμφ. τοῦ **ἔξεστι**—ἐπιτρέπεται, εἶναι δυνατόν. ἡσυχίαν ἄγω—ἡσυχάζω, διάγω ὡς φιλήσυχος πολίτης. **πράγματα ἔχω**—ἔχω ἐνοχλήσεις (σκοτοῦρες)· ἀντίθετον τοῦ ἡσυχίαν ἄγω.—**αἰτία**—κατηγορία. **περιπίπτω τινὶ**—ἐμπίπτω εἰς τὰ δίκτυά τινος, μπλέκω μὲ κάποιον. **οἶόν τε**· ἐννοεῖται ἦν· **οἶόν τ' ἐστὶ δὲ**—εἶναι δυνατόν. **εἴ πως οἶόν τε**· συναπτόεν πρὸς τὸ : καὶ τοὺς μὴ γεγονότας δεδιέναι περὶ τῶν μελλόντων ἔσσεσθαι.—οἱ μὴ γεγονότες—οἱ μήπω γεννηθέντες, οἱ ἀγέννητοι. **περὶ τῶν μελλόντων ἔσσεσθαι** (ἐνν. αὐτοῖς δεινῶν καὶ κακῶν).—**διὰ τοὺς τοιούτους**· δηλαδὴ τοὺς συκοφάντας. **οἱ κίνδυνοι κοινοὶ γίνονται...** ἡμαρτηκόσιν—ἐκτίθενται εἰς ὁμοίους κινδύνους καὶ οἱ οὐδὲν ἄδικοῦντες καὶ οἱ περιπίπτοντες εἰς πολλὰ παραπτώματα.

§ 2.3

ἄπορος = δύσκολος. **ὁ ἀγών** = ὁ δικαστικὸς ἀγών, ἢ δίκη. **ἀπογράφομαι** = μηνύομαι (ἐγγράφως) ἐπὶ ἀσεβείᾳ (ὅπως ἐδῶ διὰ τὴν ἔξαφάνισιν ἐλαίας ἀφιερωμένης εἰς τὴν Ἀθηναίων). **ἐλάα** = ἐλαία. **πρὸς τοὺς ἐωνημένους τοὺς καρποὺς τῶν μορίων** = πρὸς τοὺς ἐνοικιαστὰς τοῦ ἐλαιοκάρπου (διότι τὸ ἐλαιὸν τῶν μορίων ἀνῆκεν εἰς τὸ δημόσιον). Ἡ δὲ λέξις **μορία** ἀρχικῶς ἦτο ἐπίθετον τῆς ἐλαίας (**μορία ἐλάα**), ἔπειτα δ' ὅμως μετέπεσεν εἰς θέσιν οὐσιαστικοῦ. Ἐκλήθη δὲ τὸ πρῶτον **μορία** ἢ ὑπὸ τῆς Ἀθηναίων φυτευθεῖσα κατὰ τὴν παράδοσιν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, ἕστερον δὲ καὶ ὅλαι αἱ ἄλλαι αἱ εὐρισκόμεναι εἴτε ἐν ἀγροῖς τοῦ δημοσίου εἴτε καὶ ἐν ἰδιωτικοῖς, αἱ ὅποια σὺν τῷ χρόνῳ ἐπολλαπλασιάσθησαν δι' ἀφιέρωσιν τῶν Ἀθηναίων. Σημειωτέον δ' ὅτι τὸ πλεῖστον τοῦ καρποῦ τῶν μορίων ἐδίδοτο εἰς τοὺς νικητὰς κατὰ τὰ Παναθήναια. **προσησαν πυνθανόμενοι** δηλ. αἱ συκοφάνται = προσήρχοντο ζητοῦντες πληροφορίας (ἂν ἠφάνισα μορίαν). **ἐκ τούτου τοῦ τρόπου** = διὰ τούτου τοῦ τρόπου. **σηκός*** βλ. εἰσαγωγήν. **ἀπελέγχω τι** = ἀποδεικνύω τι ψευδές. **καταρρίπτω τι μᾶλλον*** ποῖος ὁ β' ὅρος τῆς συγκρίσεως; **καὶ δεῖ με*** τὸ καὶ = ὅθεν. **περὶ ὧν οὗτος ἐπιβεβουλευκῶς ἤκει** = περὶ τῆς κατηγορίας, τὴν ὅποιαν, κινήθεις ἀπὸ συκοφαντικῆν διάθεσιν οὗτος (ὁ κατήγορος), ἤλθε νὰ διατυπώσῃ κατ' ἐμοῦ ἐνώπιόν σας. **διαγιγνώσκω περὶ τινος** = ἐκδίδω τὴν ἀπόφασίν μου περὶ τινος. **καὶ περὶ τῆς πατρίδος καὶ περὶ τῆς οὐσίας ἀγωνίσασθαι*** διατί; **διδάσκω τινὰ** = ἐκθέτω εἰς τινὰ τὰ πραγματικὰ γεγονότα, διαφωτίζω τινὰ (ἐπὶ τινος ὑποθέσεως).

§ 4

γάθ* ἐπεξηγηματικός. **Πεισάνδρου*** ὁ Πείσανδρος ἦτο ὁ εἰσηγητὴς τῆς συσταθείσης κατὰ τὸ 411 προσωρινῆς ὀλιγαρχίας ἐν Ἀθήναις· τούτου ἐδημεύθη ἢ περιουσία μετὰ τὴν παλινόρ-

θωσιν τῆς δημοκρατίας, ἐν δὲ κτῆμα αὐτοῦ ἐδωρήθη εἰς τὸν Μεγαρέα Ἀπολλόδωρον, τὸν φονέα ἐνὸς ἐκ τῶν ὀλιγαρχικῶν, ὡς τυραννοκτόνον. **δωρεῖα** = δωρεά, δῶρον. **γεωργῶ** = καλλιεργῶ. **τῶν τριάκοντα**· εἶναι οἱ ὀλιγαρχικοὶ οἱ κατασταθέντες ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν τῷ 404 π.Χ. — **πριάμενος**· τίνας δῆματος; **ἐκμισθῶ τι** = ἐνοικιάζω τι λαμβάνων μίσθωμα (ἐνοίκιον). **εἰρήνης οὔσης**· ἐνοεῖ τὴν ἀποκατάστασιν ὁμαλῆς τάξεως πραγμάτων μετὰ τὴν κατάλυσιν τῶν τριάκοντα καὶ τὴν ἐκ νέου ἐπιβολὴν τῆς δημοκρατίας τῷ 403.

§ 5-8

ἐπεὶ δὴ τὸ χωρίον ἐκτησάμην = ἀφ' ὅτου πλέον ἔγινε ἐγὼ κύριος τοῦ ἀγροῦ. **τοῦ μὲν προτέρου, ... μορία** = καὶ ἂν δεχθῶμεν, ὅτι κατὰ τὴν προηγηθεῖσαν χρονικὴν περίοδον ὑπῆρχον πολλὰ μορία (καὶ ἐξηφανίσθησαν). **ζημιούμαι** = τιμωροῦμαι. **δι' ἡμᾶς** = ὑπ' ἐμοῦ, ἐξ ὑπαιτιότητός μου. **κινδυνεύειν** = δικάζεσθαι. — **ὁ πόλεμος**· ὁ γνωστὸς πόλεμος, ὁ πελοποννησιακός. **πολλῶν κακῶν**· δηλαδή; **πόρρω** = μακρὰν, εἰς ἀπομακρυσμένα σημεῖα τῆς Ἀττικῆς. **τὰ χωρία τέμνεται** = οἱ ἀγροὶ καταστρέφονται (κοπτομένων τῶν δένδρων ἢ καταστρεφομένων τῶν σπαρτῶν). **ὑπὸ τῶν φίλων** = ὑπὸ τῶν φίλων στρατευμάτων, τῶν ἰδικῶν μας στρατιωτῶν. **ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ πόλει πάλαι γεγεννημένων συμφορῶν** = διὰ τὰς συμφοράς, αἱ ὁποῖαι ἀπὸ πολλοῦ ἔχουν πλήξει τὴν πόλιν. **δίκην δίδωμι** = τιμωροῦμαι. **ἄπρατος** = ἀπώλητος (πρὸβλ. δημοπρασία). **ἄλλως τε καὶ ... ἄπρατον ὄν** = καὶ δι' ἄλλας αἰτίας (= καὶ μάλιστα) καὶ διότι ὁ ἀγρὸς οὗτος δημευθεὶς κατὰ τὴν περίοδον τοῦ πολέμου ἔμενεν ἀπώλητος. **πλεῖν** = πλέον. — **θαυμαστὸν** = παράδοξον. **ἐξέκοπτον**· ὡς ὑποκείμενον πρέπει νὰ νοηθῆ οἱ ἄνθρωποι. **ἐκκόπτω** = ἐκριζώνω. **ἐν ᾧ**· ἐνν. **χρόνῳ**. — **τὰ ἡμέτερα αὐτῶν** = τὰ ἀνήκοντα εἰς ἡμᾶς, τὰς ἀτομικὰς μας περιουσίας. **ἐπίστασθε δὲ ... ἐπιμελεῖσθε** = τοσοῦτῳ μάλιστα ἐπίστασθε· ὅσῳ μάλιστα τῶν τοιούτων ἐπιμελεῖσθε = γνωρίζετε δὲ τό-

σον καλύτερα (ἀπὸ κάθε ἄλλον), καθόσον σεῖς κατ' ἔξοχὴν εἶσθε ἐπιφορτισμένοι μὲ τὴν φροντίδα τῶν τοιούτων. **πολλὰ... ὄντα** ἀντὶ **πολλῶν ὄντων**. — **δασέα** = πεφυτευμένα, κατάφυτα. **ἴδιαι καὶ μοῖραι ἐλάαι** = ἰδιωτικαὶ καὶ δημόσιαι ἐλαῖαι. **ὡς νῦν τὰ πολλὰ (τὰ πλείω) ἐκκέκοπται** συναπτόν τῷ ἐπίστασθε. — ἢ γῆ ψιλὴ γεγένηται = τὸ ἔδαφος ἔχει ἀποψιλωθῆ (διὰ τῆς ἀποκοπῆς τῶν δένδρων), ἔχει γίνεαι καλλιεργήσιμον. **δίκην λαμβάνω παρά τινος** = τιμωρῶ τινα. **καίτοι** = καὶ βεβαίως. **διὰ παντὸς τοῦ χρόνου** = ἀνεκαθεν, καθ' ὅλας τὰς χρονικὰς περιόδους (καὶ ἐν τῇ εἰρήνῃ καὶ ἐν τῷ πολέμῳ, ὡς εἶπεν ἀνωτέρω). **ἀφίετε τῆς αἰτίας** = ἀπαλλάσσετε τῆς κατηγορίας. **ἢ που** = ἀσφαλῶς, βεβαίως. **ἐφ' ὑμῶν** = ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ὑμῶν. **ἀξήμιος γίγνομαι** =

§ 9-10

ἀλλὰ γὰρ = ἀλλὰ βεβαίως, ἀλλ' ὅμως. **τῶν πρότερον γεγεννημένων** τῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου. **ἔχων** = **καίπερ ἔχων** τὸ δὲ **ἔχω** μετ' ἀπαρεμφάτου (εἰπεῖν) = δύναμαι. **πρὶν... γενέσθαι** = προτοῦ περάσσειν πέντε ἡμέραι, προτοῦ συμπληρωθῶν πέντε ἡμέραι. **ἀπεμίσθωσα** = **ἐξεμίσθωσα** = ἐπὶ Πυθόδωρου ἄρχοντος = ὅτε ἐπώνυμος ἄρχων ἦτο ὁ Πυθόδωρος (τῷ 404 - 403 π.Χ.). Οἱ Ἀθηναῖοι ὥριζον τὴν χρονολογίαν ἀπὸ τοῦ πρώτου τῶν ἐννέα ἀρχόντων, τοῦ ἐπωνύμου ἄρχοντος καλουμένου. ὅς = οὗτος δέ· ἢ ἀναφορικὴ ἀντωνυμία μετ' ἄνω ἢ μέσσην στιγμὴν ἢ τὸ ἐρωτηματικὸν σημεῖον ἰσοδυναμεῖ πρὸς δεικτικὴν ἀντωνυμίαν καὶ ἓνα τῶν καταλλήλων συνδέσμων (**δέ, ἢ ἀλλά, γὰρ, οὖν** κλπ.) κατὰ τὴν ἀνάγκην τῶν συμφραζομένων. **Δημήτριος οὗτος** ἄριστος ὑπερασπίσεως τοῦ κατηγορουμένου παρὼν κατὰ τὴν ἀπολογίαν αὐτοῦ. **ταῦτα τρία ἔτη** = αὐτὰ μᾶς κάμνουν τρία ἔτη. Ὁ ὄψις προκειμένου νὰ προχωρήσῃ εἰς ἄλλα ἔτη συγκεκριαίω τὸν προηγούμενον χρόνον. **μισθοῦμαι τι** = ἐνοικιάζω τι καταβάλλον μίσθωμα (πρὸβλ. ἐκμισθῶ, ἀπομισθῶ). **καὶ μοι** = καὶ παρακαλῶ. **δεῦρο** = ἐδῶ, ἐπὶ τῆς ἔδρας τῶν μαρτύρων (κειμένης πλησίον τοῦ βήματος τοῦ ὄψιτος).

§ 11

ἐξηγῆται ὁ χρόνος = ἐξελήλυθεν ὁ χρόνος = ἔχει περάσει ὁ χρόνος· χρόνον δὲ νοεῖ τὰ τρία τελευταῖα ἔτη, κατὰ τὰ ὅποια εἶχεν ἐνοικιάσει τὸν ἀγρὸν ὁ Πρωτεύας καὶ μετὰ τὴν λῆξιν τῶν ὁποίων ἀνέλαβεν αὐτὸς ὁ ἰδιοκτῆτης τὴν καλλιέργειαν αὐτοῦ. ἐπὶ Σουριάδου ἄρχοντος· οὗτος ἦτο ἐπώνυμος ἄρχων τῷ 397-396 π.Χ., ἦτοι ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς ἀγορᾶς. Ἐκ τῆς χρονολογίας ταύτης δυνάμεθα νὰ εικάσωμεν περὶ τοῦ ἔτους, καθ' ὃ ἀπηγγέλθη ὁ λόγος. καίτοι πῶς = καὶ λοιπόν, τούτων οὕτως ἐχόντων πῶς... — ᾧ = ταῦτα, ἅ. — τὸν ὕστερον ἐργαζόμενον = τὸν τελευταῖον καλλιεργητὴν (δηλαδὴ ἐμέ, ὅστις παρέλαβον παρ' ἄλλων τὸ χωρίον οὔτε μορίαν οὔτε σηκὸν ἔχον).

§ 12-13

ἐν τῷ τέως χρόνῳ = μέχρι πρό τινας. ὅσοι με φάσκειεν = ἂν τινες ἰσχυρίζοντο περὶ ἐμοῦ. δεινός = πεπειραμένος. ἀκριβής = οἰκονομολόγος, ὑπολογιστικός. εἰκῆ = ἄνευ σκοποῦ. ἀλογίστως = ἀπερισκέπτως, ἀσυλλόγιστα. ἠγούμενος μᾶλλον λέγεσθαι ἢ ὥς μοι προσῆκε (ἐνν. λέγεσθαι) = ἐπειδὴ ἐνόμιζον, ὅτι ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον ἢ ὅσον μοῦ ἤρμοζε μοῦ ἀπεδίδοντο αἱ ἰδιότητες αὐτὰ. ἵνα ἂν ἠγῆσθέ με σκοπεῖν· τὸ ἂν συναπτεόν τῷ σκοπεῖν, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀπόδοσις τῆς κατωτέρω ὑποθετικῆς προτάσεως: εἴπερ τοιούτοις ἔργοις ἐπεχειροῦν· τὸ δὲ σκοπῶ = ἐξετάζω, ὑπολογίζω. καὶ ὅτι κέρδος ἐγένετο τῷ ἀφανίσαντι = καὶ τί εἶχε νὰ κερδίσῃ ὁ ἀφανίσας (τὴν μορίαν) [ἂν δὲν ἀνεκαλύπτετο]. τῷ ποιήσαντι· ἐνν. τὴν ἐξαφάνισιν (ἂν ἀνεκαλύπτετο). καὶ τί ἂν λαθὼν διεπραξάμην = καὶ τί ἀποτέλεσμα θὰ ἔφερα, ἂν δὲν ἐγίνόμην ἀντιληπτός. φανερός γενόμενος = ἂν ἀνεκαλυπτόμην. τὰ τοιαῦτα = τὰ τοιαῦτα ἔργα. ὕβρις = αὐθιγία, περιφρόνησις

πρός... καὶ ὑμᾶς εἰκὸς=καὶ συνελπῶς εἶναι φυσικὸν σεῖς.
 οὕτω=μὲ τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν (περὶ τῆς ὁποίας ὠμίλησεν ἀνω-
 τέρω: κέρδους ἔνεκα ποιοῦσι τὰ τοιαῦτα καὶ ἀκόμη καὶ
 κατωτέρω ἤτις ὠφέλεια τοῖς ἀδικήσασιν ἐγίγνεται). ὁ
 ἀντίδικος=ὁ ἐνάγων, ὁ μηνυτής, ἐκ τούτων ἐπὶ τῇ βάσει
 τούτων. κατηγορίας ποιοῦμαι=κατηγορῶ, στηρίζω τὴν κατη-
 γορίαν. ἀποφαίνω=ἀποδεικνύω.

§ 14-15

οὗτος· ὁ ἀντίδικος. τὸ χωρίον=ὁ ἀγρός, ἡ ἀμπελος. δια-
 φθείρεται=καταστρέφεται. Οἱ ἀρχαῖοι δὲν ἐφύτευον ἐντὸς τῶν
 ἀμπελῶν ἄλλα δένδρα, ὅπως γίνεται σήμερον πολλαχοῦ, ἰδίως εἰς
 τὰς νήσους, ὅπου μέσα εἰς τὰς ἀμπελους φυτεύουν συκᾶς καὶ
 ἄλλα ὁπωροφόρα δένδρα· ἐδῶ ὁμοῦς δὲν θὰ ἐβλαπτεν ὁ σηκός, ἂν
 ὑπῆρχε, τὴν ἀμπελον. τοῦ σηκοῦ ὄντος=ἂν ὑπῆρχε σηκός,
 ἐκ τῆς ὑπάρξεως τοῦ σηκοῦ. οὐθ' ὡς ἀμπέλοις ἐμποδῶν
 ἦν=οὔτε ὅτι παρεκώλυε τὴν ἀνάπτυξιν τῶν κλημάτων. οὐθ' ὡς
 οἰκίας ἐγγυς (ἐνν. ἦν), ὥστε νὰ τῆς παρέχη ἀσχημίαν, νὰ ἀπο-
 τελῇ δι' αὐτὴν ἀνορθογραφίαν, ὅπως λέγομεν συνήθως. οὐθ' ὡς
 ἐγώ... τῶν παρ' ὑμῖν κινδύνων=οὔτε ὅτι ἐγὼ δὲν ἐγνώρι-
 ζον τοὺς δικαστικοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς ζημίας, αἵτινες ἐπιβάλλονται
 εἰς τὸ δικαστήριόν σας. πολλὰς ἂν ὁ ἂν εἰς τὸ ἀποφή-
 ναιμι· ἀποφαίνομαι δὲ=ἐπιδεικνύω, παρουσιάζω. μεθ' ἡμέ-
 ραν=ἐν καιρῷ ἡμέρας, μέρα μεσημέρι. ἐξέκοπτον· κατὰ τὴν
 γνώμην τοῦ κατηγοροῦ. ὥσπερ οὐ πάντας λαθεῖν δέον=ὡσάν
 νὰ μὴ ἦτο ἀνάγκη νὰ διαφύγω τὴν προσοχὴν ὅλων. αἰ-
 σχρὸν=ἀξιόμειπτον. ἴσως ἂν τις... ἡμέλησεν=ἴσως ἕνας
 ἀναιδὴς ἀνθρώπος θὰ ἠμποροῦσε νὰ περιφρονήσῃ τὰς ἐπιτιμήσεις
 τῶν πλησίον τοῦ κτήματος διερχομένων διαβατῶν. νῦν δὲ=εἰς
 τὴν προκειμένην ὁμοῦς περιπτώσιν.

§ 16

ἄθλιος=δυστυχής, θεράπων = ὑπηρετής, μηκέτι (μη-ἔ-τι)=ὄχι πλέον, δεσπότης=κύριος, ἀφεντικό, τοιοῦτον ἔργον συνειδότης (ἐνν. ἐμαυτῷ) = ἔφ' ὅσον ἦσαν ἐν πλήρει γνώσει τοιαύτης (σοβαρᾶς) πράξεως. Ὁ κατηγορούμενος θέλει νὰ τονίσῃ ἔδῳ, ὅτι θὰ ἦτο ἔσχατος παραλογισμὸς ἐκ μέρους του, ἂν ἐλάμβανεν ὡς συνεργάτας του διὰ τὴν ἑξαφάνισιν τῆς μορίας καὶ τὴν ἐκκοπὴν τοῦ σηκοῦ τοὺς δούλους του, ὅτε θὰ ἦτο ἠναγκασμένος νὰ θωπεύῃ αὐτοὺς διαρκῶς, ἵνα μὴ καταγγεῖλθῃ. Τοῦτο διασαφεῖται καὶ ἐκ τῶν ἐπομένων. εἰ καὶ τὰ μέγιστα εἰς ἐμὲ ἐξημάρτανον=καὶ ἂν ἀκόμη ὑπέπιπτον εἰς τὰ μεγαλύτερα παραπτώματα ἀπέναντί μου. εὖ γὰρ ἂν ἤδη (εἰν)' τὸ ἤδη τίνος ῥήματος καὶ τί τύπος εἶναι; ἐπ' ἐκείνοις ἦν=εἰς τὸ χέρι των ἦτο. ἐλευθέρους γενέσθαι' οἱ καταμηνύοντες τοὺς ἀμαρτάνοντας κυρίους των δούλοι ἀπέκτων τὴν ἐλευθερίαν των.

§ 17

τῶν οἰκετῶν' ἀνωτέρω τοὺς αὐτοὺς ὠνόμασε θεράποντας. εἰ παρέστη μοι=ἂν ἐπήρχετο εἰς τὸν νοῦν μου, ἂν μοῦ κατέβαινε. τοσοῦτων μεμισθωμένων (ἐνν. τὸ χωρίον)=ἐνφ' ὅσοι καὶ ὅσοι εἶχαν ἐνοικιάσει (ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν) τὸν ἀγρόν. Νοοῦνται οἱ ἐν § 9-12 ἀναφερθέντες ὡς ἐκμισθωταὶ τοῦ κτήματος. Πόσοι ἦσαν; βραχέος κέρδους ἔνεκα=δι' ἀσήμαντον κέρδος. προθεσμίας δὲ οὐδεμιᾶς οὔσης τῷ κινδύνῳ=διότι οὐδὲν καθωρισμένον χρονικὸν ὄριον ὑπάρχει διὰ τὴν δικαστικὴν δίωξιν τῆς πράξεως=διότι παραγραφὴ (ἐπὶ τοιοῦτου εἶδους ἀδικημάτων) δὲν χωρεῖ. Προθεσμία ἐν τῇ ἀττικῇ δικονομίᾳ καλεῖται ἡ χρονικὴ περίοδος, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἔπρεπε νὰ γίνῃ τι (ἀγωγή, δίκη κ.τ.τ. καὶ πέραν τῆς ὁποίας οὐδεμία πλέον δικαστικὴ πρᾶξις ἐπιτρέπετο, παραγραφομένης τῆς ὑποθέσεως' προκει-

μένου ὁμῶς περὶ ἐκκοπῆς μορίας ἢ σηκοῦ παραγραφή δὲν ἐχώρει. **τοῖς εἰργασμένοις** = **τοῖς μεμισθωμένοις** = εἰς τοὺς ἐνοικιαστιάς (συναπτέον τῷ προσῆκον, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀπόλυτος αἰτιακή διατί). **σῶς** = σῶος καὶ ἀκέραιος. **ἴνα... εἶχον** τελικὸς λόγος ἐκφερόμενος δι' ὀριστικῆς παρατατικῆς (ἄλλοτε καὶ ἀορίστου), ἐπειδὴ ὁ σκοπὸς παρίσταται ὡς ἀπραγματοποίητος ἐν τῷ παρελθόντι. **ἴνα... εἶχον ἀνενεγκεῖν ὅτῳ παρέδοσαν** = διὰ νὰ ἦσαν εἰς θέσιν νὰ ἀναφέρουν εἰς ποῖον παρέδωκαν (τὸν ἄγρον). **ἐλευθέρως** = διὰ νὰ ἦσαν εἰς θέσιν νὰ εἶπουν ποῖος διεδέχθη αὐτοὺς εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἀγροῦ καὶ ποῖος ἐπομένως ὁ αἴτιος τῆς ἐξαφανίσεως τοῦ σηκοῦ. **νῦν δέ** = τὸ γεγονός ὁμῶς εἶναι. **ἐμὲ ἀπολύσαντες** (ἐνν. τῆς αἰτίας) **φαίνονται** = εἶναι προφανές, ὅτι μὲ ἀπῆλλαξαν ἀπὸ τὴν κατηγορίαν (τὴν εὐθύνην τῆς ἐξαφανίσεως τοῦ σηκοῦ). **καὶ καθιστάντες** ἢ μετοχή ἐκ τοῦ φαίνονται.

§ 18·19

καὶ ταῦτα εἰ παρεσκευασάμην = ἐὰν καὶ αὐτὰ τὰ εἶχα κανονίσει (τὰ εἶχα φτειαῖζει, ὅπως λέγομεν σήμερον)· διὰ τοῦ **ταῦτα** ἐννοεῖ ὁ ὀφίτωρ τὰς ἐνδεχομένας συνεννοήσεις του πρὸς τοὺς οἰκέτας καὶ τοὺς ἐνοικιαστιάς τοῦ ἀγροῦ διὰ τὴν τήρησιν μυστικῆς τῆς ἐξαφανίσεως τοῦ σηκοῦ· τὸ δὲ **παρασκευάζομαι** εἰς τὴν δικανικὴν γλῶσσαν σημαίνει τὰς μυστικὰς ἐνεργείας καὶ ὀφειδουργίας. **τοὺς παριόντας** = τοὺς παρὰ τὸν ἄγρον διερχομένους (τῶν ὁποίων τὰ κτήματα εὕρισκοντο πορρωτέρω, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς γείτονας). **οἳ οὐ μόνον ἀλλήλων ταῦτ' ἴσασιν** = οἳ ὅποιοι ὄχι μόνον ἐκεῖνας τὰς ἐνεργείας ἀλλήλων γνωρίζουν... — **ἀλλὰ καὶ... πυνθάνονται** = ἀλλὰ λαμβάνουν πληροφορίας καὶ δι' ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα κρύπτομεν μέσα μας ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ὥστε νὰ μὴ λαμβάνῃ γνῶσιν τοῦτων κανεῖς. **διάφορος** = ἐχθρός. **ὥσπερ ἐκάστῳ ὑμῶν** = ὅπως συμβαίνει μὲ ἕκαστον ἐξ ὑμῶν = ὅπως ἕκαστος ἀπὸ σᾶς ἔχει ἐχθροὺς καὶ φίλους. **τοῦτον** τὸν κατήγορον, τὸν Νικόμαχον. **παρέχομαι μάρτυρας** = πα-

ρουσιάζω μάρτυρας πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἰσχυρισμῶν μου· τὸ **παρέχεσθαι** τίνος διαθέσεως εἶναι; καὶ μὴ μόνον... **ποιεῖσθαι** = καὶ νὰ μὴ ἀρκῆται μόνον νὰ διατυπώνη τόσον ἀπερισκέπτους κατηγορίας, αἱ ὁποῖαι δυσκόλως ἀποδεικνύονται· τὸ οὕτως ἀναφέρεται ὄχι εἰς τὸ τολμηράς, ἀλλὰ εἰς τὸ κατηγορίας **ποιεῖσθαι** (= τόσον ἀπερισκέπτως νὰ...). ὅς φησιν· ἀναφορικὴ αἰτιολογικὴ πρότασις = οὗτος γάρ φησιν (= ἰσχυρίζεται). **παρειστήκη** (κειν)· τίνος ρήματος; ἐκτέμνω τὰ πρόμνα = ἐκριζώνω τὰς ῥίζας (τὰ φύτρα) τοῦ δένδρου. **ἀναθέμενος**· ἐπὶ τῆς (ὑπὸ βοῶν) συρομένης ἀμάξης. **οἴχομαι** τὰ ξύλα **ἀπάγων** = παίρνω τὰ ξύλα (= τὰ πρόμνα) καὶ φεύγω.

§ 20 - 22

καὶ παρακαλεῖν = εὐθύς προσκαλεῖν (ὅτε ἡ προῆξις θὰ ἦτο κατάφωρος). **μάρτυρας**· τί εἶναι συντακτικῶς ἡ λέξις; **ἀπολογία** = μέσον πρὸς ἀπολογίαν, ἐπιχείρημα πρὸς ἀπολογία. **ὑπολείπω** τινὶ τι = ἀφήνω εἰς τινά τι. **ἐν τούτῳ τῷ τρόπῳ** = τούτῳ τῷ τρόπῳ. — εἰ δὲ τῆς πόλεως ἔνεκα ἔπραττες = ἔαν δὲ ἡ ἐνέργειά σου ἀπέβλεπεν εἰς τὸ συμφέρον τῆς πόλεως. **οὕτως**· δηλαδὴ διὰ τῆς προσκλήσεως τῶν παριόντων καὶ τῶν γειτόνων ὡς μαρτύρων τῆς ἐκριζώσεως τῶν πρέμνων καὶ μεταφορᾶς αὐτῶν εἰς τὸν οἶκον τοῦ κατηγορουμένου. **τότ' ἂν πλείστον** (ἀργύριον) **ἔλαβες** = τότε θὰ ἐλάμβανες πολλὰ χοήματα ἐκ μέρους μου = τότε θὰ ἠναγκαζόμην νὰ σοῦ κλείσω τὸ στόμα μὲ πολλὰ χοήματα. **φανερῶ ὄντος τοῦ πράγματος** = ἔφ' ὅσον ἡ προῆξις ἦτο ἀποδεδειγμένη. ἢ **σὲ πείσαι** (ἐνν. μὴ κατηγορεῖν) = παρὰ νὰ σὲ πείσω νὰ μὴ μὲ κατηγορῆς = παρὰ νὰ σὲ δεκάσω διὰ χοημάτων νὰ μὴ μὲ καταγγείλῃς. **διὰ τοὺς σοὺς λόγους** = διὰ τὰς (μὴ ἀποδεικνυομένας ἐκ τῶν πραγμάτων) κατηγορίας σου. **ὑπὸ τῆς ἐμῆς δυνάμεως**· ἢ ὑπὸ μετὰ γενικῆς σημαίνει ἔδῳ αἰτίαν. **δύναμις** = κομματικὴ ἐπιρροή. **μαρτυρῶ** τι = ἐπιβεβαιῶ τὴν μαρτυρίαν τινός. **εἰ... τοὺς ἐννέα ἄρχοντας ἐπήγαγες** = ἔαν ἔσπευδες νὰ ὀδηγήσῃς εἰς τὸν τόπον τοῦ κα-

κουργήματος τούς ἑννέα ἄρχοντας. Ἐδῶ μᾶλλον περὶ τοῦ ἑνὸς ἐκ τῶν ἑννέα ἀρχόντων, τοῦ ἄρχοντος βασιλέως, θὰ ἔπρεπε νὰ εἶπη ὁ ὄητωρ, διότι μόνον εἰς ἐκείνου τὴν δικαιοδοσίαν ὑπῆγετο ἡ περὶ τῶν τοιούτων θρησκευτικῶν ζητημάτων ἔρευνα. **ἔξ Ἀρείου Πάγου** = τῆς ἔξ Ἀρείου Πάγου βουλῆς (ἣτις εἶχε τὴν ἐπιμέλειαν τῶν μοριῶν). **οὕτω γάρ... λέγοντι** = διότι (μόνον) οὕτω θὰ ἦσαν βέβαιοι, ὅτι λέγεις τὴν ἀλήθειαν. **διαγιγνώσκω περὶ τινος** =; (§ 2-3).

§ 23

δεινότατα πάσχω = εἰς πάρα πολὺ δύσκολον θέσιν εὐρίσκομαι. **ὅς** = ἀναφορική αἰτιολογ. πρότασις = διότι οὗτος. **οὐκ εἰσὶν αὐτῷ** ἑνν. **μάρτυρες** — **καὶ ταύτην** (= τοῦτο)... **γενέσθαι** = καὶ τοῦτο (τὸ ὅτι δηλαδὴ δὲν ἔχει νὰ παρουσιάσῃ μάρτυρας) νομίζει, ὅτι πρέπει νὰ ἀποτελέσῃ στοιχεῖον διὰ τὴν κατάδικήν μου (νομίζει ὅτι πρέπει νὰ καταλογισθῇ εἰς βῆρος μου). **θαυμάζω τινός** = παραξενεύομαι μὲ κάποιον. **αἰεὶ** = ἀεὶ = ἐκείστοτε. **τοιούτων λόγων** = δηλαδὴ συκοφαντικῶν. **ἀπορωτινος** = ἔχω ἔλλειψίν τινος, μοῦ λείπει τι. **ἀμάρτυρος λόγος** = λόγος (=κατηγορία) μὴ στηριζομένη ἐπὶ μάρτυρικῶν καταθέσεων.

§ 24 25

ἐν τῷ πεδίῳ νοεῖται ἡ πεδιάς τοῦ Κηφισοῦ ἢ μέχρι Πειραιῶς ἐκτεινομένη. **λιπομορία** = τὸ λείψανον μορίας μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν κλάδων καὶ τοῦ κορμοῦ. **ἐν τοῖς ἄλλοις τοῖς ἐμοῖς χωρίοις** ἐκ τῆς περικοπῆς αὐτῆς φαίνεται, ὅτι ὁ κατηγορούμενος ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν μεγάλων γαιοκτημόνων. **εἶπερ ἐπεθύμουν** ἐννοεῖται ἐκ τῶν ἐπομένων **ἀφα-**

νίσαι καὶ ἐκκόψαι καὶ ἐπεργάσασθαι· ἀφανίζω δὲ=κατα-
στρέφω θάλλουσαν μορίαν· ἐκκόπτω = ξερριζώνω κατεστραμ-
μένην καὶ ἐπεργάζομαι=ἐπεκτείνω τὴν καλλιέργειαν ἐπὶ ἱεροῦ
ἑδάφους (οἶον τὸ περὶ τὸν σηκόν). ὄσῳπερ ἦττον τὸ ἀδί-
κημα.... ἔσεσθαι· ἡ πλοκή· ὄσῳπερ (=ὄσον βεβαίως) ἔμελλ-
λε τὸ ἀδίκημα ἔσεσθαι ἦττον δῆλον, πολλῶν οὐσῶν
(μορίων) καὶ λιπομορίων· τὸ ὄσῳπερ δοτική τοῦ μέτρου.
περὶ πολλοῦ ποιουμαί τι=ἐνδιαφέρομαι περὶ τινος, ἀποδί-
δω εἷς τι μεγάλην σημασίαν. καὶ τὴν ἄλλην οὐσίαν=καὶ ὅλην
γενικῶς τὴν περιουσίαν μου. ἡγούμενος περὶ ἀμφοτέρων
τούτων εἶναι μοι τὸν κίνδυνον=ἐπειδὴ φρονῶ, ὅτι κινδυ-
νεύω νὰ στερηθῶ, καὶ τὰ δύο ταῦτα (τὴν πατρίδα καὶ τὴν
οὐσίαν). τούτων· τῶν ἰσχυρισμῶν μου. ἐπιμελητὰς αἰρου-
μένους· ἐπιμεληταὶ λέγονται ἑδῶ μέλη τῆς ἐξ Ἀρείου
Πάγου βουλῆς, εἰς τὰ ὁποῖα κατὰ μῆνα ἀντίθιτο τὸ ἔργον τῆς
ἐπιθεωρήσεως τῶν μορίων. ἐπιγνώμονας δὲ πέμποντας·
ἐπιγνώμονες ἢ ἀπλῶς γνώμονες ἐκαλοῦντο οἱ κατ' ἔτος ἐκλε-
γόμενοι ὑπὸ τῆς ἐξ Ἀρείου Πάγου βουλῆς βουλευταὶ πρὸς ἔλεγ-
χόν τῆς ἐποπτείας τῶν ἐπιμελητῶν. ἐζημίωσεν· ἐνν. ἐμέ.—ὡς
ἐργαζόμενον=ὡς ἐπεργαζόμενον=;

§ 26

μικρὰς ζημίας· ἐννοεῖ τὴν τιμωρίαν, ἡ ὁποία θὰ ἐπεβάλ-
λετο, ἂν ἐξέτεινε τὴν καλλιέργειαν τοῦ κτήματός του γύρω ἀπὸ
τὸ περὶ τὸν σηκόν ἑδαφος. τοὺς περὶ τοῦ σώματος κινδύ-
νους· οὗτοι ἦσαν ὁ θάνατος (εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν), ἡ φυ-
γὴ καὶ ἡ δήμευσις τῆς περιουσίας, ἅτινα ἐπεβάλλοντο διὰ τὴν
ἑξαφάνισιν μορίας ἢ σηκοῦ. περὶ οὐδενὸς ἡγοῦμαί τι=δὲν
ὑπολογίζω καθόλου τι. εἰς ἃς ἐξῆν μᾶλλον ἐξαμαρτάνειν=εἰς
ὁποίας ἦτο δυνατὸν εὐκολότερον νὰ ἑξαφανίσω (περὶ τούτου βλ. §
24). φαίνομαι· ἐξακολουθεῖ ἢ ἐξάρτησις ἐκ τοῦ εἰ (θαυμα-
στὸν δῆπου, εἰ) ὅπως καὶ εἰς τὸ ἐπόμενον κρίνομαι.—λα-
ΛΥΣΙΟΥ ΛΟΓΟΙ. ΕΚΔΟΣΙΣ Α'.

θεῖν ὑποκείμενον ἐμέ· λαθεῖν ἐξορύξαντα δὲ=λάθρα ἐξο-
ρύξαι.

§ 27-28

κρείττον=συμφερότερον, ἀκινδυνότερον, καὶ οὐ λέγω...
διαβεβλημένος=καὶ δὲν λέγω (ταῦτα) ὡς ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος
εἶχα τὴν δύναμιν τότε (νὰ παρανομῶ) ἢ ὡς ἄνθρωπος ἔχων δια-
βληθῆ ἤδη ὡς ἀντιδημοκρατικῶν φρονημάτων (καὶ ἔνεκα
τούτου ἀναγκαζόμενος νὰ προσέχω περισσότερο εἰς τὰς πράξεις
καὶ ἐνεργείας μου). **κακόνους εἰμί τινι**=διάκειμαι δυσμενῶς
πρὸς τινα, ἐπιδιώκω νὰ βλάψω τινά. **οὕτως ἐπιμελουμένων**
(βλ. § 25). **ἐκ τούτου** συναπτόεν τῷ κατωτέρω: **τοῦ χωρίου**.—ὡς
οὕτως (ὁ κατήγορος) **φησιν**· παρενέβαλε τὴν παρενθετικὴν
ταύτην πρότασιν ὁ ῥήτωρ, διότι, ἐνῶ πάντα τὰ ἄλλα παραδέ-
χεται ὡς ἀληθῆ, τοῦτο θέλει νὰ παραστήσῃ ὡς ψευδές. **κυκλό-
θεν**=ὀλόγυρα. **περιέχω**=περιβάλλω. **ἄερκτον** (α στερητικὸν
καὶ ἔργω [=εἶργω])=ἄφρακτον, ἀνοιχτὸν (καὶ ὡς ἐκ τούτου
ἐπιτρέπον νὰ ὑπολίπτῃ εἰς τὴν ὄρασιν ὅ,τι συνέβαινε ἐντὸς
αὐτοῦ). **κάτοπτος**=ὄρατός. **ἀποτολμῶ**=ἐπιπολαίως, μὲ ἐλα-
φρὰν τὴν καρδίαν τολμῶ.

§ 29

δεινὸν=παράδοξον, ἀτοπον. **καθίστημί τινα εἰς κίνδυ-
νον**· εἰς τὴν δικανικὴν γλῶσσαν=εἰσάγω τινά εἰς δίκην (ἐπαγο-
μένην βαρεῖαν τιμωρίαν). **τοῦτον**· ἔννοεῖ τὸν κατήγορον Νικό-
μαχον, ὅστις νέος ὢν, ὡς λέγει κατωτέρω ὁ ῥήτωρ, καὶ οὐδέ-

ποτε ἐπιμεληθεὶς τῶν μορίων ἀνεκάλυψεν ὅτι δὲν ἠδυνήθησαν
νὰ διαπιστώσουν οἱ καθ' ἅπαντα τὸν χρόνον ἐπιμελούμενοι
αὐτῶν.

§ 30-31

τοὺς τοιοῦτους λόγους· τοὺς λόγους τοῦ κατηγοροῦ, οἱ
ὅποιοι δὲν ἠμποροῦν νὰ ἀποδειχθοῦν. πιστὸς=πειστικός. σύ-
νοιδα περὶ τινος=γνωρίζω ἀκριβῶς περὶ τινος (καὶ ἐπομέ-
νως δύναμαι νὰ μαρτυρήσω περὶ αὐτοῦ)· πῶς ἢ ἐξ Ἀρείου
Πάγου βουλή ἐγνωρίζε περὶ τούτου ; ἀνασχέσθαι· τοῦ ὀήμα-
τος ; ἐνθυμοῦμαι ἔκ τινος=ἐξάγω συμπεράσματα ἔκ τινος.
ἔκ τῶν εἰρημένων· ἐνν. μοι. — καὶ ἔκ τῆς ἄλλης πολι-
τείας=καὶ ἔκ τῆς καθόλου διαγωγῆς μου ὡς πολίτου. τὰ ἐμοὶ
προσ τεταγμένα ἅπαντα=ὅλας τὰς ὑποχρεώσεις, αἱ ὅποια
μοῦ ἔχουν ἀνατεθῆ (μέχρι τοῦδε). προθυμότερον πεποίηκα...
ἠναγκαζόμεν=μὲ μεγαλυτέραν προθυμίαν ἐξεπλήρωσα παρὰ
ὅπως (ὅσον) μοῦ ἐπέβαλλεν ἡ πολιτεία=ἐξεπλήρωσα μὲ μεγαλυτέ-
ραν προθυμίαν ἐκείνης, τὴν ὁποίαν ἀπῆτει παρ' ἐμοῦ ἡ πολιτεία.
καὶ τριηραρχῶν.... καὶ τᾶλλα λητουργῶν· ἐπεξήγησις τοῦ
τὰ ἐμοὶ προσ τεταγμένα. Ἡ δαπανηροτέρα τῶν ἐν Ἀθήναις
τακτικῶν καὶ ἐκτάκτων λητουργιῶν ἦτο ἡ ἐκτακτος λητουργία
τῆς τριηραρχίας. Ὁ ἀναλαμβάνων αὐτὴν πολίτης ὑπεχρεοῦτο
εἰς ἐξοπλισμὸν τριήρους παρεχομένης ὑπὸ τῆς πόλεως καὶ συν-
τήρησιν αὐτῆς καὶ τοῦ πληρώματός της· διὰ τὴν σπουδαιότητα
αὐτῆς προτάσσεται ἐνιαῦθα ὑπὸ τοῦ ὀήτορος· περὶ δὲ τῆς εἰς-
φορᾶς καὶ χορηγίας βλέπε κατ' Ἐργοκλέους ἐπίλογον
§ 2-3 καὶ ὑπὲρ ἀδυνάτου § 9. Ἐκτὸς ὅμως τῶν λητουργιῶν
τούτων ἄλλαι τακτικαὶ λητουργίαι ἦσαν ἡ γυμνασιαρχία, ἡ ἀρ-

χιθεωρία καὶ ἡ **ἑστίασις**· καὶ ἡ μὲν **γυμνασιαρχία** συνίστατο εἰς τὴν ὑποχρέωσιν πρὸς καταβολὴν τῆς δαπάνης διὰ τὸν εὐτρεπισμὸν τοῦ χώρου τοῦ προοριζομένου διὰ τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας καὶ διὰ τὴν ἀσκήσιν καὶ διατροφὴν τῶν ἀθλητῶν· ἡ **ἀρχιθεωρία** εἰς τὴν ἀνάληψιν τῆς δαπάνης τῆς ἀπαιτούμενης διὰ τὰς **θεωρίας**, τὰς ἐπισήμους δηλαδὴ ἀντιπροσωπείας τῆς πόλεως εἰς τὰς τέσσαρας μεγάλας ἐθνικὰς ἑορτὰς καὶ εἰς τὴν Δῆλον καὶ εἰς ἄλλους ἱεροὺς τόπους· ἡ δὲ **ἑστίασις** ἦτο παράθεσις δείπνου ὑπὸ τοῦ ἐστιατοροῦ εἰς τοὺς φυλῆτας αὐτοῦ κατὰ διαφόρους ἑορτὰς. **οὐδενὸς ἦττον πολυτελῶς τῶν πολιτῶν**—οὐδενὸς ἐκ τῶν ἄλλων συμπολιτῶν μου ὀλιγώτερον πολυδαπάνως=ἕξ ἴσου μὲ τοὺς ἄλλους συμπολίτας μου δαπανηρῶς (ἀπλόχερα, ὅπως λέγομεν εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν).

§ 32 - 33

ταῦτα· τὰς ἀνωτέρω μνημονευθείσας λητουργίας. **μετρίως**—ἐν τῷ προσήκοντι μέτρῳ (οὔτε πολλὰ οὔτε ὀλίγα δαπανῶν). **ποιῶν**—εἰ ἐποίουν.—**φυγῆ**—; —**οὔτε περὶ τῆς ἄλλης οὐσίας**—οὔτε περὶ ὅλης γενικῶς τῆς περιουσίας μου. **ἐπικίνδυνος**—πλήρης κινδύνων· κινδύνους δὲ ἔννοεῖ ὁ ῥήτωρ τοὺς ἐκ τῶν δικαστικῶν ἀγώνων προερχομένους, εἰς τοὺς ὁποίους δὲν θὰ ἐξετίθετο, ἂν μετρίως ἀπλῶς ἐξετέλει τὰ ὑπὸ τῆς πόλεως προστατιόμενα. **πράξας**—εἰ ἔπραξα.—**ἐκέρδαινον μὲν οὐδὲν... καθίστην**—δὲν ἐπρόκειτο μὲν ν' ἀποκομίσω κανὲν κέρδος, ἔμελλον δὲ ἀντιθέτως νὰ ἐκθῆσω τὸν ἑαυτὸν μου εἰς κίνδυνον (δικαστικὴν δῖωξιν) = ἐνῶ δὲν ἐπρόκειτο νὰ ἀποκομίσω κανὲν κέρδος, θὰ ἐξέθετα ἀπλῶς κ.λ.π.—**μεγάλα τεκμήρια**—σοβαρὰ ἀποδείξεις· αὗται εἶναι αἱ στηριχθεῖσαι ἐπὶ τῶν πραγματικῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα προσεκόμισεν ὁ ῥήτωρ. **περὶ τῶν μεγάλων**—προκει-

μένου περι ὑποθέσεων, καθ' ἃς αἱ ἐπιβαλλόμεναι ποιναὶ εἶναι μεγάλαι (βλ. § 26). **περὶ ὧν—ταῦτα, περὶ ὧν.**—**μᾶλλον** ἐπα-
ναλαμβάνει τὸ συγκριτικὸν **πιστότερα** κατὰ τινὰ πλεονασμὸν.

§ 34-35

ἐκ τῶν ἄλλων σκέψασθε—μορφώσατε γνώμην ἐκ τῶν ἄλλων περιστατικῶν (ἐκ τῶν ἄλλων τεκμηρίων). **μάρτυρας ἔχων** προσέλαβέ μάρτυρας ὁ ἐναγόμενος προτιθέμενος νὰ μεταβῇ πρὸς συνάντησιν τοῦ ἐνάγοντος, διότι ἐπρόκειτο περὶ **προσκήσεως**· **πρόσκλησις** δὲ εἰς τὴν δικανικὴν γλῶσσαν ἔλέγετο, ὅταν ὁ ἕτερος τῶν διαδίκων, συνηθέστερον ὁ ἐνάγων, προσήρχετο μετὰ μαρτύρων, **κλητῆρων** καλουμένων, πρὸς τὸν ἀντίπαλον διὰ τὸν διακανονισμὸν τῆς ὑφισταμένης διαφορᾶς. Τὴν πρὸς τοῦτο συζήτησιν παρηκολούθουν οἱ μάρτυρες, ἵνα ἐν καιρῷ καταθέσωσι περὶ αὐτῆς ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου. **βασανίζειν** ἡ μαρτυρία τῶν δούλων ἐγένετο δεκτὴ μόνον εἰς τὰς φονικὰς δίκας· εἰς τὰς λοιπὰς διὰ τὸ εἶναι ἔγκυρος ἔπρεπεν ὁ δοῦλος νὰ ὑποβληθῇ εἰς βάσανον· ἦτο δ' αὕτη συνηθεστάτη χρησιμοποιοιγμένων παντὸς εἴδους κολαστηρίων, διότι ἡ κατάθεσις τοῦ βασανιζομένου δούλου ἔθεωρεῖτο ἀξιόπιστοτέρα τῆς μαρτυρίας τοῦ ἐλευθέρου. Ἐν κατὰ τὴν βάσανον ἐβλάπτετο ὁ δοῦλος, ὁ βασανιστὴς ὑπεχρεοῦτο εἰς ἀποζημίωσιν τοῦ δεσπότη τοῦ αὐτοῦ. **ἡγούμενος οὕτως... τῶν ἐμῶν**—ἐπειδὴ ἐνόμιζον, ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον (διὰ τῆς βασάνου τοῦ δούλου) θὰ ἐξηλέγχοντο ἀσφαλέστερον αἱ πράξεις μου παρὰ διὰ τῶν κατηγοριῶν τούτου. **παραλαβεῖν** τὸν θεράποντα. **οὐδὲν φάσκων πιστὸν εἶναι τοῖς θεράπουσι**—ἰσχυριζόμενος ὅτι οὐδεμίαν ἐμπιστοσύνην ὑπάρχει εἰς τὰς μαρτυρίας τῶν ὑπηρετῶν—**κανεῖς δὲν ἡμπορεῖ νὰ δίδῃ πίστιν εἰς τὰς μαρτυρίας τῶν δούλων.** **δεινὸν**—ἀκατανόητον. **κατηγοροῦ**

σιν=καταθέτουν, προβαίνουν εἰς ἀποκαλύψεις. πεφύκασιν=εἰ-
σίν.—κακόνους=δυσμενής, ἐχθρός. μάλλον ἂν εἴλοντο=θὰ
προετίμων· τὸ μάλλον ἂν εἴλοντο, ἐξαορώμενον ἐκ τοῦ ἀπορη-
ματικῆ εἰ (εἰ περὶ αὐτῶν μὲν βασανιζόμενοι κατηγοροῦ-
σιν), εἶναι συγχρόνως ἀπόδοσις ὑπονοουμένης ὑποθετικῆς προ-
τάσεως: εἰ ἔξῃν αὐτοῖς κατειπεῖν=εἰ ἦσαν εἰς θέσιν
νὰ προβοῦν εἰς ἀποκαλύψεις. τῶν παρόντων κακῶν=τῶν
βασάνων.

§ 36-37

καὶ μὲν δὴ=καὶ τῶντι, -καὶ προσέτι. τοὺς ἀνθρώπους·
τοὺς θεράποντας. ἐδόκουν ἂν ἐμαυτῷ ξυνειδένας (μορίαν ἢ
σηκὸν ἀφανίσαντι) =θὰ παρῆχα τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι συναι-
σθάνομαι, (ὅτι ἠφάνισα μορίαν ἢ σηκόν). τὴν αὐτὴν γνώμην
σχεῖν· ἐνν. ὑμᾶς (ὅτι δηλαδὴ ὁ κατήγορος συκοφαντεῖ, ἐφ'
ὅσον προσκληθεὶς δὲν ἠθέλησε νὰ παραλάβῃ θεράποντα, ἵνα
βασανίσῃ αὐτὸν πρὸς ἔλεγχον τῆς κατηγορίας του). ἄλλως τε...
ὄντος=καὶ μάλιστα ἐφ' ὅσον (ἐκ τῶν καταθέσεων τῶν θερα-
πόντων) δὲν θὰ ἐξετιθέμεθα καὶ οἱ δύο εἰς ὅμοιον κίνδυνον.
ἔλεγον· ὑποκείμε. οἱ θεράποντες.—οὐδ' ἂν ἀπολογήσασθαι
μοι ἐξεγένετο=δὲν θὰ μοῦ ἦτο δυνατόν οὔτε νὰ ἀπολογηθῶ
κἂν. οὐδεμιᾷ ζημίᾳ ἔνοχος ἦν (ἐνν. ὁ ἂν)=δὲν θὰ ὑπέκειτο
εἰς οὐδεμίαν τιμωρίαν· διότι κατὰ τοὺς παλαιότερους μὲν χρό-
νους, ἂν ἠθροῦτο ὁ κατηγορούμενος, ὁ κατήγορος οὐδὲν ἐζημι-
οῦτο· ὕστερον ὅμως πρὸς ἀποφυγὴν καταχρήσεων ἐπεβάλλετο
εἰς αὐτὸν ἢ συνήθης ζημία τῶν 1000 δραχμῶν, ἂν δὲν ἐλάμ-
βανε τὸ πέμπτον μέρος τῶν ψήφων· ἀλλ' ἡ ζημία αὕτη ἦτο
ἀσήμαντος, διὸ ὁ ῥήτωρ λέγει, ὅτι ὁ κατήγορος οὐδὲν θὰ ἐζη-
μοῦτο ἐκ τῆς ἰδικῆς του ἀθώσεως. εἰς τοῦτο προθυμίας

ἀφικόμην = εἰς τοῦτο τὸ σημεῖον τῆς προθυμίας ἔφθασα = τὴν προθυμίαν ἐπέδειξα· ἡ γενικὴ προθυμίας τί εἶναι συντακτικῶς ; ἔτοιμον = εὐκολον. ἐκ βασάνων καὶ ἐκ μαρτύρων καὶ ἐκ τεκμηρίων· ἡ παράταξις τῶν ἀποδεικτικῶν στοιχείων τῆς ἀθωότητος, τὰ ὁποῖα προσεκόμισεν ὁ κατηγορούμενος, ἀρχίζει ἀπὸ τοῦ τελευταίου· διατί; πυνθάνομαί τι = μανθάνω τι.

§ 38

τετόλημκε· ἔνν. μαρτυρεῖν.—καὶ πότερον εἰκὸς μάλλον... ἐργάσασθαι = καὶ ποῖον ἐκ τῶν δύο εἶναι φυσικώτερον (λογικώτερον) αὐτὸς νὰ ψεύδεται, ἐφ' ὅσον δὲν διατρέχει (ἐκ τούτου) κανένα κίνδυνον, ἢ ἐγὼ νὰ ἐκτελέσω τοιαύτης σοβαρότητος πρᾶξιν ἐκτιθέμενος εἰς τόσον μεγάλον κίνδυνον. αἰτιάσασθαι· ἀντιζείμ. ἐμέ.

§ 39

ἐγὼ μὲν = ἐγὼ γάρ· — τοῦτον τὸν ἀγῶνα ἀγωνίζεται = διεξάγει. (ἐναντίον μου) τοῦτον τὸν δικαστικὸν ἀγῶνα. οὐχ ὡς ἀδικοῦντα ἐλπίζων ἀποδείξειν = οὐχ ὡς ἐλπίζων ἀποδείξειν (με) ἀδικοῦντα. — ὅσῳ γάρ· διὰ τοῦ γὰρ εἰσάγει ὁ λέγων τὴν ἀπόδειξιν, διατί ἐλπίζει ὁ κατηγορῶς, ὅτι θὰ ἀναγκάσῃ αὐτὸν νὰ τοῦ δώσῃ χρήματα. οἱ τοιοῦτοι· οἱ συκοφάνται. εἰσὶν ἐπαιτιώτατοι καὶ ἀπορώτατοι τῶν κινδύνων = τὰ μέγιστα ἐπαιτιῶνται καὶ ἐν ἀπόρῳ καθιστάσι τοὺς κινδυνεύοντας = ἀποδίδουν μεγίστην ἐνοχλήν

καὶ φέρουν εἰς δυσχερεστάτην θέσιν τοὺς δικαστικῶς διωκόμενους. Ἡ ἔννοια τῶν λόγων τοῦ ῥήτορος εἶναι αὐτῇ ἐπειδὴ οἱ συκοφάνται ἀποδίδουν μεγίστην ἔνοχὴν εἰς τοὺς ὑπ' αὐτῶν συκοφαντούμενους διὰ πράξεις σοβαρὰς καὶ φέρουν αὐτοὺς πολλάκις εἰς μεγάλην ἀμηχανίαν, οἱ κατηγορούμενοι, ἀποφεύγοντες νὰ παρασυσροθῶν εἰς τοὺς δικαστικὸς ἀγῶνας, εἰς τοὺς ὁποίους ἐπιχειροῦν νὰ τοὺς ἐμπλέξουν οἱ συκοφάνται, ἀναγκάζονται νὰ κλείουν τὸ στόμα αὐτῶν μὲ χρῆματα.

§ 40-41

οὐκ ἠξίουν' ἔνν. φεύγειν αὐτὸν ἀργύριον τελῶν = δὲν ἔκρινα ἄξιον ἑμαυτοῦ (ἔντιμον) [νὰ ἀποφύγω τὴν κατηγορίαν του δίδων πρὸς αὐτὸν χρῆματα]. παρέσχον ἑμαυτὸν ὅ τι βούλεσθε χρῆσθαι = ἔθεσα τὸν ἑαυτὸν μου ὑπὸ τὴν κρίσιν σας νὰ μὲ κάμετε ὅ,τι θέλετε. κακῶς λέγω τινὰ = κακολογῶ τινὰ. ἐπιπέμπουσί μοι = μοῦ στέλλουν πρὸς ἀπειλὴν = χρησιμοποιοῦν ὡς ὄργανά των ἐναντίον μου. Ὁ κατηγορούμενος χαρακτηρίζει τοὺς ἐχθροὺς του δειλοὺς, διότι, ἐνῶ τὸν μισοῦν, δὲν βλέπουν αὐτὸν ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς, ἀλλὰ μεταχειρίζονται ὡς ὄργανά των ἐναντίον του τοὺς συκοφάντας. ἀθλιώτατος = δυστυχέστατος, πάρα πολὺ ἀξιολύπητος. φυγὰς καθίσταμαι = ἐξορίζομαι. ἄπαις = ἄνευ παιδῶν. ὦν' μετοχὴ αἰτιολογ. ἐκφράζουσα τὴν αἰτίαν τοῦ ἀθλιώτατος· ὅμοιαι εἶναι καὶ αἱ ἕτεραι δύο κατωτέρω μετοχαὶ γενομένου, στερηθεῖς. — ἐρήμου· κοινὸν κατηγορούμενον τοῦ οἴκου καὶ τῆς μητρός· τὸ δὲ ἐνδεοῦς εἶναι ἐπιθετικὸς διορισμὸς τῆς μητρός. — ἐνδεῆς πάντων = ὁ στερούμενος τῶν πάντων (ἔδῳ διὰ τὴν δήμευσιν τῆς περιουσίας τοῦ υἱοῦ). ἐπ' αἰσχίσταις αἰτίαις = διὰ κατηγο-

φίας, αἱ ὁποῖαι προσάπτουν μέγιστην καταισχύνην, ὄνειδος.
νεναυμαχηκῶς, μεμαχημένος, παρασχών· πᾶσαι αὐται αἱ
 μετοχαὶ εἶναι ἑναντιωματικά. **κόσμιος**=φρόνιμος, καλῆς δια-
 γωγῆς.

ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ

§ 42 - 43

ἀλλὰ γὰρ... οὐκ οἶδ' ὅ τι=**ἀλλὰ παύομαι**· οὐ γὰρ οἶδ'
ὅ τι· κατ' ἔννοιαν=ἀλλ' εἶναι ἀρχετὰ αὐτά, διότι.....—**ἐνθάδε**·
 ἐνώπιον τῆς βουλῆς τοῦ Ἀρείου Πάγου, ὅπου δὲν ἐπιτρέπεται
 παρέκβασις ἐκ τοῦ θέματος οὔτε ἐν τῷ προοιμίῳ οὔτε ἐν τῷ ἐπι-
 λόγῳ. **παρὰ τούτου**· τοῦ κατηγοροῦ. **ὅτου ἔνεκα**=;—**ἐξόν**·
 μετοχὴ τοῦ ἔξεστι=; **ἐπ' αὐτοφώρῳ**= ἐπ' αὐτῆς τῆς πρά-
 ξεως (πρβλ. § 22). **πιστὸς**=πιστευτός. **αὐτοῖς τοῖς ἔρ-
 γοις**=**αὐτῷ τῷ ἔργῳ**=διὰ τῆς ἰδίας πράξεώς μου. **οὕς φησι
 παραγενέσθαι**=περὶ τῶν ὁποίων ἰσχυρίζεται, ὅτι ἦσαν παρόν-
 τες (κατὰ τὴν ἑξαφάνισιν τοῦ σηκοῦ).

ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ

	Ἐντὶ		Νὰ ἀναγνωσθῆ
Σελ.	20	καίνό σοι	καὶ νόσοι
»	41	οὐκ οἶδ' ὅτι	οὐκ οἶδ' ὅ τι
»	47	Κατ, αὐτὸν	Κατ' αὐτὸν
»	64	χορηματικῆς	χορηματικῆς
»	65	ὄνεινίξω τινὶ δει- λίαν	ὄνειδίξω τινὶ δειλίαν
»	65	τῶν στραγητῶν	τῶν στρατηγῶν
»	66	μετὰ γενναιότητος ἐκπληρώ-	μετὰ γενναιότητος ἐκπληρώ- σεως
»	68	τρέφεται	τρέφετε
»	76	Πειραιῶς ἄγεσθαι	Πειραιῶς. ἄγεσθαι
»	76	νυφεύομαι	νυμφεύομαι
»	77	ἔλεγχον	ἔλεγχον
»	113	κα συνεταιρίζονται	καὶ συνεταιρίζονται

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ

Κεφάλαιο	Αρθρο	Προσδιορισμός	Διορθώσεις
24	20	και νόσοι	κάνει και
	41	οόν οίδη ή	οόν οίδη ότι
	42	Κατ' αμύν	κατ' αμύν
	43	κοινωνική	κοινωνική
	44	ανεκρίβη τινί δελία	ανεκρίβη τινί δελία
	45	των ενοτήτων	των ενοτήτων
	46	μετα γεννητικής έκτασης	μετα γεννητικής
	47	πρωτό	πρωτό
	48	Πρωτόδ' άγροθι	Πρωτόδ' άγροθι
	49	αυτονομία	αυτονομία
	50	άγροθι	άγροθι
	51	αυτονομία	αυτονομία

Σ ΑΡΧΤ ΔΗ.

